

HISTORIEN OM SKATTEGÅRDEN I BRISMENE

Förord

Se www.brismeneskatte.se.

Dokumentet är en sammanställning av Skattegårdens historia. Ambitionen har varit att ta reda på hur min hemgård bildades, beteckning Falköping Västarp 6:1 och adress Skattegården 3, se flygfotot ovan. Jag ville även förstå den äldre historien om hela Skattegården och försöka komma så långt tillbaka i tiden som möjligt.

Det äldsta skrivna som jag hittat om gården, Västorp Skatte, är från mitten av 1500-talet. Det är främst längder över skatten till kronan, ”den årliga rentan”, samt skatten till kyrkan, så kallade tiondelängder. Dessa längder, som kom till under Gustav Vasas styre och samlats i så kallade Landskapshandlingar, finns digitaliserade och åtkomliga på Riksarkivets söktjänst. Från 1600-talets början och en bit in på 1700-talet finns domstolsprotokoll tillgängliga via ArkivDigital (kräver abonnemang) och här kan man också hitta ett och annat intressant. Sedan har vi Jordeböcker och Mantalslängder, kyrkböcker som husförhörslängder osv, dessa finns också i digital form. Vidare har jag hittat en hel del papper i ”gårdsarkivet” men då handlar det mest om 1800 – 1900-tal.

Viktigt källmaterial har varit historiska kartor och lantmäterihandlingar som mestadels har funnits tillgängligt digitalt på Lantmäteriet. Jag har använt programmet QGIS för att överlagra (georeferera) de äldre kartorna på den ekonomiska kartan från 1960-talet.

Det jag inte kommit i mål med är de exakta ägarförhållandena före Laga skifte 1847. För att nysta ut detta krävs att man åker till Landsarkivet i Göteborg och går igenom domböckerna, det var i dessa som köpen registrerades förr. Gården delades ju upp i olika delar, fjärdedelar, åttondelar, sextondelar osv, ärvdes och såldes kors och tvärs och det är ganska snårigt att följa och besvärligt att läsa dessutom. Mycket kan man dock läsa ut av Jordeböcker, Mantalslängder och Husförhörslängder och detta är presenterat nedan.

Anfadern Valentin Eriksson Sträng spelar en betydande roll i historien om gården och här har jag haft mycket hjälp av det släktforskningsarbete som Per-Olof Widing gjort. Han har även stöttat med transkribering och annat.

Notera att källhänvisningarna inte finns med här utan är samlade i två separata dokument:

1. [Historien om Skattegården - Referenser](#), innehåller förutom ”vanliga” referenser, referenser gällande Rusthåll 108.
2. [Landskapshandlingar Brismene 1540 – 1630](#), innehåller referenser gällande noteringar angående Brismene i Landskapshandlingarna samt transkribering av valda delar av materialet.

Se även dokumentet ”[Brismene i äldre tider](#)” som handlar om de olika gårdarna i socknen före Laga Skifte samt dokumentet om Vallentin Eriksson Sträng.

Staffan Olofsson

Version 2.3, 2024-07-29

Dokumentet finns tillgängligt på www.brismeneskatte.se

Mejla gärna synpunkter till staffanolofs@gmail.com

Innehåll

Förord.....	2
Inledning.....	6
Äldre tider.....	9
1500-talet.....	10
1600-talet.....	12
Soldater.....	12
Boende.....	12
1700-talet.....	14
Ägare/brukare innan Sträng.....	14
Valentin Sträng tar över gården.....	15
Sönerna tar över efter Sträng.....	16
Faltins och Catharinas barn.....	16
Erik 1724 – 1800.....	16
Andreas 1726 – 1773.....	16
Lars 1732 – 1778.....	16
Valentin 1742 – 1803.....	16
Annika 1729 – 1784.....	17
Maria 1738 – 1802.....	17
Storskifte 1784.....	18
Stina-Lisa och Anna-Kajsa.....	19
1800-talet.....	20
Inledning.....	20
Ägarförhållanden i början av seklet och fram till Laga Skifte.....	20
¼ mtl, Andreas del (blir Skattegården 1?).....	20
¼ mtl, Valentins del (blir Börsholmen?).....	20
½ mtl, Eriks (och Lars) del.....	21
¼ mtl, halva Eriks del.....	21
¼ mtl, andra halvan av Eriks del.....	22
⅛ mtl, halva Stina Eriksdotters del.....	23
⅛ mtl, andra halvan av Stina Eriksdotters del (blir "Hopagården").....	23
Laga skifte 1841 – 1847.....	24
Skattegården efter Laga skifte.....	26
¼ Mtl Västorp Skattegården 3 ⁶ , Börsholmen.....	26
⅛ Mtl Västorp Skattegården 3 ³ , Pålen.....	27
¼ Mtl Västorp Skattegården 3 ⁵ , Skattegården 1.....	27

1/8 Mtl Västorp Skattegården 3 ⁴ , "Hopagården"	28
1/4 Mtl Västorp Skattegården 3 ² , Skattegården 2	28
Håke 1794 – 1866.....	29
Stina Lisa 1795 – 1853	34
Håkes och Stina-Lisas barn	35
Jan, Ingrid och Johannes.....	35
Olof Håkansson 1820 – 1894.....	35
Anders Håkansson	39
Jan Håkansson	39
Johanna Håkansdotter.....	39
Anna-Kajsa (Anna) Håkansdotter 1838 – 1914	40
1900-talet	42
Olof Håkanssons och Gustava Larsdotters barn.....	42
Hedda Augustina Olofsdotter.....	42
Herman Levin Olsson.....	43
Elisabeth (Betty) Olofsson	44
Augusta Olofsson.....	45
Anna Maria Olofsson	46
Karl Olof Olofsson.....	47
Levin och Karl tar över gården	47
Gården delas.....	50
Olle och Maj tar över gården.....	53
Marken	56
Den Geometriska kartan från 1645	56
Storskifte 1782 – 84.....	57
Laga Skifte 1841 – 1847	62
Rusthåll N ^o 108	63
Översikt	63
Ryttare, Rusthåll No 108 Majorens Compagnie, från 1836 Laske kompani.....	65
Vägar.....	67
Landsvägen.....	67
Gröne väg	67
Gamla bron över bäcken	68
Vägen till Ravlabacken.....	69
Vägen över Kristabro	70
Torp och platser	72

Almenäs	72
Eken	77
Murebacken	78
Björns.....	78
Friskatorpet, Nohlmarken	81
Stenlunds	83
Stenbacken (Algôta)	85
Krogen, "Kloa"	86
Johannes föräldrar.....	87
Johannes och Greta	87
Torpet Högeslätt.....	89
Lador.....	91
Kristabromossen.....	91
Gunnarsberget.....	92
Fastighetsbeteckningar	93

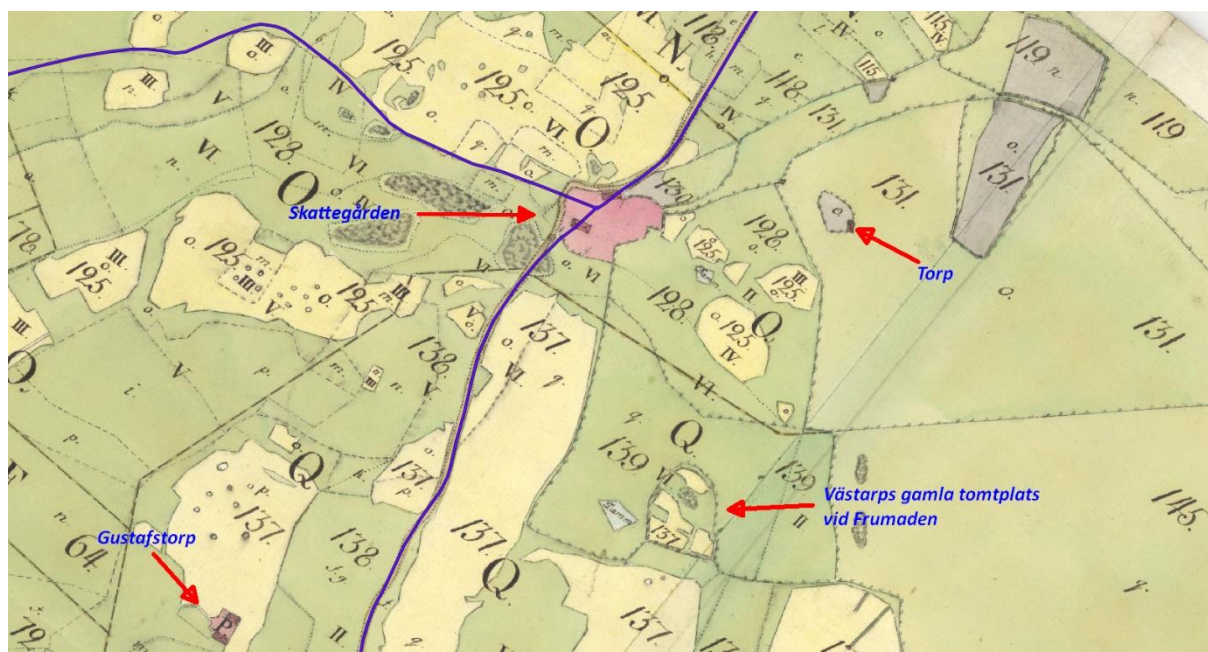
Inledning

Den ursprungliga Skattegården var på 1 mantal och låg uppe vid landsvägen vid korsningen ner mot Börsholmen och Äckrorna. Gården var, från slutet av 1600-talet och fram till att indelningsverket försvann, Rusthåll. Det innebar att man som en del av skatten till kronan höll med en beriden knekt.

Det går fortfarande 2023 att se stenar från grunden till en av ladugårdarna som stod där, snett till vänster och tvärs över vägen om man kommer från Börsholmen. Under stenhögen precis till höger om vägen när man svängt ner mot Börsholmen fanns resterna efter en jordkällare. Syrener växer också fortfarande där liksom askträd.

Förr i tiden svängde landsvägen av och gick nedanför backen, se utdrag från storskifteskartan, ref [9] från 1784 nedan. Vägen rätades senare ut och går numera tvärs över den gamla gårdsplanen. Detta gjordes sannolikt 1934 eftersom det var det år som Carl Vilhelm Johansson (lanthandlare Rosa Johanssons far) omkom på grund av en sprängolycka vid vägarbetet just där.

Ytterligare längre tillbaka i tiden, före storskiftet och före flytten av Västarp från Frumaden i mitten av 1700-talet, gick vägen längre österut men exakt var är oklart. Troligen gick den närmare Nygården, tvärs över åkern, förbi "Kloa", dvs lönnkrogen och sedan inne i Pålars skog där man tidigare kunde se lämningar efter en väg. Vägarna finns endast schematiskt utritade på Geografiska kartan över Börsting Giäld, ref [3], från 1710, se avsnittet Vägarna nedan.

Bild 1: Skattegården från kartan upprättad vid storskiftet 1784, ref [9]. Nuvarande landsväg (i blått, även vägen mot Börsholmen markerad) går tvärs över gamla gårdsplanen, förr krökte vägen av och gick nedanför kullen. Innan mitten av 1700-talet gick dock landsvägen längre österut men exakt var är oklart. Även säteriets gamla tomplats vid Frumaden finns med på kartan.

Både Skattegården och säteriet vid Frumaden kallades för Västarp. Det fanns bara fem skattehemman i Brismene socken, dvs gårdar som ägdes av de som bodde där. Det var förutom Västarp Skatte, Dalbogården och Mellomgården i Sonnarp, Östergården (Bryngelsgården) i Brismene och Hallen i Brismene. Med Brismene avsågs själva kyrkbyn och Skattegården i Brismene betydde då Östergården. Resten av gårdarna i socknen ägdes av adeln, kyrkan eller kronan/staten och hade arrendatorer. Namnet Skattegården dyker inte upp förrän på 1600-talet, de andra skattehemmanen har då andra namn.

Vid storskiftet 1784 fanns bara ett hus och en ladugård i Skattegården, se ovan, men så småningom blev det en hel liten Skattegårdsby bestående av fem enheter och tillhörande hus samt krogen, "Kloa".

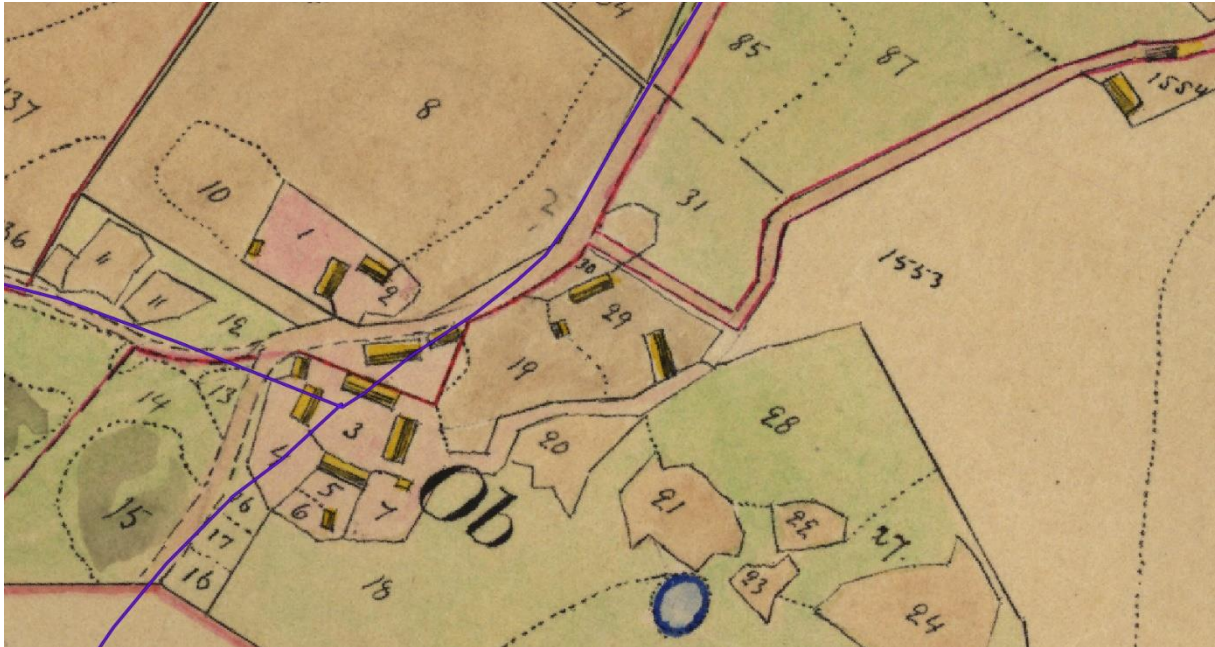

Bild 2: Vid Laga skifte på 1840-talet, ref [12], hade det bildats en hel liten "Skattegårdsby", med fem hus och ladugårdar plus torpstället Krogen uppe till höger.

Bild 3: Husen vid Laga skifte markerade på den Ekonomiska kartan från 60-talet. Vägen går tvärs över gamla gårdsplanen.

Vid Laga Skifte på 1840-talet, ref [12], delades gården upp efter dess ägare i fem delar. Vissa hade rätt att "qvarbo" medan andra hade "skyldighet att utflytta", dvs plocka ner och flytta boningshus och ladugård mm till den tilldelade marken.

Dessa fem delar resulterade sedan i fyra Skattegårdar: Skattegården uppe vid vägen (Spelens och Anna Kajsas del), Skattegården en bit ner mot Börsholmen (Håkes och Stina Lisas del), Börsholmen samt Pålen. Den femte delen, $\frac{1}{8}$ Mantal, köptes upp gemensamt av Pålars, dvs Anders Andersson och Stina Valentinsdotter, samt Olof Håkansson med hustru Gustafva Larsdotter år 1871, ref [\[GA202\]](#). Marken, som kom att kallas "Hopagården", låg uppe vid landsvägen och brukades tillsammans och delades inte upp förrän i slutet på 1930-talet. Då delades även soldattorpet "Boställt" som låg vid Gunnarsberget upp mellan de fyra gårdarna, marken hade ägts gemensamt fram till dess, ref [\[GA231\]](#) och [\[GA232\]](#).

Efter eller snarare i anslutning till delningen av Hopagården mellan Pålars och Skattegårds 1937 delades så Skattegården upp mellan min farfar Karl och hans bror Levin. Farfar och pappa, Karl och Olle, hade byggt det nya huset och ladugården redan i början av 1930-talet. I delningen ingick inte Almenäs som Karl hade köpt 1930 på egen hand, detta lades till efteråt. Så bildades Västorp 5:1 (Skattegården 3) och Västorp 4:1 (Skattegården 2).

1964 köpte och delade Olle och Håkan "Bertes" dvs Skattegården 1 som ligger uppe vid landsvägen, Anna-Kajsas och "Spelens" del vid laga skifte. Huset med tomt styckades dock av och såldes senare. Efter delning och sammanslagning bildades fastigheterna Västarp 6:1, Olles del och Västarp 7:1, Håkans del.

$\frac{1}{8}$ Mantal Skattegården / Pålen ägdes vid Laga skifte av Wallentin Andersson. Valentin Sträng var hans morfars far, och marken är fortfarande 2023 i Valentinsläkten. På senare år har dock husen styckats av och sålts och marken är sedan 1987 sammanslagen med Storegården och ingår i fastigheten Brismene 5:15.

$\frac{1}{4}$ Mantal Skattegården / Börsholmen ägdes vid Laga skifte av Anders Persson, ej släkt, men brukades av Anders Håkansson från ca 1847 (han flyttar dit 1848). Gården har ökat sin areal genom köp av "Roses" samt av delar av Rävlebacken.

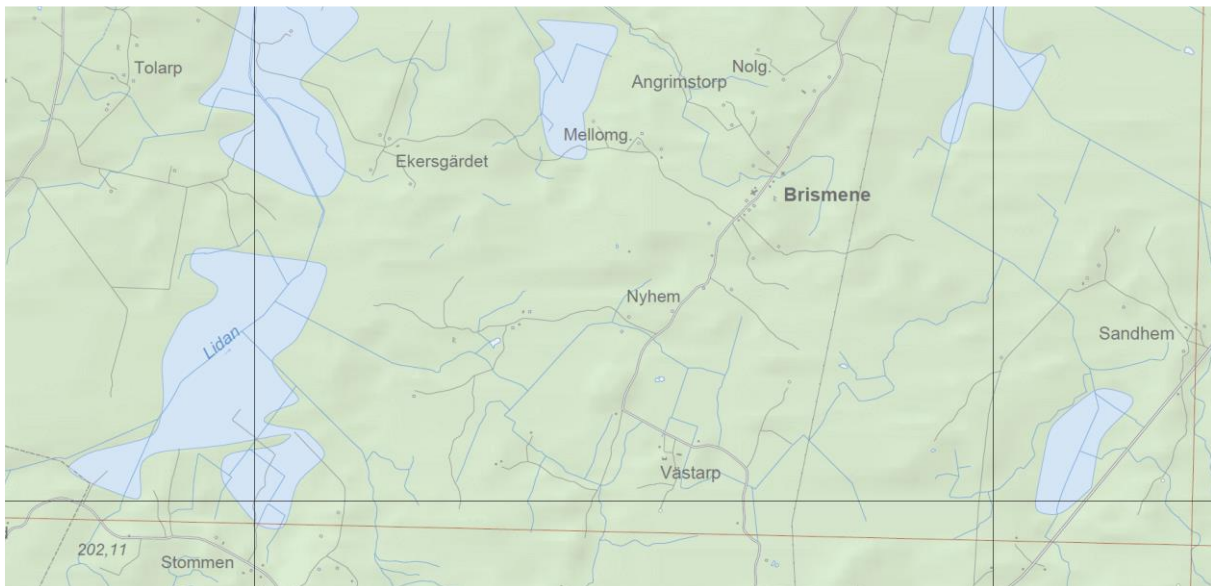

Äldre tider

Det har bott folk i närheten av Skattegården väldigt länge. Pilspetsar och yxor i flinta osv har hittats lite varstans. Vi har även Kungahalla. Se ref [100].

Vid Simmeshögen finns/fanns ett gravfält med ca 5 runda stensättningar. Mycket är dock förstört idag och det ligger flera odlingsrösen intill. Man skall ha tagit sten till vägen härifrån, förmodligen i mitten på 1700-talet då den nya vägen drogs, och då funnit brända ben och kolrester. Se ref [101]. Det skall även ha funnits en hällkista ute i åkern som ”odlats bort” någon gång på 17 eller 1800-talet, ref [113].

Det finns stora mossar på båda sidor om Brismene. Hur det såg ut innan utdikningarna började i slutet på 1800-talet, ref [113] framgår ganska väl av häradskartan från 1714, ref [4]. Mossarna var sjö och sankmark en gång i tiden och det var bara de högre belägna delarna emellan som var torr mark. I Börstighboken, ref [115], finns lite skrivet om detta. Efter att inlandsisen dragit sig tillbaka började landhöjningen. Hur det såg ut för 4000 år sedan visas på kartbilden nedan, ref [104]. Det var ungefär då som hällkistan på Bodabacken, ref [103], kom till, sannolikt på yngre stenåldern ca 2400 – 1500 f Kr (Wikipedia). Ingen tidsbestämning av graven är dock gjord.

Bild 4: Strandnivåkartan från SGU, ref [104], som visar hur området såg ut för 4000 år sedan. Strandlinjen låg då 12 m över dagens nivå.

När Skattegården uppstod är omöjligt att veta men man kan ju tänka sig att det ursprungligen fanns en gård som kallades Västtorp. Så småningom blev det tre gårdar, Skattegården, Västarp och Gustafstorp. På 1600-talskartan kan man se att Västarp till exempel hade jord i närheten av Simmeshögen i likhet med andra (vanliga) gårdar, troligen en kvarleva från ett medeltida så kallat solskifte som också omnämns i handlingarna från storskiftet. När säteriet bildades kom hela Gustafstorp att hamna inom dess gränser. Av Landskapshandlingarna framgår att Västarp's Säteri fanns etablerat med frälsegårdar i mitten av 1500-talet, men när det bildades är oklart, förmodligen långt tidigare.

1500-talet

Enligt traditionen, ref [117], skall kung Kristian Tyranns soldater ha passerat över Jälåån (Lidan) vid Kristabro år 1520. Detta har visat sig svårt att verifiera men stämmer säkert på något sätt, om danskarna drog fram här var det nog inget man glömde i första taget. Man kan ju fundera på hur kul det kan ha varit att bo i närheten då. Danskarna härjade i området åtminstone tre gånger under 1500-talet. Mer om detta i avsnittet Vägar nedan.

Så kallade Landskapshandlingar, ref [105] finns för Brismenes del från 1545 och framåt. Här anges dels skatten till kronan, "*den årliga renttan*", i form av smör, säd, penningar osv för gården. Även skatten till kyrkan, så kallat tionde, finns med. Bonden i Skattegården kallades NN i Westorp precis som de två brukarna av själva Västarp, ungefär som idag när alla känner alla. Säteriet låg ju vid Frumaden och Skattegården bara några hundra meter därifrån och alltsammans kallades alltså för Westorph med lite varierande stavning (beteckningen ändras officiellt till "Västarp" år 1960). Efternamn på personer anges sällan men emellanåt kan det dyka upp, framför allt i tiondelängder.

Namnet Skattegården användes alltså inte på denna tid, det fanns ju fem skattehemman i Brismene socken:

- Dalbogården i Sonnarp
- Mellomgården i Sonnarp
- Bryngelsgården i Brismene by
- Hallen som också låg i byn på 1500-talet.
- Westorph (skatte), dvs Skattegården. Den var på 1 mantal.

Skattejord var mark som tillhörde en självägande bonde och som betalade skatt till kronan.

År 1545 anges "*Enkan*" som skattskyldig i Skattegården, ref [L4], sedan gör Landskapshandlingarna ett hopp i tiden till 1564. Mellan 1564 till 1602 heter bonden Anders Eskilson. Sannolikt var "*Enkan*" hans mor och hon var änka efter Eskil men det finns ingen ytterligare dokumentation som bevisar detta.

Året 1570 betalar Anders Eskielsen två skäppor korn och en skäppa råg i tionde till kyrkan, ref [L17]. På 1500-talet motsvarade en skäppa ca 30 liter. Även frälse landbor (arrendatorer) betalade tionde. Som exempel kan nämnas de två brukarna av Västarp, Hoken respektive Benct Hokenson (far och son?) detta år betalade två och en halv respektive tre skäppor korn samt var sin skäppa råg.

1571 betalas den första Älvsborgs lösen, ref [30] men det saknas detaljerade räkenskaper för Frökinds härad:

"Aff Redvägh och Fröikins härader, som knütt halwarsson här Erik (gustaffsons) fogde (leffûertt) haffûer aff 8 prestageld (vij) (förne) härader, och haffûer ham ther uppå inga lengder aff presterna (vohann) skall sihg themm ännû förskaffa."

År 1572 anges Skattegården som "*öde ¼*", ref [L19]. Det betydde att del av gården inte kunde brukas av någon anledning. Det var många gårdar i Brismene och i angränsande socknar som hade liknande noteringar detta år. En förklaring kan vara danskarnas härjningar i området 1566, se referens [118]. Det finns dock inga längder mellan 1564 och 1572 så det är svårt att veta. Noteringen innebar att man fick skattelättnad, så kallad "*afkortning*" i motsvarande grad.

Brismerne Sockn Skatta heman.	
Anders i westorp	
Skatta smör	4½
ivlijga	8
konungh	4
lagmans	2
Måns i Sonarp	

Bild 5: Den årliga rentan år 1582 för Skattegården, ref [L30]. "Brismerne Sockn Skatta heman, Anders i westorp, Skatta smör 4½ skålpund, årliga 8, konungh 4, lagmans 2 (daler/mark?). Måns i Sonarp ...

Bilden ovan är från landskapshandlingarna och visar skatten som skulle betalas år 1582, ref [L30]. Måns i Sonarp för övrigt är Måns Dalbo i Dalbogården.

I tionde erlade Anders samma år en tunna korn och tre skäppor råg, dvs betydligt mer än år 1570. Det gick sex skäppor på en tunna och en så kallad västgötatunna som användes på 1500-talet var på 176 liter.

1600-talet

Soldater

I Landskapshandlingarna för år 1600 dyker en anteckning om "Ryttare ¼" upp för första gången för Skattegården, se ref [L41]. Detta betyder förmodligen att man sponsrade en fjärdedel av en beriden soldat. Innan dess fanns bara ryttare angiven för Dalbogården i Sonnarp. I gengäld fick gården så kallar "*afkortning*" dvs skattelindring på hela eller del av skatten, "*den årliga renttan*".

År 1602 ansvarar man för ½ ryttare, ref [L43], och från 1603 för en hel, [L44]. 1609 anges Hans Andersson som ryttare, ref [L49]. Detta var Anders Eskielsons son.

Något senare på 1600-talet, innan indelningsverket infördes, hämtades soldater från befolkningen genom ett så kallat roteringsystem. Prästerna tillhandahöll längder över alla män över 15 år, delade in dem i grupper om tio och en av de tio skrevs in som soldat (knecht). I Brismene och Börstig (Börstig prästgäll) verkar det dock som ungefär var 6:e till var 7:nde man tagits ut till knecht. Oftast var det yngre ogifta män som fick bli soldater. Man kunde bli uttagen från 15 års ålder. Roteringslängder finns från 1621, ref [106].

1622 anges Anders Hansson och Olof Svensson som knektar, ref [L62]. Förmodligen är Anders en son till Hans Andersson. Olof Svensson är son till Sven Larsson, ref [37]. Hur Sven och Hans hörde ihop framgår inte. Kanske var de svågrar?

Från mitten av 1600-talet noteras gården i Jordeboken som "*Hästehemman*", ref [38], dvs i skatten ingick att man svarade för häst och utrustning åt en beriden soldat.

Indelningsverket infördes av Karl XI år 1682 och Skattegården blev då ansvarigt för ett så kallat Rusthåll, dvs i skatten ingick att man höll med en beriden knekt. Mark avsattes för detta ändamål på utmarken vid Gunnarsberget.

Boende

Det bodde flera familjer samtidigt i Skattegården men här innefattas även soldater och inhyses samt ibland pigor och drängar. Uppgifterna nedan kommer från Landskapshandlingar, Jordeböcker och Mantalslängder samt Älvsborgs lösen.

Anders Eskilson som funnits med från 1564, försvinner från rullorna efter år 1602. Sedan kommer Hans Andersson, son till Anders samt en Sûen Larsson, se ovan.

Mellan 1613 och 1618 betalades den andra Älvsborgs lösen. Sûen i Westorp anges som skattskyldig och det fanns två hjonelag dvs gifta par på gården. För år 1618, ref [35], kan man utläsa att i hela Brismene fanns det 47 vuxna, 1 pojke, 7 drängar, 10 pigor och 75 barn.

I tingsrättsprotokollet upprättat den 30 oktober 1623, ref [36], då Hans Andersson köpte ut halva gården från sina syskon och sin systerdotter, framgår namnen på dessa. Han hade en bror som hette Eskil och som bodde i Östergötland. Han hade två systrar, Ingerd och Ingeborg Andersdöttrar och troligen en tredje som inte längre var i livet eftersom systerdottern Krstin Bengtsdotter hade en arvslott.

Hans var gift med Elin Bryngelsdotter. Kan hon kanske vara från Östergården? De har en dotter som heter Elin Hansdotter. Hans finns med till 1647, efter detta finns dock en lucka i handlingarna. Elin Bryngelsdotter finns med fram till 1661.

Olof Svensson, se ovan, bor på gården. Han är gift med Brita Andersdotter och de har en dotter som heter Carin Olsdotter. Olof finns med fram till 1653, Brita till 1661.

En Lars anges i Jordeboken från 1650 till 1680, efternamn framgår inte och ej heller om han var gift.

Ingeborg Andersdotter, som kan vara Hans syster, finns med från 1648 till 1660. Antingen ogift eller änka.

Johan Person med hustru Anna finns med från 1653 till 1688.

Anders Larsson finns med mellan 1651 och 1677, först med hustru Carin och sedan med Ingerd.

1663 – 1673 finns Nils och Britta noterade. År 1674 endast Britta.

1666 – 1672 återfinns soldaten Anders i Skattegården, åren 1671 och 72 med hustru Elin. Från 1673 och till 1686 finns endast Elin med i rullorna, noterad som änka.

Ytterligare ett par änkor finns med runt 1680, Anna och Berta. Det framgår inte vad deras män hette.

Hans Nilsson med hustru finns med från 1683 till 1707.

Åren 1685 till 90 bor Hans Olufsson med hustru på gården.

1697 dyker Erik Andersson upp i Jordeboken, se nedan. Det var denna Erik som senare sålde sin del i gården till Valentin Sträng.

1700-talet

Ägare/brukare innan Sträng

Mantalslängden anger i första hand vem som brukar marken och därmed är skattskyldig. Det går alltså inte att från den veta säkert vem som är ägare respektive arrendator. Från år 1750 anges mantalet på varje del av gården som brukas, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ osv vilket gör det lite lättare att följa vem som brukade vad. Det är ändå svårt och man måste gå till domböckerna för att hitta ägarbyten.

Nedan följer en översikt av vad som kan läsas ut från mantalslängd, ref [108] och jordeböcker, ref [107].

Det finns luckor i slutet av 1600-talet men runt sekelskiftet 1600 – 1700 noteras i mantalslängden Hans Nilsson, Erik Andersson och Pehr som troligen också heter Nilsson på gården, ibland med hustru och ibland utan. Dessa tre är då brukare och kanske även ägare. Dessutom kan man från arméns rullor se att Lars Andersson var Rusthållare (och därmed ägare) och finns med i dessa från 1685 till 1719, det kan ha varit längre, ibland angavs bara knektens namn.

Bild 6: (Mans-)personer upptagna i jordeboken och / eller mantalslängden i början av 1700-talet. Övergång till ny(a) brukare är markerade med en oval.

Per finns med i mantalslängden fram till 1739, sedan anges Pers hustru som skattskyldig fram till och med 1743. Att han troligen hette Nilsson baseras på följande (det kan ju i och för sig finnas flera med samma namn):

En Pehr Nilsson begravs i Brismene den 20 feb 1743, 76 år gammal, ref [45], dvs han föddes 1667. Det stämmer ganska bra med bilden ovan.

En Per Nilsson i Skattegården är vittne till Valentins och Catarinas första barn, Valentinûs, vid dopet den 26 mars 1722, ref [41].

1730 d 15 Mart: begrafz Per Nilz(sons) Hust: uti Skattegd i västarp: Kirstin Joenßdotter, 27 åhr gammal gammal, ref [43]. Detta betyder visserligen att Per i så fall var väldigt mycket äldre än sin hustru men det är ju inte otänkbart på den tiden.

Hans Nilsson försvinner ur rullorna efter år 1707. I stället dyker Pehr Andersson upp 1708 samt Lars Andersson 1709. Per finns med till 1718, sedan bara hans hustru fram till och med 1721. Hon noteras som "Rytt. Pehr Anderssons h.". Han var troligen dock inte ryttare i Skattegården.

Lars Andersson finns med som Rusthållare i arméns rullor från 1885 och i mantalslängd / jordeböcker som skattskyldig från 1709 och fram till 1728. Han anges som "oförmögen" under åren 1721 till 1725. Efter honom kommer Erik, 1729, sedan Anders med hustru 1730 – 31.

Därefter Jöns Jonsson med hustru från 1732 till 1738. I dödsboken finns följande notering, ref [44]:

"1738, Andra söndagen efter Påska begrovs Jöns Jonsson i Skatteg. 46 åhr gl."

Dvs Jöns Jonsson föddes 1692, död april 1738 i Brismene. Andra söndagen efter Påska inträffade år 1738 den 16 april, se ref [119].

Efter honom tar Ryttare Jon Flodin över. Han var ryttare i Skattegården, se Rusthåll No 108 nedan, och han arrenderade även en del av marken.

Valentin Sträng tar över gården

År 1721, samma år som Valentin och Catharina gifte sig dyker Corporal Strengs hustru upp i mantalslängden som skattskyldig i Skattegården, se nedan. Erik finns inte med längre se nedan, ref [40]. Varför inte Valentin är listad är oklart. Efterföljande år, 1722, finns både man och kvinna noterad.

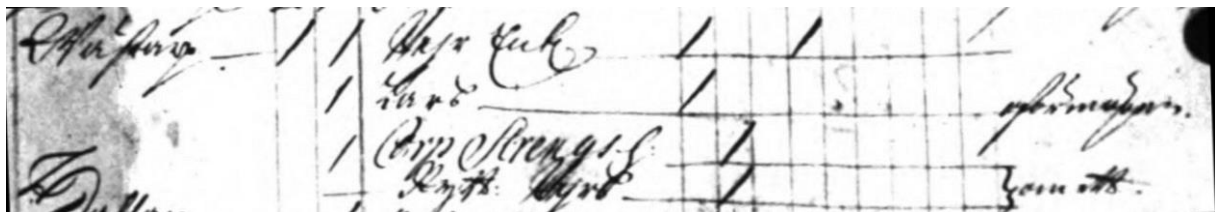

Bild 7: Från mantalslängden 1721, ref [40]. Kolumnerna till vänster anger 1 mantal samt vilka som är skattskyldiga, ryttaren är undantagen. Kolumnerna till höger anger: man/kvinna/son/dotter osv.

Text: "Wästarp: Pehr Enk (man + dotter), Lars (man) oförmögen, Corp Strengs h: (kvinna), Rytt: Per (h) (kvinna) +kommentar?"

I mars år 1722 föds Catarinas och Valentins första barn, sonen Valentin. Två år senare i maj år 1724 föds sonen Erik och så fortsätter det, se bilden nedan.

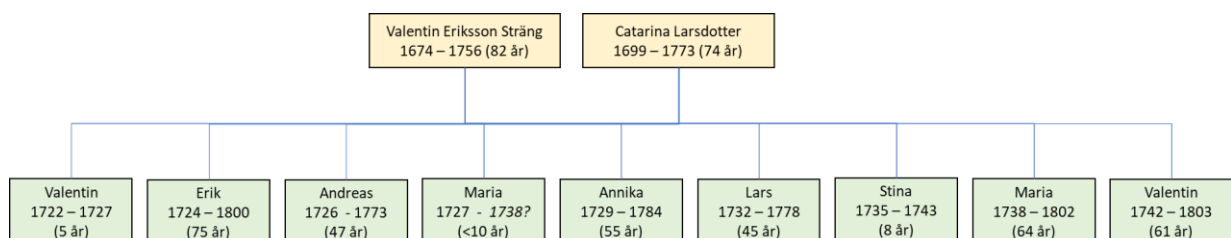

Bild 8: Valentin och Catarina fick sammanlagt (minst) nio barn, varav sex nådde vuxen ålder. Tre barn dog unga: Valentin blev bara 5 år. Maria blev högst 10 år och Stina högst 8.

Sträng begrovs den 18:e januari 1756, och anges då vara 82 år gammal, ref [46]. Ingen dödsorsak noteras men 82 år var en hög ålder på den tiden. Av bouppteckningen, ref [47], framgår att han ägde hela gården. Det innebär att om det tidigare varit en släktgård som gått i arv är detta nu ett avslutat kapitel och en ny era har börjat. Valentins anor och han och Catharinas ättlingar finns dokumenterade i Faltinaanor, ref [GA198] och Faltinasläkten ref [GA199].

Detaljer som kommit fram angående Valentin Eriksson Sträng finns samlade i ett eget dokument.

Sönerna tar över efter Sträng

Sträng ägde som sagt hela gården vid sin död men hade bara brukat $\frac{1}{2}$ mantal. $\frac{1}{4}$ var utarrenderad till Ryttare Jon Flodin som var knekt i Skattegården. Flodin brukade delen fram till och med 1758. Den andra $\frac{1}{4}$ brukades av Anders Pehrsson fram till och med 1757.

Det förefaller från mantalslängden som om de fyra sönerna köpte ut sina systrar. På den tiden ärvde barnen allt men döttrarna bara hälften så mycket av den fasta egendomen jämfört med sönerna. Det skulle innebära att Andreas, Lars, Erik och Valentin ärvde en femtedel vardera medan Annika och Maria fick en tiondel var.

Faltins och Catharinas barn

Erik 1724 – 1800

Erik Valentinsson född 1724 hade 1750 gift sig med Brita Larsdotter och flyttat till Slöta. Hustrun Brita dog 1756 och Erik flyttade tillbaka till Skattegården år 1758 i samband med att han gifte om sig med Catarina Bengtsdotter från Valstad. Han brukade och ägde den fjärdedel av gården som hade arrenderats ut till Anders Pehrsson, se ovan. Catarina dog 1768 och Erik gifte om sig en tredje gång med Annika Andersdotter från Ekeshärad. Erik fick sammanlagt elva barn men bara fyra nådde vuxen ålder. Erik gick bort år 1800.

Andreas 1726 – 1773

Andreas som var den äldste hemmavarande sonen vid faderns död fick ta över och bruka Strängs halva mantal och ta hand om familjen. Så småningom delades marken upp mellan Andreas och Valentin och de fick en fjärdedel vardera. Andreas gifte sig vid 44 års ålder, 1770 med Ingrid Svendsdotter från Övregården (Hebblagarö), Kringlarp och de fick en dotter Catarina.

Andreas, för det mesta omnämnd som Anders, dör i rödsot dvs dysenteri, 47 år gammal den 20 september 1773. Tio dagar senare dör även hans mor Catarina i samma sjukdom. Åren 1772 till 1775 anges rödsot som dödsorsak för minst 16 personer i Brismene men det är många som saknar dödsorsak i kyrkoboken så det kan ha varit betydligt fler som drabbades.

Ingrid gifte om sig 1775 med Petter Börjesson från Kärråkra. Andreas dotter Catarina dör 9 år gammal. Ingrid och Petter brukar den ärvda $\frac{1}{4}$ mantal men flyttar 1788 till Ingrids hemgård i Kringlarp. Petter anges dock som brukare av $\frac{1}{4}$ Skatte till och med år 1790, sedan tar arrendatorer vid, dvs de behåller ägandet i gården.

Lars 1732 – 1778

Lars gifter sig 1761 med Lisa Larsdotter från Åsarp och tar över delen som Ryttaren Jon Flodin brukat. De får fem söner men deras förstfödde, Valentin, dör ung.

Lars och Lisa flyttar till Blidsberg 1777. Brodern Erik tar över Lars del. Lars dör 1778 10/3 i Göpåsen, Blidsberg, anges som brukare. Lisa flyttar tillbaka till Åsarp och går bort 1820, 77 år gammal.

Valentin 1742 – 1803

Valentin var bara 13 år när hans far gick bort och han och Andreas brukade båda deras fjärdedelar tillsammans till att börja med. År 1766 gifter han sig med änkan Emerentia Lundgren från Skattegården i Gunnestorp, Börstig. Hon var dotter till Johan Lundgren och Anna Catarina Beata von Krakewitz och hade sonen Johannes Håkansson, född 1760, från sitt tidigare äktenskap. Valentin blev då, via sin hustru, ägare förutom av $\frac{1}{4}$ mantal Skattegården i Brismene, även till gården i Gunnestorp.

De bosätter sig i Börstig och arrenderar ut sin del i Skattegården. De får sex barn men bara ett, Valentin, född 1775, överlever till vuxen ålder.

Annika 1729 – 1784

År 1754 gifter sig Strängs och Catarinas dotter Annika Valentinsdotter med Per Andersson född 1729 i Kinneved och flyttar från Skattegården till hans hemgård i Halsarp. Dottern Kristina (Stina) föds 1758.

Annika och Per får sammanlagt sex barn varav fyra når vuxen ålder. De blir så småningom ägare till en av gårdarna i Halsarp. Annika går bort i oktober 1784, 55 år gammal.

Maria 1738 – 1802

Maria bor kvar hemma till år 1761 då hon gifter sig med Jonas Bengtsson och de flyttar till hans hemgård Skattegården, Bäck i Valstad socken, söder om Tidaholm. De fick sex barn, tre uppnådde vuxen ålder.

Storskifte 1784

Vid storskiftet anges Andreas änka Ingrid Svendsdotters make; Petter Börjesson som ägare av $\frac{1}{4}$ mantal. Erik har tagit över Lars del och äger $\frac{1}{2}$ mantal. Valentin äger $\frac{1}{4}$ mantal.

Det finns fortfarande bara en mangårdsbyggnad och ett fähus vid gården. Hur man bodde är svårt att säga, det fanns ju flera familjer, men husen byggdes ofta till och blev parhus på den tiden.

Storskiftet innebar stora förändringar avseende marken. Innan skiftet fanns små tegar och ängar som tillhörde de olika gårdarna utspridda lite var stans, förmodligen som ett resultat av ett medeltida så kallat Solskifte. Detta omnämns i handlingen, se bilden nedan.

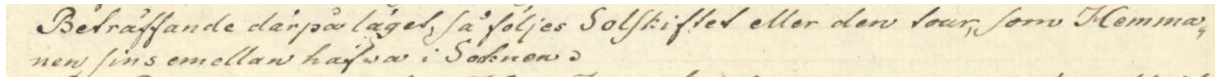

Bild 9: Utdrag från lantmäterihandling vid Storskiftet 1784, ref [9].

"Beträffande derpå läget så följes Solskiftet eller den tour som Hemmanen sins emellan hafver i Socknen."

På storskifteskartan finns även en torpstuga utsatt.

Förutom dessa byggnader fanns knektbostället vid Gunnarsberget, "Boställt", här bodde ryttaren med familj, se avsnitt [Rusthåll N° 108](#) nedan.

Bild 10: Från storskifteskartan 1784. Markeringen visar Skattegårdens marker innan skiftet. Stor bokstav = efter skiftet och liten bokstav = före. O/o. = Skttegården, Q/q. = Västarp. Svartstreckade åkrar tillhörde inte Skattegården.

Ovanstående bild visar Skattegårdens mark innan skiftet. Skiftet innebär att marken koncentreras och blir mycket mer sammanhållen. Detta beskrivs närmare i kapitlet [Marken](#) nedan.

Stina-Lisa och Anna-Kajsa

Annika Valentinsdotter har redan gift sig och flyttat till Halsarp vid Strängs död. Dottern Kristina (Stina) föds där 1758.

Annikas lillebror Valentin gifter sig med änkan Emerentia Lundgren 1666 och de bosätter sig i Gunnestorp i Börstig. Emerentias son från hennes tidigare äktenskap, Johannes Håkansson flyttar år 1788, då 18 år gammal, till Skattegården från Börstig. Valentin äger fortfarande en fjärdedel. Här någonstans träffar Johannes sin (foster-)faster Annikas dotter Stina och år 1791 gifter de sig i Brismene kyrka och bosätter sig i Skattegården. Vid giftermålet anges hon som piga och han som dräng och brukare (dvs inte ägare).

Dottern Anna Cajsa föds i december 1792. Knappt två månader senare, i januari 1793, dör Johannes av hastigt slag, bara 32 år gammal. Lite senare, i augusti 1793 dör även Anna Cajsa fast i kopporna, 7 månader gammal. I bouppteckningen efter Johannes, ref [48], efterlämnar han fast egendom i form av Skattegården av ej angivet mantal, men enligt mantalslängden är det $\frac{1}{4}$, de måste alltså ha köpt in sig i gården. Stina är alltså ägare till $\frac{1}{4}$ Skattegården, änka och utan barn!

År 1794 gifter änkan Stina Persdotter om sig med Jean Abrahamsson, en kusin till hennes avlidne make. Jeans far Abraham och Emerentia var syskon och således härstammar även Jean från Krakowitz-släkten.

Stina och Jean får två döttrar. Kristina Lisa (Stina-Lisa) föds 1795 och Anna Cajsa 1798.

Stina-Lisa ska senare komma att gifta sig med "Håke", Håkan Olofsson från Östergården och Anna-Cajsa med "Spelen", Anders Johansson från Tornarp.

1800-talet

Inledning

Under 1800-talet köps och brukas de olika delarna av gården av många olika personer. Av mantalslängden framgår vem som brukar marken och därmed skall betala skatt men för att få reda på exakta ägarförhållanden måste man konsultera domstolsprotokollen. Dessa är i skrivande stund ännu inte digitaliserade utan måste läsas på Riksarkivet i Göteborg, kopior finns i Vadstena. Vissa handlingar, lagfarter och avskrifter av köpebrev finns dock sparade på gården. Även husförhörslängderna ger en del information om flyttdatum osv.

Ägarförhållanden i början av seklet och fram till Laga Skifte

Vilken del av gården, åttondelar, fjärdedelar som sålts och köpts av vem är väldigt snårigt att följa och jag har som sagt inte gått igenom domböckerna. Nedanstående sammanställning fram till Laga skifte är ett möjligt scenario men det kan också ha sett ut på något annat sätt. Vilka personer som varit inblandade ägare är dock lite lättare att ta fram och bör förhoppningsvis stämma i stort.

Vid Storskiftet ägdes 1 mantal Skattegården enligt följande:

Erik 1/2	Petter Börjesson 1/4	Valentin 1/4
----------	----------------------	--------------

Bild 11: Ägarförhållandet vid Storskiftet 1784. Petter Börjesson är gift med Ingrid Svensdotter, änka efter Andreas Valentinsson. Erik har tagit över Lars del.

¼ mtl, Andreas del (blir Skattegården 1?)

1774 – 1816: Petter Börjesson och Ingrid Svensdotter

Andreas änka, Ingrid Svensdotter född 1746-05-16 i Öfragården Kringlarp, död 1812-05-29 på samma gård gifte om sig 1775 med Petter Börjesson, född 1741-11-26 i Kärråkra, död 1820-01-11 i Börstig. De flyttar 1788 till Ingrids hemgård, Öfragården även kallad Heblagården men behåller ägandet i Skattegården och ömsom arrenderar ut, ömsom låter bruka marken åt sig själva, ibland hela och ibland halva fjärdedelen.

1817 – 1821: Bengt Larsson och Karin Pettersdotter

Petters och Ingrids dotter Karin, född 1787-05-12 i Skattegården gifter sig 1816 med Bengt Larsson från Åsarp och de tar över gården. De flyttar till Åsarp 1821.

1822 – Laga skifte: Anders Johansson (Spelen) och Anna Cajsa Jeansdotter

Anna Cajsa Jeansdotter född 1798-08-27 i Skattegården, Brismene, död 1867-12-22 i Rävlabacken Brismene. Gift 1823-02-14 med Anders "Spelen" Johansson född 1801-12-03 i Skattegården Tornarp, Börstig och död 1870-06-26 i Rävlabacken Brismene.

Det ser från husförhörslängden ut som om de tar över denna del av gården men det är inte helt säkert, Anna Cajsa ärver ju också ¼ från sina föräldrar, se nedan och i så fall sålde den delen. De äger hursomhelst vid Laga skifte det som senare kallas Skattegården 1.

¼ mtl, Valentins del (blir Börsholmen?)

Det är högst oklart om detta verkligen blir Börsholmen, i så fall sålde både Anna Cajsa och Stina Lisa sina ärvda åttondelar.

Ca 1792 – 1793: Johannes Håkansson och Stina Persdotter

Johannes Håkansson var Valentin Valentinsons fosterson, född 1760-09-19 i Öfregården Kringlarp och död endast 32 år gammal 1793-01-17 i Skattegården Brismene. Han gifte sig 1791-12-30 med sin fosterfaster Annikas dotter Stina Persdotter, född 1758-09-12 i Kinneved och död 1827-02-11 i Skattegården Brismene.

1794 – 1824? Jean Abrahamsson och Stina Persdotter

Stina gifter om sig 1794-02-28 med en kusin till Johannes, Jean Abrahamsson, född 1761-05-30 i Arnared Vistorp och död 1813-04-27 i Skattegården Brismene.

Jean och Stina brukar gården till fram 1798, sedan arrenderar de ut den mellan 1799 och 1808. I stället brukar de en gård i Ekesgården, först ½ mantal sedan ¼. Tillbaka till Skattegården ca 1809. Jean dör 1813 och änkan Stina driver gården vidare. Vem som tar över denna del av gården så småningom är som sagt oklart, Stina Lisa och Anna Cajsa ärver ju den men de verkar ha köpt andra delar i stället.

1825 – 1832: Pehr Anderson och Ingeborg Johansdotter

Pehr Andersson var född 1768-02-15 i Brismene, död 1829-02-18 i Brismene. Ingeborg Johansdotter född 1778-01-11 i Brismene död 1833-05-28 i Brismene.

De flyttar till Skattegården från Tången 1825 och äger ¼ mtl. Om det är just denna del de köper är inte säkert.

1833 – Laga skifte: Anders Pehrsson och Cajsa Magnidotter

Anders Pehrsson född 1809-09-12 i Brismene, död 1899-05-21 i Brismene (Skeen). Cajsa Magnusdotter född 1803-12-29 i Brismene, död 1874-02-01 i Brismene.

Sonen Anders tar över 1833 efter moderns död. Han och Cajsa äger ¼ vid Laga Skifte. Cajsa var för övrigt syster till Johannes Magnusson som ägde Hopagården några år, se nedan. Vid skiftet äger de dessutom, tillsammans med Anders Håkansson, ¼ mtl Östergården.

½ mtl, Eriks (och Lars) del

1784 – 1801: Erik Valentinsson och Annika Andersdotter

Annika Andersdotter född 1746-11-15 i Ekesgården Brismene, död 1823-12-23 i Skattegården Brismene var Erik Valentinsson tredje hustru. Erik föddes 1724-05-20 i Skattegården och dog 75 år gammal 1800-02-25.

Från 1794 anges Erik Valentinssons hustru som brukare, Erik noteras "sjuk". Från och med 1802 delas gården i två delar om ¼ mantal vardera.

¼ mtl, halva Eriks del

1802 – ca 1825: Ägare/brukare Cajsa Eriksdotter och 1:Måns Eriksson, 2:Andreas Svensson

Cajsa föddes 1781-09-16 i Skattegården Brismene och dog 1860-09-20 i Skattegården Brismene. Cajsas första man Måns föddes 1766-12-12 på Torpet Brismene och dog 1812-11-26 i Skattegården. Cajsas andra man Andreas föddes 1792-12-07 i Alarp Kinneved och dog 1859-11-27 i Brismene.

Måns var alltså född på Gustafstorp men hade bott hos olika familjer i Skattegården som ung, samt även i Prästgården (gissningsvis i Börstig) och antecknas som "Gossen", sedan som dräng. Cajsa är barnbarn till Sträng, dotter till Erik Valentinsson. Måns dör alltså 1812 och de då omyndiga barnen ärver hälften av gården. Cajsa fortsätter dock att bruka hela gården.

År 1817 gifter hon om sig med Andreas Svensson från Kinneved.

År 1818 säljer de sitt $\frac{1}{8}$ mantal till Håke och Stina Lisa, ref [\[GA125\]](#), men fortsätter att bruka hela gården, $\frac{1}{4}$ mtl.

1825 köper Håke och Stina Lisa "Måns Eriksons omyndiga barns arvslott", $\frac{1}{8}$ mantal, ref [\[GA117\]](#).

Från runt 1825 noteras Cajsa och Andreas som inhyses vid gården.

1825 – Laga skifte: Håkan Olofsson och Stina Lisa Jeansdotter

Enligt köpekontraktet ref [\[GA125\]](#) äger de alltså $\frac{1}{8}$ mantal redan 1818 men arrenderar ut marken till de förra ägarna Cajsa och Andreas. De bor kvar på Stina Lisas hemgård fram till 1824 då de köper Mossagården, Angrimstorp och bor där mellan 1824 och 1826. Säljer denna till Håkes halvbroder Anders.

1825 köper de resten av gården $\frac{1}{8}$ mantal och flyttar 1826 tillbaka till Skattegården och då förmodligen till denna $\frac{1}{4}$ mtl.

I det tänkta scenariot säljer Anna Cajsa och Stina Lisa hemgården till Pehr Anderson och Ingeborg Johansdotter, se ovan.

$\frac{1}{4}$ mtl, andra halvan av Eriks del

1802 – 1807: Valentin Eriksson och Ebba Andersdotter

Valentin Eriksson var son till Erik Valentinsson och född 1775-03-04 i Skattegården, död 1851-04-18 i Dalum. Ebba Andersdotter föddes i Börstig 1777-09-26 i Skattegården, Döve och dog 1864-08-15 i Dalum.

1807 – 1808: Anders Olofsson och Stina Eriksdotter

Stina Eriksdotter, halvsyster till Valentin ovan, föddes 1763-07-08 i Skattegården och gifte sig 1783-06-24 med Anders Olofsson från Stommen i Döve. Anders var född 1757-11-15 och dog 1807-05-14 i Skattegården. Stina blev 50 år och dog 1813-08-18 i Skattegården.

1807 byter systemen Stina Eriksdotter och hennes man Anders Olofsson sin gård Stommen i Döve mot Valentin Erikssons och hans fru Ebba Andersdotters del i Skattegården. Stina flyttar alltså hem till Skattegården medan brodern flyttar till Döve. Kort därefter dör Anders. I mantalslängden för år 1808 står Enkan Stina Eriksdotter som brukare, därefter tar sonen Faltin Andersson vid.

1808 – 1818: Valentin Andersson och Anna Magnusdotter

Stinas och Anders son Valentin var född 1792-03-01 på Stommen i Döve och dog 1862-06-15 i Skattegården Brismene. Han gifte sig 1814 med Anna Magnusdotter född 1790-10-22 i Skattegården Döve.

Valentin brukar hela fjärdedelen fram till och med år 1818. I husförhörlängden står "1813 ägare af $\frac{1}{8}$ del - Anders Andersson på Djupedal ägare af den andra $\frac{1}{8}$ "

Anders Andersson i Djupedal, Hällstad är Brita Andersdotters man. Brita är dotter till Stina Eriksdotter och Anders Olofsson och alltså syster till Valentin. De hade en bror som också hette Anders Andersson så detta är lite förvirrande. Broder Anders verkar ha varit en orolig själ och flyttade frekvent mellan olika platser. Från 1819 brukas de två åttondelarna var för sig:

⅓ mtl, halva Stina Eriksdotters del

1819 – Laga skifte: Valentin Andersson och Anna Magnusdotter

Valentin och Anna brukar och äger nu en åttondel och det är så det ser ut vid Laga Skifte se nedan.

⅓ mtl, andra halvan av Stina Eriksdotters del (blir "Hopagården")

1819 – ca 1827: ?

I mantalslängden brukar en Anders Andersson denna del från 1819. Vilken Anders Andersson är dock svårt att avgöra, Brita Andersdotter och hennes man Anders Andersson från Djupadal ägde uppenbarligen gården 1813 men de ser inte ut att ha flyttat till Brismene. Britas och Valentins bror Anders bodde inte heller här.

1828 – 1833: Johannes Magnusson och Margareta Magdalena Uggla

Johannes Magnusson född 1801-01-22 i Brismene, död 1877-01-14 i Brismene.

Margareta Magdalena Uggla född 1805-05-07 i Grolanda, död 1889-04-04 i Brismene.

De gifte sig 1828, Johannes hade bott på "Krogen" och Greta kom från Västergärdet. De ägde gården i fem år men flyttade till Krogen 1833, se avsnitt Torp och platser nedan.

1833 – 1836: Lars Pehrsson och Sara Andersdotter

Lars Pehrsson, född 1812-03-16 i Brismene, död 1857-08-03 i Brismene.

Sara Andersdotter, född 1813-06-01 i Brismene, död 1897-11-16 i Brismene.

Lars är son till Pehr Andersson och Ingeborg Andersdotter, se ovan, och alltså bror till Anders Pehrsson som tagit över hemgården. Lars flyttar hit vid moderns död 1833 och Sara flyttar in från Östergården 1835. De flyttar sedan till Östergården/Storegården 1836. Lars blir "Lars i Storegården".

1837 – Laga skifte: Johannes Andersson och Carolina Olofsdotter

Johannes Andersson var född 1802-08-07 i Kinneved och Carolina Olofsdotter föddes 1784-06-03 också i Kinneved. De flyttar hit från Dalbogården 1837 och står som ägare av ⅓ vid Laga Skifte.

Carolina går bort 1860-09-08 i Brismene.

Laga skifte 1841 – 1847

Skiftet fastställdes slutligt den 28 november 1849. Kartan är från 1847. Skiftet innebar stora förändringar både vad gäller marken och husen. Hur marken ändrades beskrivs i ett eget avsnitt nedan.

Bild 12: Vid Laga Skifte 1847, ref [12], fanns fem enheter vid Skattegården plus krogen (uppe till höger).

Vid Laga Skifte hade antalet hus i Skattegården ökat betydligt jämfört med hur det såg ut vid Storskiftet 60 år tidigare. Det fanns nu fem gårdsbyggnader i "Skattegårdsbyn". Alla hus låg uppe vid landsvägen och inga hus fanns ännu vare sig på Börsholmen, Pålen eller nere i Skattegården.

Krogen "Kloa" vid "Klohagen" syns uppe till höger på kartan.

Vid skiftet bildas fem enheter:

- O: ¼ mtl Håkan Olofsson, med skyldighet att utflytta, (Skattegården 3²)
- Oa: ⅙ mtl Wallentin Andersson med skyldighet att utflytta, (Skattegården 3³, Pålen)
- Ob: ⅙ mtl Johannis Andersson med rättighet att kvarbo, (Skattegården 3⁴, Hopagården)
- Oc: ¼ mtl Anders Johansson (Spelen) med rättighet att kvarbo, (Skattegården 3⁵, "Bertes")
- Od: ¼ mtl Anders Pehrsson med skyldighet att utflytta, (Skattegården 3⁶, Börsholmen)

Dessutom ägs soldattorpet vid Gunnarsberget gemensamt. Detta har beteckningen Oe på kartan.

De gårdar vars hus flyttades fick ersättning från "bylaget". Pappa pratade om "den gamla stûva" som fanns innan "gamlastûva" byggdes i Skattegården 1882. Detta är förmodligen Håkes och Stina Lisas hus som flyttades uppifrån landsvägen och ner till den nya tomtplatsen.

På sidan 212 och 213 i lantmäterihandlingarna från skiftet, ref [12], görs en uppskattning av husflyttningskostnader där man även kan se vilka byggnader som fanns och lite om hur de såg ut:

¼ Skattegården Håkan Olofssons hus:

- Manbyggnaden innehållande Stuga, framkammare, kök och bod i godt stånd till större delen brädfodrad, anses kunna flyttas för 83 RD 16 S.
- Ladugård innehållande Fåhus, Stall, Loge och 2^{ne} lador samt 2^{ne} skjul – 50 RD.

- Wagnbod och svinhus – 6 RD 32 S.
- Källare – 13 RD 16 S.
- En dito på gårdet – 6 RD.
- Summa 159 RD 16 S.

¼ Skattegården Johannes Anderssons hus:

- Manbyggnad innehållande stuga, 2de kamrar, kök och förstuga till större delen brädfodrad, anses kunna flyttas för 83 RD 16 S.
- Ladugård innehållande stall, fähus, loge, 2de lador och vagnbod – 40 RD.
- Summa 123 RD, 16 S.

¼ Skattegården Wallentin Anderssons hus:

- Manbyggnad innehållande stuga, 2de kamrar och vagnbod, brädfodrad på 2de sidor, anses kunna flyttas för 50 RD.
- En källare – 6 RD.
- Ladugård innehållande Fähus, Stall, loge, 2de lador – 35 RD.
- Summa 91 RD.

¼ Skattegården Anders Johanssons hus

- Manbyggnad innehållande Stuga, förstuga, 2de kamrar på undra botten och 3de rum ofvanpå. Huset i godt stånd och anses kunna flyttas för 100 RD.
- Källare – 5 RD.
- Brygghus – 10 RD.
- Ladugård innehållande Fähus, 2de Stallar, loge och 3de lador samt fårhus – 50 RD.
- Hemlighus – 32 S.
- Wedbod – 3 RD 16 S.
- Sädes och Wedbod – 6 RD.
- En källare – 6 RD.
- Summa 181 RD.

¼ Skattegården Anders Pehrssons hus:

- Manbyggnad innehållande Stuga, kök och förstuga, anses kunna flyttas för 50 RD.
- Ladugård innehållande Fähus, Stall, loge och 2de lador, samt Svinhus – 35 RD.
- Foderlada, bygd intill ladugården – 6 RD.
- Källare – 12 RD.
- Summa 103 RD.

Det verkar som Anders Johansson (Spelen) och Anna Cajsa hade det finaste huset.

Bild 13: Husen vid Laga Skifte markerade på ekonomiska kartan från 60-talet. Vägen går nu tvärs över gårdsplanen och inga av husen finns kvar. En del av en ladugårdsgrund syns dock fortfarande 2023 precis vid landsvägens östra sida.

Förutom husen vid själva gården fanns på Skattegårdens mark även Torpet Högeslätt vid Källetorpet som var ett undantag byggt någon gång i slutet på 1700-talet (mellan 1784 och 1801). Bortanför Brobacken fanns också Björns. På skifteskartan finns inga hus utritade vid Stenbacken och det stämmer med man arrenderade ut marken där efter skiftet. Se Torp och platser nedan

På Gunnarsberget utökas marken något och torpet som förut varit under Hallen hamnar på Skattegårdens mark. Där finns även Ryttarbostället där knekten bor och som ägs gemensamt av ägarna till Skattegården.

Skattegården efter Laga skifte

Tre av enheterna skulle flyttas ut till sin respektive mark: Pålen, Börsholmen och Skattegården 2. Mest sannolikt plockade man ner byggnaderna och flyttade dem, kanske byggde man nytt senare. Texten handlar fortsättningsvis huvudsakligen om Håkes del, de andra Skattegårdarna behandlas endast översiktligt.

¼ Mtl Västorp Skattegården 3⁶, Börsholmen

Marken som tilldelats vid skiftet är i stort sett ny och tillhörde inte Skattegården innan, se Bild 48 nedan. Gården ägdes vid skiftet av Anders Pehrsson och Cajsa Magnusdotter. De flyttar 1847 till Östergärdet ¼ mantal som Anders Pehrsson och Anders Håkansson äger tillsammans och som inköpts samma år från Johannes Håkansson för 2116 Rd 32 Sh, ref [GA154]. Det resterande ¼ mantal Östergärdet ägs av Daniel Boman på Västarp. Anders Pehrsson hamnar så småningom hos sin son Johan Magnus på Skeen och hans sonson var Oskar på Skeen.

Anders Håkansson, Håkan Olofssons och Stina Lisa Jeansdotters son, flyttar till Börsholmen 1847 eller 1848. Enligt Hedvigs berättelse i "Börsholmen och släkten", ref [126], flyttas huset dit från den gamla boplatzen uppe vid landsvägen men uppgifterna är lite motstridiga. Gården ägs dock fortsatt av

Anders Pehrsson och Cajsa Magnusdotter ända fram till 1857 då Anders Håkansson och Cajsa Niklasdotter köper den för 1333 Rd 16 Sh plus deras del i Östergärdet, 1/8 mantal, ref [GA155].

1/8 Mtl Västorp Skattegården 3³, Pålen

Gården ägdes vid skiftet av Wallentin Andersson och Anna Magnusdotter. Husen har på senare år styckats av och är sålda. Marken ingår numera i Brismene 5:15. Denna fastighet bildades 1987-05-19 genom en sammanläggning av Brismene 1:4, Brismene 5:13, Västarp 3:3, Västarp 3:8, Östergärdet 1:12 och Östarbo 1:1 (dvs Pålen + Storegården).

Valentin och Anna Magnusdotter gifte sig 1814.

Sedan har gården gått i arv:

- Dottern Kristina (f18190522) gift med Anders Andersson en son till Cajsa Eriksdotter alltså en halv-kusin till Valentin, hennes far.
- Deras son August (f18521226) gift med Emma Sofia Jonsdotter.
- Deras son Aron (f18820515) gift med Hanna Josefina f Abrahamsson. De fick inga barn.
- Systerdotter Ingegerd gift med Rune Fredriksson. Hon föddes i Storegården 1929-11-19. Hennes mor hette Edit född Andersson 1888-05-19 på Pålen. Edit var syster till Aron på Pålen och eftersom han inte fick några barn ärvde förmodligen syskonen gården. Ingegerd ärvde/köpte ut alltså både Pålen samt Storegården. Därav hopslagningen av marken till Brismene 5:15.
- Tommy Fredriksson, Ingegerds son, född 1958-10-28 i Kinneved

1/4 Mtl Västorp Skattegården 3⁵, Skattegården 1

Här bodde vid skiftet Anna Cajsa Jeansdotter och Spelen, Anders Johansson. Anna-Cajsa och Anders flyttade till Rävlebacken 1856 men gården gick i släkten fram till 1960-talet, se bilden nedan. De ursprungliga byggnaderna är borta och nuvarande hus ligger några hundra meter norrut vid landsvägen.

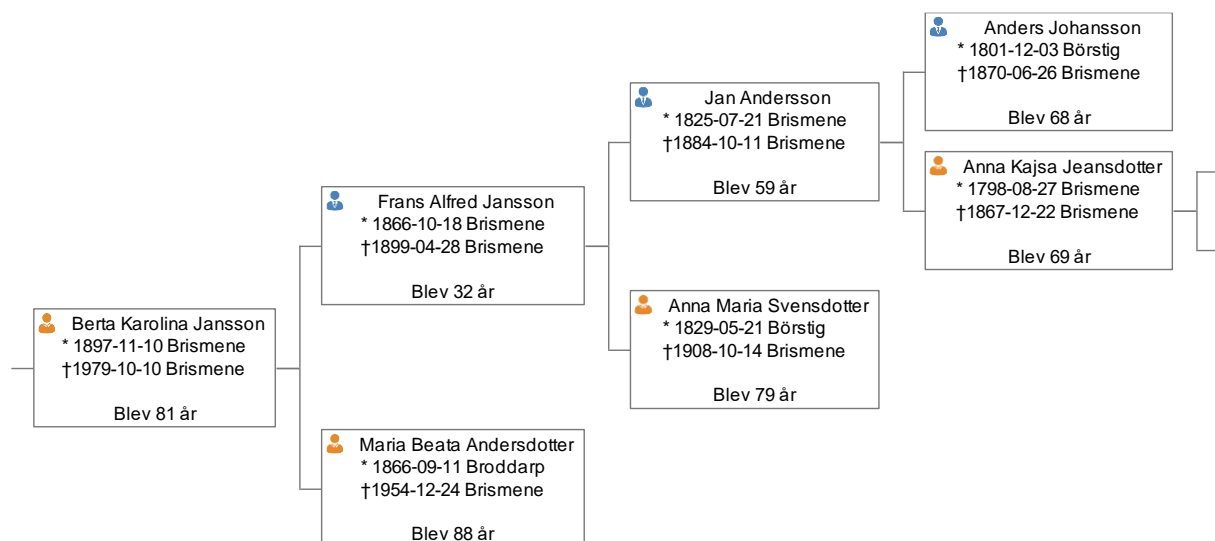

Bild 14: Släktskap från Anna Kajsa till Berta. OBS jag har inte verifierat datumen ovan som är hämtade från kinneved.se

Berta blev änka tidigt och arrenderade ut gården. 1962 sålde hon den till pappa och Håkan. Marken delades och slogs samman med respektive gård, hus med tomt styckade av och såldes. Senare styckades även marken runt ladugården av och lades samman med hustomten.

1/8 Mtl Västorp Skattegården 3⁴, "Hopagården"

Vid skiftet ägs gården av Johannes Andersson och Carolina Olofsdotter. År 1860 dör Carolina och Johannes flyttar till Hällstad 1861.

År 1871 säljer han gården för 3000 kronor till Olof Håkansson i Skattegården och Anders Andersson på Pålen, de äger den alltså gemensamt. Johannes har undertecknat köpebrevet med "*M:h.å.p.*", dvs med handen å pennan, han kunde alltså inte skriva, ref [GA202]. Denna åttondel, som låg öster om landsvägen och innefattade Klohagen, kom därför att kallas "Hopagården" och ägdes tillsammans ända fram till slutet på 1930-talet.

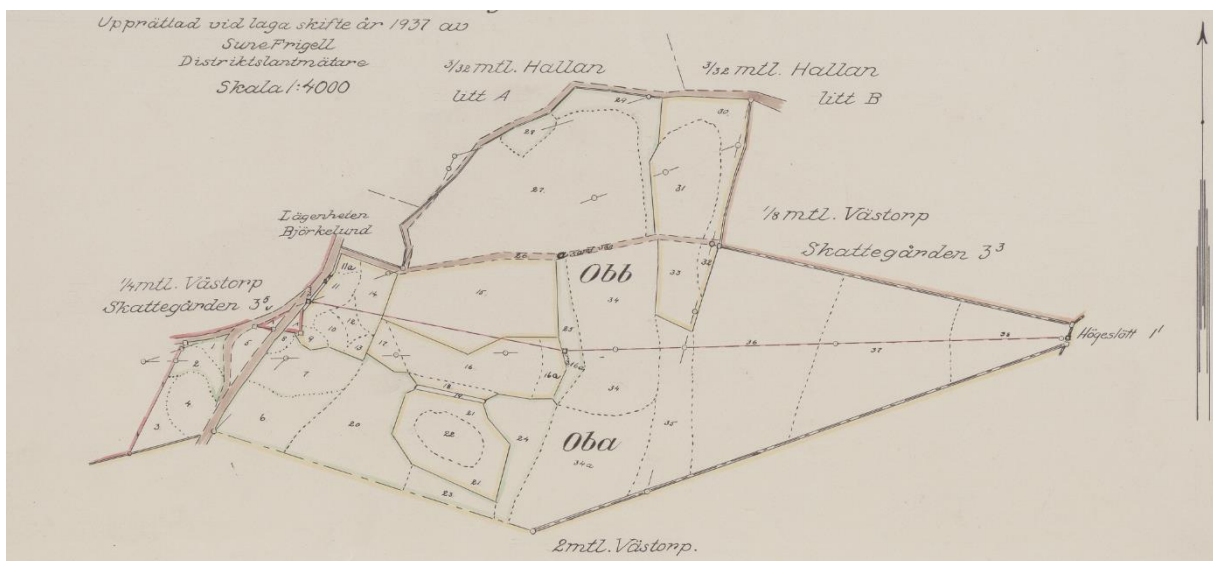

Bild 15: Hopagården förutom marken vid Gunnarsberget. Kartan är från delningen 1937, ref [GA232]. Obb är Pålen del.

Skattegårdens (Karl + Levin) del av Hopagården, Littra Oba, fick vid delningen 1937 beteckningen Västorp 3⁷. Pålens del, Littra Obb, fick beteckningen Västorp 3⁸.

1/4 Mtl Västorp Skattegården 3², Skattegården 2

Detta var Håkan Olofssons (1794 – 1866) och Stina Lisa Jeansdotters (1795 – 1853) del vid skiftet, "*med skyldighet att utflytta*". Gården är markerad med O på skifteskartan. Husen flyttades från platsen vid landsvägen och till nuvarande Skattegården 2. Boningshuset placerades en bit nedanför garaget som finns idag. Detta kom senare att kallas "*den gamla stûva*", till skillnad från "*gamlastûva*" som byggdes 1882. Nuvarande ladugård är byggd senare, var den gamla stod är okänt. Den gamla jordkällaren som finns på andra sidan bäcken vid Skattegården 3 bör ha uppförts då, förmodligen är den flyttad från ursprungsgården. Taket utgörs av ett antal slåta hällar, vem vet, kanske från någon gammal hällkista?

Bild 16: Från vänster, Anna och Karl, Levin och Anna. "Gamlastuva", till vänster, stod ungefär där garaget står idag (2023). Den revs någon gång på 1950-talet. Nuvarande hus, till höger, byggdes som undantag av Olof Håkansson och Gustava Larsdotter och har byggts till i omgångar under årens lopp och ser tämligen annorlunda ut idag. De bodde dock aldrig där, Levin och Anna flyttade i stället in här när de gifte sig.

Håke 1794 – 1866

Det har berättats mycket om "Håke", Håkan Olofsson, lite av detta finns med nedan. Däremot finns tyvärr inte mycket berättat angående Stina Lisa.

Olof Larsson, Håkes far, var född i Ekesgårde. Håkes mor Elin Håkansdotter var född i Östergården (Bryngelsgården). Olof står antecknad i husförhörslängden som inflyttad till Östergården från Åsarp år 1786, samma år som han och Elin gifte sig. Elin hade många syskon, nio stycken, men flera dog som barn, se bl.a. ref [125]. Elins far Håkan Pehsson noteras som änkeman från Östergården vid giftermålet med Britta Bengtsdotter år 1754 i Kärråkra. Hans tidigare hustru hette Elin Larsdotter och dog i barnsäng den 9 aug 1753. De hade vid hennes bouppteckning, ref [249], en son; Pehr Håkansson, då på sitt sjunde år. Elin hade alltså även ett äldre halvsyskon (om Pehr nu överlevde fortsättningsvis, har inte forskat i detta).

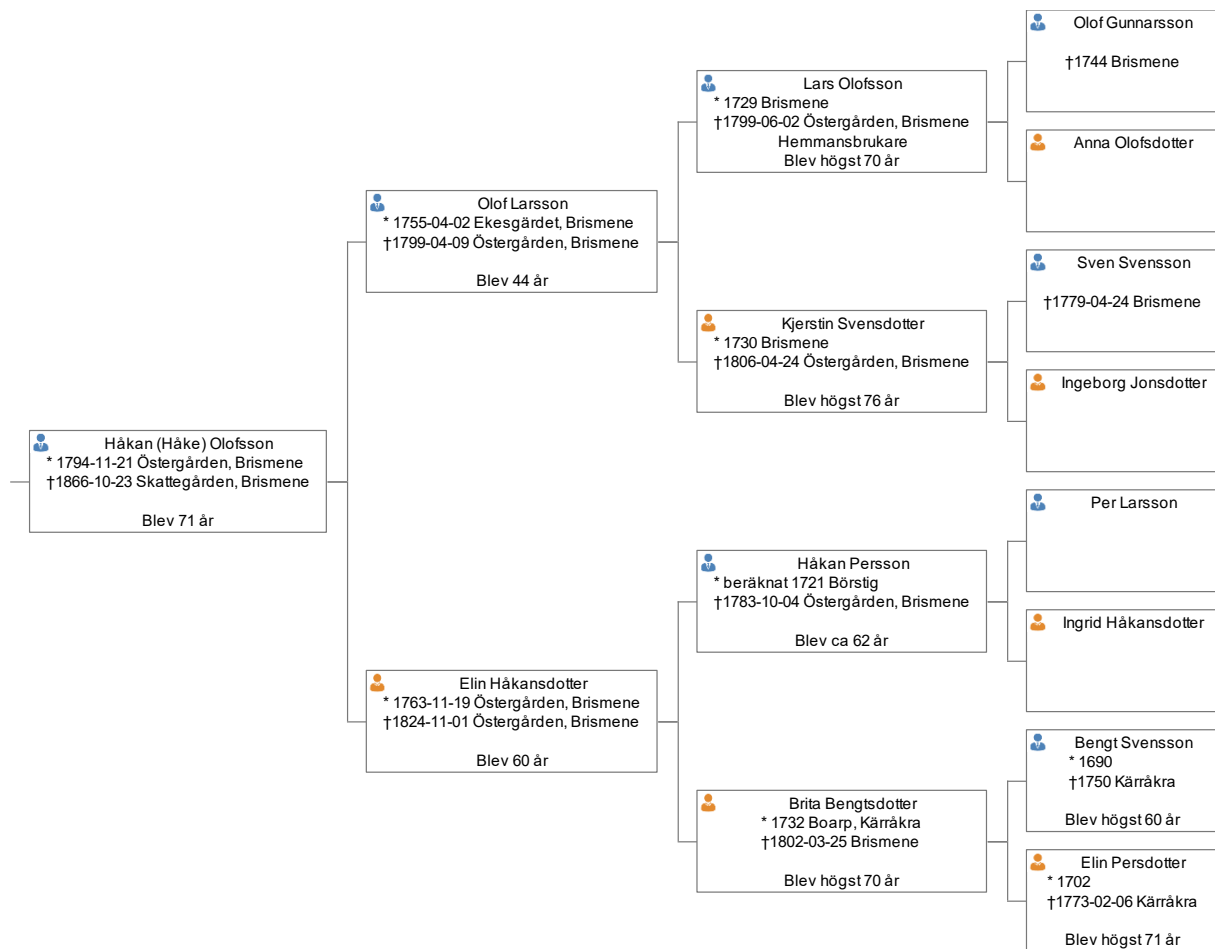

Bild 17: Håkan Olofssons anfäder

Olofs föräldrar och syskon verkar ha flyttat till honom på Östergården från Ekesgårde. Olof hade två systrar, Margareta (Maria) och Ingeborg. Margareta gifte sig 1881 med Olof Pettersson från Börstig och de bodde i Lillegården, Ekarp i Börstig och fick fem barn varav fyra blev vuxna. Ingeborg antecknas som "bräcklig" i faderns bouppteckning, ref [GA120]. Detta innebar att hon var handikappad på något sätt, fysiskt eller mentalt. Vid bouppteckningen som hölls den 17 augusti 1799 föreslogs Anders Larsson i Dalbogården som förmyndare, i senare noteringar anges Anders Larsson i Lillegården Brismene och Per Andersson i Skattegården Blidsberg som de som tillvaratar hennes intressen, ref [GA129]. Hon bodde på Östergården till sin död 1822.

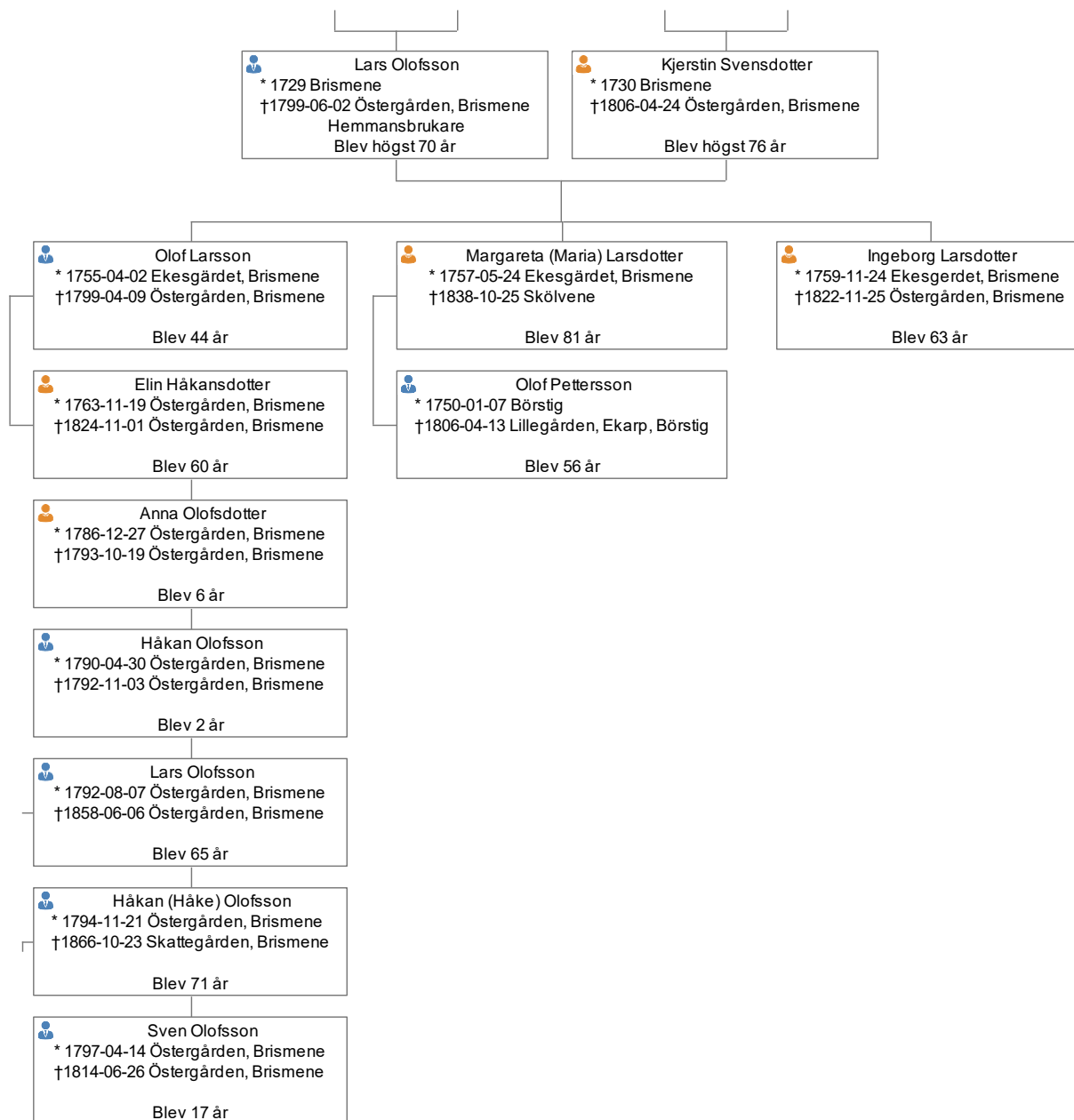

Bild 18: Olof Larssons familj. Dödsdatum och ort för Margareta kommer från kinneved.se och har ej verifierats.

Olof och Elin fick fem barn. Anna och Håkan nr 1 dog som barn.

Håkes äldre bror Lars blev 65 år, född 17920807, död 18580606. Han bodde bland annat i Nolgården Angrimstorp samt på slutet i Dungalyckan. Det sades att "Håke lärde sig att läsa och Lars lärde sig att trölla". Enligt Torpininventeringen hade trollerikunskaperna även gått i arv till sonen Olof Larsson som bodde på olika ställen i Brismene, bland annat i Angrimstorp och på Ola-torpet under Hallan innan han med familj utvandrade till USA.

Håkes far Olof dog 1799 när Håke var 4 år, bara 44 år gammal och två månader senare dog även hans farfar Lars Olofsson. Bouppteckning Olof Larsson, ref [49], arvsifte Olof Larsson, ref [GA121].

1804-10-19 gifter Elin om sig, ref [238], med drängen Andreas Pettersson född 1773-09-27 i Grolanda, ref [240]. Fem månader senare, 1805-03-11, får de en son, Anders, ref [239]. Det var alltså "bråttom" som man sade på den tiden.

Enligt vad som berättats var Elins nya man, Andreas Petterson ingen snäll person, det blev lite som i Hemsöborna. Han var väldigt hård mot fostersönerna och det finns flera berättelser om detta. Bland annat när sönerna präglatröskade och Elin gick ut med lite mat till dem. För att inte Andreas skulle märka något stampade Elin i golvet i takt med sin träska medan en av dem åt. År 1806 stämmer han Ingaborg Larsdotter via hennes förmyndare att betala ersättning för de år hon bott på ett undantag på gården samt "avträda" detta, ref [GA129]. Ingaborg var en faster till Håke och noteras som "bräcklig", det vill säga handikappad på något sätt. Det visar sig dock att hon hade fått undantaget med tillhörande mark vid sin faders död. Desto allvarligare var det med Håkans yngre bror Sven. Han blev bara 17 år och som dödsorsak, 1814-06-26, anges "slaget". Hans styvfar hade enligt vad som berättats (och det finns ingen direkt anledning att betvivla detta eftersom informationen kommer inifrån familjen) i själva verket misshandlat honom så illa att han avled. Sådant var en intern familjeangelägenhet på den tiden och ingen anmälan gjordes.

Håke flyttar till Grolanda 1809 enligt husförhörslängden (15 år). Var han höll hus är oklart, hittar ingen anteckning i Grolanda.

Håke flyttar från Döfve tillbaka till Östergården 181(3) enligt husförhörslängden (19 år). Ingen anteckning i Döfve.

Håke flyttar från Östergården till Skattegården 1816, gifter sig med Kristina Lisa Jeansdotter den 27:e december.

1817-09-29 föds sonen Jan. Han blir bara 9 månader gammal, dödsorsaken anges som kikhosta.

1819-11-21 dör fosterfadern Andreas Pettersson 46 år gammal av kräftan.

År 1821 blev Håke utnämnd till kronofjärdingsman, ett lokalt förtroendeuppdrag, ref [GA000].

1824-11-01 dör Håkes mor, Elin Håkansdotter, 60 år gammal.

1824 flyttar Håke och Stina Lisa till Angrimstorp Måssagården med barnen Olof och Anders. De är antecknade i husförhörslängden som ägare av gården, ½ mantal, ref [53]. Även dottern Ingrid som föddes i oktober 1826 men som bara blev 5 månader finns med.

År 1825 säljer Håke Måssagården, 1 halvt mantal till sin "*Broder Drängen ärlige och välförståndige Anders Andersson*" för 888 Rd 42 S Banco, ref [GA124].

Samma år i november köper Håke och Stina Lisa Måns Ericssons omyndiga barns arvslott av ¼ mantal Skattegården för 346 Rd 32 S, ref [GA117]. Lagfart för hela ¼ beviljades 1827, ref [GA111].

De flyttar från Angrimstorp tillbaka till Skattegården år 1826.

Håke ägde också en gård i Karleby. År 1833 säljer han $\frac{3}{16}$ mantal Storegården (ligger på höger sida om Jönköpingsvägen strax efter Agnestad) till Lars Pehrson för 431 Rd 32 S. Lars lämnar Nya Skåningsgården som säkerhet för lånet, ref [GA021]. I husförhörslängden från Karleby 1825 – 1837 kan man se att Lars äger Nya Skåningsgården men för Storegården står Anders Jeansson som ägare (?). Lars fick problem att betala skulden till Håke som instämmer Lars till tinget den tredje juni 1851, ref [GA091].

Håke var "*Skiftes God man*" vid Laga skifte i Grolanda och kallades till ett antal sammanträden angående detta.

Håke var även förmyndare i ett flertal fall för barn som mist någon av sina föräldrar. Detta kunde ju vara ett ganska långvarigt åtagande beroende på hur gamla barnen var. Dokument om nedanstående finns i gårdsarkivet men det kan ju ha funnits fler:

1. Nämndemannen Anders Anderssons omyndiga barn i Dalbogården. Hans hustru Ellika Svensdotter dog den 10 augusti 1821, 40 år gammal och efterlämnar förutom mannen, barnen Johannes 10 år, Inga-Britta 4 år och Cajsa 2 år. Förmyndare blir Håkan Olofsson i Skatteg. och Erik Andersson, Nohlg. Sonnarps. Bouppteckning ref [244] samt papper i gårdsarkivet, ref [GA002] och [GA011].
2. Helena Kristina (Lena Stina) Wikmark från Säteriet Västarp avled 1822-10-27 och efterlämnade maken Anders Jonsson och fem omyndiga barn, dottern Anna Christina 14 år, sonen Johannes 11 år, dottern Johanna 9 år, dottern Gustafva 2 år och sonen Gustaf 2 månader och fjorton dagar. Bouppteckning ref [245] samt ref [GA006] och [GA056b]. Den 3 mars 1836 stämmer Johannes Svensson Håke å sin hustrus vägnar angående redovisning av förmyndarskapet, ref [GA130]. Vilken av döttrarna detta gällde är oklart men fadern Anders Jonsson och barnen, via förmyndaren Håke, sålde sina andelar, tillsammans 9/16 mantal i Västarp Säteri till Daniel Boman år 1834, ref [GA131]. Det verkar vara detta som det handlar om. I gårdsarkivet finns inget dokument om hur det sedan gick, saken skulle tas upp på nästa ting.
3. Lars Jahnsons (Jeanssons) hustru. Vem detta var har jag inte lyckats reda ut. Ref [GA012a].
4. Anders Petter Eriksson. Hans far Erik Andersson i Nohlgården Sonnarps avled 1829-02-28 och efterlämnade hustrun Anna Christina Larsdotter samt 3ne omyndiga barn, Anders Petter 5 månader, Inga Maria 2 år och Lena Cajsa 5 år. Förmyndare Sven Eriksson i Millomg. och Håkan Olofsson i Skatteg. Bouppteckning ref [246] samt ref [GA057a], [GA105], [GA107] och [GA108].
5. Fru Hagvitz (Haqvitz) barn, Falköping. Okänt vem detta var. Ref [GA082] och [GA084].

Håke skall även ha arbetat på häradsskrivarkontoret i Leaby men jag har inte hittat något dokument som styrker detta.

Vid Laga skifte 1847 ägde Håke $\frac{1}{3}$ mantal Brismene Östergården, "med skyldighet att utflytta". I Stina Lisas bouppteckning 1853, ref [59], äger de $\frac{1}{4}$ mantal Skattegården och $\frac{1}{6}$ mantal Östergården så $\frac{1}{6}$ har försvunnit under tiden. Arvskifte, ref [GA201].

Sonen Jan (som kallades "Jaen") tog över Östergården, $\frac{1}{6}$ mantal. Detta blev senare Brismene Östergården 1:2. Han gifte sig 1853 med Lisa Niklasdotter från Ryninga, Kölabys och de flyttar till Östergården 1854.

Håke var mycket engagerad i byggandet av den nya kyrkan i Brismene. Den blev klar 1863 och Håke som hunnit bli gammal och skraltig ska ha blivit hjälpt eller buren till flyttblocket i hagen där han kunde se kyrkornet.

Håke dog 1866-10-23 av "stygng". Ingen bouppteckning verkar finnas.

Stina Lisa 1795 – 1853

StinaLisa föddes i Skattegården den 31 juli 1795.

Hennes mormor var Annika Valentinsdotter som i sin tur var dotter till Valentin Sträng och Catarina Larsdotter.

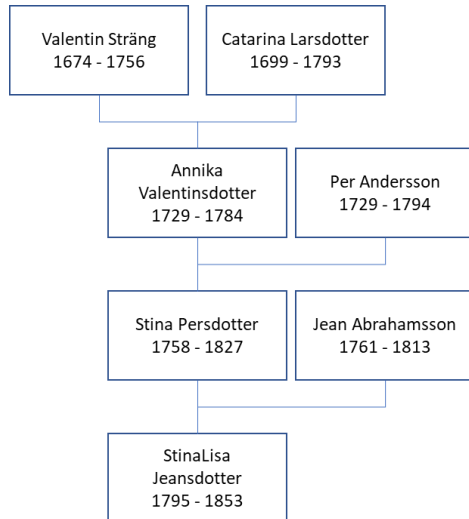

Bild 19: Valentin Sträng var Stina-Lisas mormors far.

Stina-Lisas far, Jean Abrahamsson, hade påbrå från Krakowitzsläkten via sin farmor som var Anna Catarina Beata von Krakowitz. Stina-Lisa gifte sig 21 år gammal med Håkan Olofsson från Östergården den 27 december 1816. De fick sammanlagt åtta barn varav fem överlevde till vuxen ålder. Sonen Olof blev kvar och tog över gården, Anders blev ägare till Börsholmen och Jan till Östergården 1:2. Johanna gifte sig med Johannes Pettersson Flodin och de bodde på Hallen, Äckrorna. Johannes var son till Peter Flodin som var ryttare i Skattegårdens Rusthåll 108 vid Gunnarsberget. Anna, Anders och Jan gifte sig med var sina syskon från Västergården i Ryninga. Anna bodde där men flyttade så småningom som änka till barnen i USA, de kallade sig där Nicholson.

Efter skiftet 1847 flyttades husen ner till nuvarande Skattegården 2 så de sista åren bodde hon här. Hon gick bort 1853-07-23 och dödsorsaken anges som "tvinsot". Detta betydde att man förtvinade, man blev försvagad och dog.

Håkes och Stina-Lisas barn

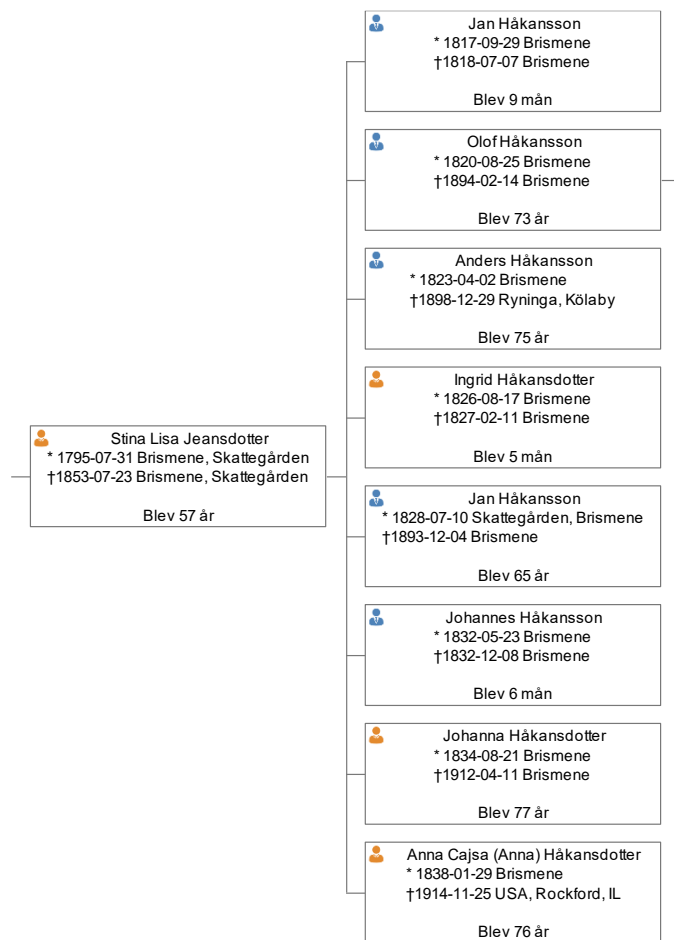

Bild 20: Stina Lisas och Håkes barn.

Jan, Ingrid och Johannes

Tre av barnen dör unga:

- Deras förstfödde son, Jan, blev bara 9 månader gammal. Han dog i juli 1818 av kikhosta.
- Deras första dotter, Ingrid, blev bara fem månader, gick bort i februari 1827, dödsorsaken är antecknad men svårtydd.
- Johannes går bort december 1832 även han i kikhosta, 6 månader gammal.

Olof Håkansson 1820 – 1894

Född 1820-08-25 i Skattegården, Brismene, dvs medan den fortfarande låg uppe vid landsvägen.
Död 1894-02-14 i Skattegården (2), Brismene av lunginflammation.

Han bodde med sina föräldrar Håke och Stina-Lisa två år i Angrimstorp, Mossagården, mellan 1824 och 1826. Han gifte sig 1858-11-19 med den 18 år yngre Gustafva Larsdotter, född 1838-02-21, död 1923-05-21. Gustava var född i Klockaregården i Döve men föräldrarna flyttade till Ekesgårde när hon var ett år. Olof och "Stava" fick åtta barn men två dog unga. Det skilde nästan 18 år mellan barnen Hedda och Karl.

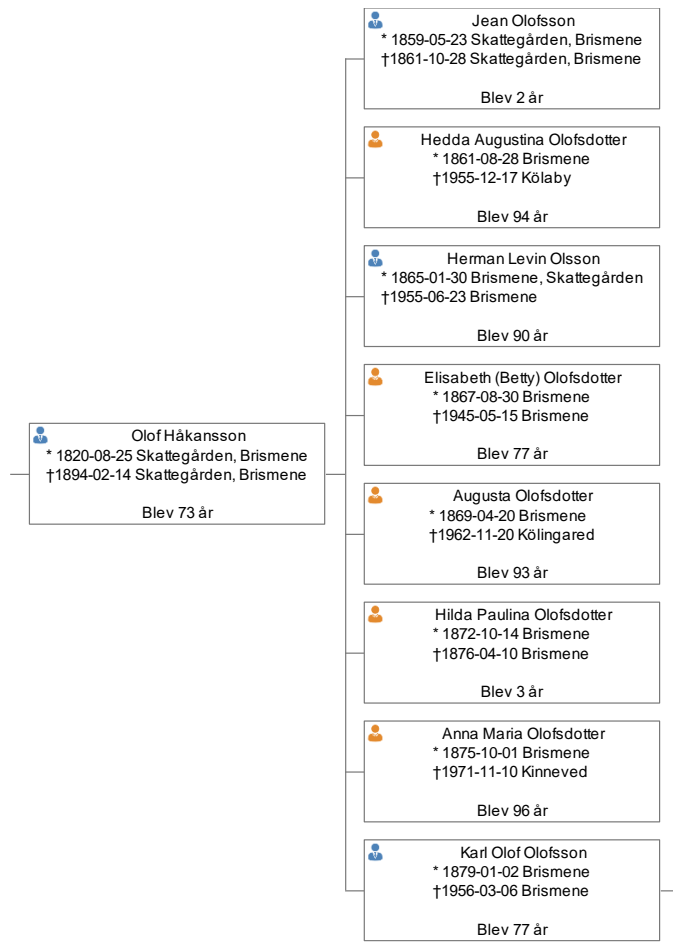

Bild 21: Olof Håkanssons och Gustafva Larsdotter barn. Deras förstfödde son Jean dog i scharlakansfeber 2 år gammal och Hilda dog i mässling, tre år gammal.

Bild 22: Olof Håkansson och Gustava Larsdotter

Bild 23: Ett skåp som tillhört Olof Håkansson och Gustava Larsdotter, målat och med initialerna OHS och GLD samt årtalet 1861.

Olof och systemen Johanna ägde Skattegården 2 tillsammans under ganska många år. I oktober 1862 säljer Håke och övriga arvingar efter Stina Lisa gården till Johanna och Olof, $\frac{1}{8}$ mantal vardera för 2000 Riksdaler per del enligt ref [GA089] och ref [GA090] som dock inte verkar vara originalhandlingar. Det dröjer ända till 1879 innan Olof köper $\frac{1}{8}$ mantal av sin syster Johanna och svågern Johannes på Äckrorna för 4166 kr 67 öre. Tillträde 14 mars 1880, ref [GA069].

Den 6:e april 1858 köper Olof, tillsammans med brodern Jan och dennes hustru Lisa Niklasdotter $\frac{1}{8}$ Nohlgården Angrimstorp av deras kusin Olof Larsson för 4333 Riksdaler Riksmünt. Denna åttondel är det som idag heter Nohlgården 2:3. Olof Larsson hade i sin tur köpt gården av sin far år 1840 och är noterad som ägare vid Laga skifte. I gårdsarkivet finns två kvitton på betald köpeskilling till kusinen som flyttat till Sunngården, Hablarp i Jäla, ref [GA014c] samt [GA066a]. I husförhörlängden noteras, med svag text, " $\frac{1}{8}$ (Eg) Johannes Larsson och Jan Håkansson och Olof Håkansson", se ref [247].

År 1882 bygger de ett nytt hus, se Skattegården efter Laga skifte ovan. Långt senare omnämns detta som "gamlastuva". De bygger även en undantagsstuga, se bild nedan. Här flyttade i stället Levin och Anna in när de gifte sig 1909. Huset är ombyggt flera gånger och finns kvar men med ett helt annat utseende. Även murstocken är flyttad.

Bild 24: Undantagsstugan som i stället blev Levin och Annas hem. Från vänster: okänd, Mimmi på Levins knä, Levin, Håkan, Anna, Elsa.

Området där ladugården till Västarp 6:1 står idag kallas Hacket eller Månsa-hacket. Detta kommer från att Lars Månsson, kallad "Månsen" född 18180613 i Börstig och död 18950526 i Brismene, odlade upp marken här. Detta måste ha skett på Olof Håkanssonns tid. När husen byggdes långt senare kallades stället fortfarande för Hacket. Månsen gick på dagsverke och bodde på ett torp på Börsholmens mark nära gränsen mot Ekesgårde. Hans dotter Matilda, "Månsa-Tilda", blev mor till Benjamin Winggren.

Olof Håkansson var kyrkvård och även Brismenes första kommunalordförande. Han var också förmyndare för Johanna Andersdotters fyra omyndiga barn i Karlshemmet. Hon avled 1869-02-12 och efterlämnade förutom maken Johannes Larsson, sönerna Salomon, f 56 och Frans Alfred, f 64 samt döttrarna Emma Sofia, f 53 och Augusta f 59. Se bouppteckning ref [\[248\]](#) och arvskifte ref [\[GA153\]](#).

Olof Håkansson går bort 1894 i lunginflammation men Gustava lever fram till 1923. I Olofs bouppteckning, ref [\[GA203\]](#), finns en skuld på 1333 kr och 33 öre samt en på 450 kr till svågern Johannes på Åcrorna samt 1000 kr till Lars Andersson i Döfve. Vid Arvskiftet finns en skuld via revers på 1333 kr och 33 öre till Lena Kajsa Andersdotter i Tornarp. Det verkar som om hon tagit över efter Johannes.

Anders Håkansson

Född 1823-04-02 i Skattegården, Brismene.

Död 1898-12-29 i Kölabý.

1848, strax efter skiftet flyttar Anders till Börsholmen. Han måste ha arrenderat gården av Anders Pehrsson till att börja med. Samtidigt ägde dessa två $\frac{1}{4}$ mantal Östergården tillsammans och där bodde Anders Pehrsson med hustru.

Anders gifte sig 1850-01-15 i Kölabý med Cajsa Niklasdotter. Hon var syster med Lisa Niklasdotter, Jans hustru, samt även med Per August, system Annas make, alla från Västergården, Rýninga. Anders och Cajsa fick sex barn men en dotter blev bara ett par månader gammal.

1856 löser syskonen ut Anders arvslott i $\frac{1}{4}$ Skattegården och $\frac{1}{8}$ mantal Östergården för 1666 Rd 32 S, ref [\[GA106\]](#).

1857-02-24 köper Anders Håkansson och Cajsa Niklasdotter Börsholmen av Anders Pehrsson och Cajsa Magnusdotter för 1333 Rd 16 Sh samt $\frac{1}{8}$ mantal Östergården, ref [\[GA155\]](#).

Anders och Cajsa ägde också $\frac{1}{8}$ Nohlgården Angrimstorp ett tag. De köpte den av Anders kusin Andreas Larsson, son till Håkes bror Lars, för 3000 Riksdaler. Tillträdet var 14:e mars 1866. Gården motsvarar idag Nohlgården 2:2. De verkar ha ägt stället fram till 1870 enligt husförhörslängden.

De flyttar till Kölabý 1882 och överlåter Börsholmen till dottern Augusta Elisabeth (Ada) och mågen Gustav. Anders går bort 1898 i Kölabý. Cajsa går bort 1904 i Brismene, hon hade alltså flyttat tillbaka.

Berättelser och fakta finns samlade i skriften "Börsholmen och släkten 1882 – 1982", ref [\[126\]](#).

Jan Håkansson

Född 1828-07-10 i Skattegården, Brismene.

Död 1893-12-04 i Östergården, Brismene.

Gift 1853-06-21 med Lisa Niklasdotter (syster med Cajsa och Per August) från Västergården, Rýninga. De flyttar till Östergården 1854. De fick nio barn men två dog unga.

Gården, Brismene 1:2, är fortfarande (2023) i släkten:

Jan Håkansson och Lisa Niklasdotter.

Dottern Justina, f 18710609, d 19001031, gift med Karl Gottfrid Andersson från Vårkumla.

Deras son Artur f 18940301, d 19760223, gift med Helga f 19020709, d 19760503.

Sonen Janne Brisbo, f 19440509.

Johanna Håkansdotter

Född: 1834-08-21 i Skattegården, Brismene

Död: 1912-04-11 på Hallan, Äckrorna, Brismene

Gift 1859-01-14 med Johannes Pettersson Flodin. Det var hans andra hustru, han hade tidigare varit gift med Maria Kajsa Pettersdotter och hade tre döttrar. Johannes var son till Petter Flodin som varit knekt i Skattegården.

Det berättades att Johannes inte var snäll mot sina hustrur och en gång när Johanna hade råkat ut för hans missnöje gick hennes bröder Olof i Skattegården och Anders på Börsholmen ner till Äckrorna

och talade om för Johannes att detta, det hade han gjort för sista gången. Det finns fler historier om honom, han kallades ibland för "Äckregubben" och det påstods att han var "procentare". Han hade det hursomhelst gott ställt och ägde tidvis flera gårdar i Brismene.

Johanna och Johannes fick tre döttrar, Selma, Hilda och Hanna men Hanna blev bara två år. Hilda flyttade till Mjälldrunga medan Selma stannade kvar och gifte sig 1883 med Karl Johansson från Hellestad. Karl och Selma fick inga egna barn men hade flera fosterbarn, fyra enligt församlingsboken. Min farmor, Anna Augusta Olson var född i Hammarby församling i Stockholm och kom till Äckrorna den 28/7 1898 från Maria församling i Stockholm. Hon var då elva år (född 30/1 1887).

Anna-Kajsa (Anna) Håkansdotter 1838 – 1914

Född 1838-01-29 i Skattegården, Brismene.

Död 1914-11-25 i Rockford, Illinois, USA.

Se Faltinasläkta av P-O Widing, ref [\[GA199\]](#).

Anna, Jan och Anders gifte sig med var sina syskon från Västergården i Ryninga. Anna gifte sig 1859-07-08 med Per August Niklasson, Jan gifte sig med systemen Lisa Niklasdotter och Anders gifte sig med Cajsa Niklasdotter också syster. Många dubbelkusiner här.

De bodde i Ryninga och fick sju barn, deras förstfödde son blev dock bara några veckor gammal. Per August går bort 1875, 38 år gammal, deras yngste son var då bara drygt ett år. Samtliga barn flyttar så småningom till USA och 1893 flyttar även Anna dit. De ändrar stavningen på sitt efternamn till "Nicholson".

Bland annat Betty hade en hel del kontakt med sin kusin Enok (Enoch), Annas och Per Augusts son och de brevväxlade och skickade vykort.

Bild 25: Enoch Nicholson, f 1866 – d 1947

Nelly Nicholson f 1869 med barn.

1900-talet

Olof Håkanssons och Gustava Larsdotters barn

De fick sammanlagt åtta barn men deras förstfödde, Jean född 1859, dog två år gammal i mässling och Hilda som föddes 1872 dog i scharlakansfeber tre år gammal.

Hedda Augustina Olofsdotter

Född 1861-08-28 i Brismene

Död 1955-12-17 i Kölaby

Hedda gifte sig 1886-07-06 med Alfred Johansson, han anges vid vigseln som arrendator av Prästgården i Börstig. Eken som står framför brygghuset på vår gård (alltså Skattegården 3) är förmodligen inte äldre än från 1880 – 90 talet. Det stod nämligen en stor ek där tidigare men denna sågades ner av Heddas fästman, Alfred på 1880-talet, han hade köpt en ny stockasåg som han ville prova.

Bild 26: Hedda och Alfred

Alfred och Hedda flyttade från prästgården till Västarp 1889 och bodde där till 1915. De fick sammanlagt elva barn varav tre dog unga. Anna Ingeborg blev fyra år (d 1891), dödsorsak anges som diarré med feber, Ebba Ingeborg blev ett och ett halvt (d 1898) och Ingrid Augustina blev fem (d 1904). De ligger begravda på Brismene kyrkogård och förutom de närmaste så sörjde även Betty dem mycket och blev enligt sitt önskemål begravd bredvid barnen.

Alfred fick ekonomiska bekymmer och blev tvungen att stycka av och sälja stora delar av gården, se nedan och 1915 sålde de Västarp och flyttade till sonen Johannes i Lundby i Kölaby. Pappa och Håkan umgicks en del med sina kusiner, bland annat Johannes på Lundby, Gustav på Lundby, Evald i Alarp i Blidsberg.

Herman Levin Olsson

Född 1865-01-30 i Brismene

Död 1955-06-23 i Brismene

Levin och hans bror Karl tar 1906 över gården tillsammans, se nedan.

Bild 27: Levin och Anna

Levin gifter sig 20/7 1909 med Anna Arvidsson. Hon var född i Möne men familjen flyttade till Stommen i Brismene som arrendatorer 1886. Anna var syster med "Simon på Stommen" och det var deras morfar, torparen Johannes Andersson som hittade Mönekragen år 1863.

Levin och Anna flyttar in i undantagsstugan och får fyra barn; Elsa, Håkan, Mimmi och Karl. De två sistnämnda föds som tvillingar men Karl dör efter bara några dagar.

Levin går bort 1955, 90 år gammal och Anna lever till 1968 och blir 88 år.

Elisabeth (Betty) Olofsson

Född 1867 30/8 i Skattegården, Brismene.

Död 1945-05-15 i Skattegården, Brismene.

Hon kallades "Betti" och förblev ogift. Hon föddes i "den gamla stûva" som hade flyttats från landsvägen och bodde på slutet kvar ensam i "gamlastûva" efter att Karl och Anna med familj flyttat till sitt nybyggda hem 1936.

Bild 28: Elisabeth Olofsson

Augusta Olofsson

Född 1869 20/4 i Skattegården, Brismene.

Död 1962 20/11 i Kölingared.

Augusta gifte sig den 20/3 1897 i Brismene kyrka med Johan Sanfrid Melander. Han var född 1871 8/12 i Skräddaregården, Tåstarp, Kölaby socken, död 1951 13/5 i Hallen, Kölingared. De fick tre barn:

Isak Melander, född 1898 19/12 i Böne sn, död 1974 26/8 i Hallen, Kölingared.

Anna Melander, född 1900 16/12, död 1995-11-23.

Märta Melander, född 1902 10/4 i Mellomgdn, Ryninga, Kölaby, död 1973 11/3.

Bild 29: Augusta till vänster och Sanfrid och Augusta till höger

Anna Maria Olofsson

Född 1875 1/10 i Skattegdh, Västarp, Brismene sn.

Död 1971 10/11.

”Anna i Lunnagården”. Hon gifte sig 1905-08-12 med Johan Verner Andersson, född 1878-08-13 i Pukeberg, Jäla, död 1950-11-23 i Kinneved. De fick tre barn, Nelly, Disa och Olof.

Bild 30: Anna i Lunnagården

Nelly gifte sig med Anders Andersson, en bror till Artur på ”Fäbacken” (Östergården).

Karl Olof Olofsson

Född 1879-01-02 i Skattegården, Brismene.

Död 1956-03-06 i Skattegården, Brismene.

Bild 31: Karl och Anna

Min farfar Karl tog över gården 1906 tillsammans med sin 14 år äldre bror Levin. Han gifte sig 1913-08-02 med Anna Augusta Olsson född 30/1 1887 i Hammarby församling i Stockholm. Anna var fosterbarn hos Karls kusin Selma på Äckrorna och hon kom dit när hon var elva år, den 28 juli 1898.

Karl och Anna fick fem barn, Karl Olof (Olle), Dagny, Birgit och tvillingarna (ej enäggs) Rut och Astrid.

Levin och Karl tar över gården

Olof Håkansson går bort 73 år gammal 1894 i lunginflammation. Han lämnar änkan Gustava samt barnen Hedda, Levin, Betty, Augusta, Anna och Karl efter sig. I bouppteckningen från den 9:e juni samma år anges fast egendom $\frac{5}{16}$ mtl Wästarp Skattegården, taxeringsvärderat till 6500 kronor, ref [68]. Det var alltså $\frac{1}{4}$ mantal plus halva Hopagården.

Arvsskiftet görs den 20 mars 1906, se ref [GA204] och [GA205]. Stava avsäger sig sin del av gården varvid vart och ett av barnen ärver en sjättedel av densamma. Samma datum köper Karl och Levin systrarnas delar, sammanlagt $\frac{5}{24}$ mantal för 6666 kronor och 67 öre dvs man har värderat hela gården till 10 000 kr, ref [GA206]. Hemskiftet är markerat i bilden nedan som Wästorp Skattegården 3:2. Förutom detta fanns Kristabromossen, mossen vid Gunnarsberget, skogsskiftet, en liten remsa i torvmossen, del i soldattorpet samt som sagt halva Skattegården 3:4, Hopagården.

Lagfart för $\frac{5}{24}$ mantal utfärdas för Karl och Levin gemensamt den 4 mars 1912, ref [GA207].

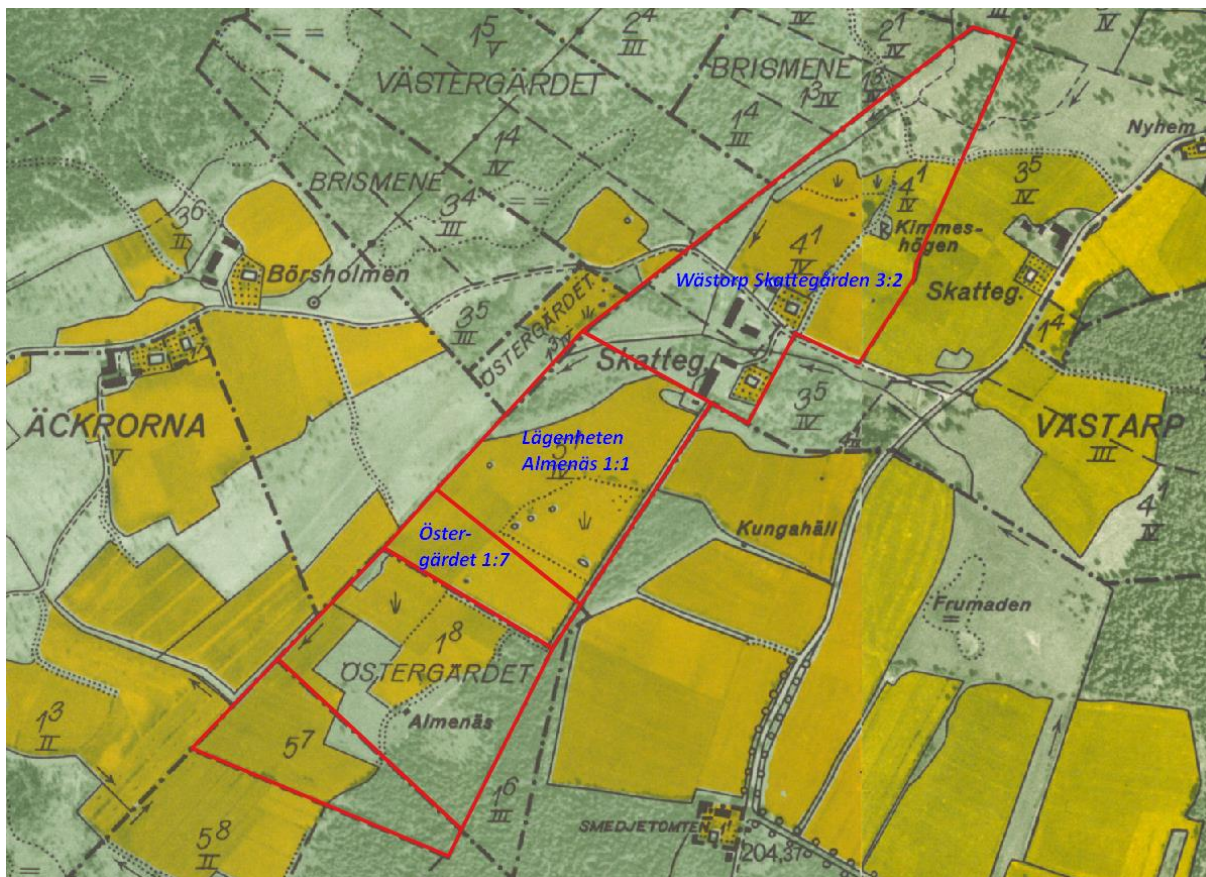

Bild 32: De olika (hem-)skiftena, ritade på Ekonomiska kartan från 1960-talet. Det övre skiftet är Västorp Skattegården 3:2, Håkes del vid Laga skifte. Sedan avstyckningar som gjordes av Alfred Johansson på Västarp 1814 - 1815: lägenheten Almenäs 1:1, Östergården 1:7, "Skogsgården", Östergården 1:8 samt Brismene (Storegården) 5:7.

Alfred Johansson på Västarp var gift med Hedda Olofsdotter, en syster till farfar Karl. Han kom på ekonomiskt obestånd och blev tvungen att sälja delar av gården samt även delar av Storegården och Östergården som han också ägde.

Mellan 1913 och 1914 styckar Alfred Johansson Västarp upp och säljer delar av $\frac{1}{4}$ mantal Östergården, Littra L, ref [73]. Bland annat Littra Lb (Skogsgården) senare Östergården 1:7 och Lc ("Ladtegen", själva Almenäs), senare Östergården 1:8.

1914 styckar han av lägenheten Almenäs 1:1 från Västarp, ref [74], se bilden ovan.

1915 styckar han även av och säljer delar av Storegårdens ägor, bland annat littra Gab ("Lerönaåkern"), senare Brismene 5:7, ref [75].

1914 köper Karl och Levin lägenheten Almenäs 1¹ av Alfred och Hedda för 3500 kr, ref [74]. Detta är åkrarna närmast gården fram till Skogsgården, alltså inte det som nu kallas Almenäs. Arealen är på 5,570 hektar, se ovan. Marken hade tillhört Skattegården innan Laga skifte.

Samma år, den 5 november köper Karl och Levin även $\frac{1}{125}$ mantal Östergården 1⁷, (Lb), Skogsgården ner till Börsholmens gräns för 2000 kr av Alfred och Hedda. Lagfart utfärdas 1916-04-04, ref [GA216].

I samma veva köper Emil Westerdal som var handlare i Brismene, Almenäs och åkern söder därom som kallas Leröna-åkern.

1917-01-09 får han lagfart på $\frac{2}{125}$ Östergården 1⁸ (littra Lc, själva Almenäs), ref [GA217].

1928-04-03 får han lagfart på 1/50 Storegården 5⁷ (littra Gab, Leröna-åkern), ref [\[GA219\]](#).

Bild 33: Från vänster Karl, Olle, Håkan, Levin. Håkan är född 1913 och Olle 1914 så bilden bör vara tagen innan 1920. Ladugården har halmtak.

Bild 34: Bakre raden fr.v.: Piga?, Anna, Dagny, Karl, Simon på Stommen?, Betti, Alma på Stommen, Levin, Mimmi på Annas arm. Främre fr. v. Estrid och Karl? på Stommen, Olle, Gustava, Håkan, Elsa. Gustava är med på bilden så den måste vara tagen före 1923, troligen före 1920.

Å denna blankett meddelade uppgifter få ej begagnas för taxering eller beskattning utan av-
givas endast för statistiska ändamål. N:r 58

Lokalundersökning år 1917

i Bismuned socken Skaraborgs län hush.-sällsk.

Gården Lägenheten Torpet 56 m.ä. Västorp Skattef. i Almenäs Jordreg.-n:r 1, 3

Ägare Herrn Levin Olofsson Brukare Herrn Karl Olofsson

Jordbruksstatistik Blankett 1.

Arbets- hästar.	Vagns- och ridhästar.	Unghästar (vid 1 till 3 år).	Pol.	Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungdjur.	Kalvar.	Bjagar och tackor.	Lamm (under 1 år).	Avelssvin.		Grisar (under 3 mån.).	Höns.	Bj- samhälle.	
											Moder- svegor.	Får- ealtar.				
2		11	2	-		11	5	4	3	4	-	1	4	4	25	-

Uppgift lämnad den 15/6 av Herrn Levin Olofsson Brukningsdelen besökt ej besökt.

NRSTEDT STHM 1917
771383

Bild 35: Lokalundersökning 1917, ref [78]. Två arbetshästar/ston, fyra unghästar, 11 kor, fem ungdjur, fyra kalvar, tre får och fyra lamm, en sugga, åtta smågrisar/gödsvin och 25 höns.

Gården delas

År 1930 köper Karl och Anna Östergårdet 1⁸ (littra Lc, själva Almenäs) samt Storegården 5⁷ (littra Gab, Leröna-åker), se Bild 32 ovan, av Emil och Elin Westerdal för 5800 kronor, ref [GA221].

Lagarter söks och beviljas senare, ref [GA222], i samband med bildningen av fastigheten Västorp 5¹, se nedan. Resten av Skattegården ägs fortfarande gemensamt med Levin och Anna.

Så här berättar pappa om hur det gick till vid delningen och uppbyggnaden av gården på stället som kallades för Hacket:

År 1906 köpte bröderna Levin och Karl Olsson (Olofsson) Skattegården med Hopagården av sterbhuset efter sin fader Olof Håkansson (död 1894).

1914 köptes ett område odlad jord till från Västarp av deras svåger Alfred Johansson med tanke på att bygga nya hus och dela på ägorna.

1929 höggs det första virket vid Björns, grova stockar som transporterades med häst till Brokvarn Trädet för sågning till bräder men vidare höggs timmer som skräddes för hand och andra sortiment som sågades på en mindre egen såg med manuell matning. 1930 köpte min fader Almenäs av Emil Västerdal.

1932 timrades stall för fyra hästar och fähuset för 12 bundna och stior för kalvar o svin.

Hela ladugården var klar 1933.

1933 – 34 höggs timmer till bostadshuset i Hopamarken vidare köptes en del inredningsvirke på Lundby och sågades där för vidare transport till Snickerifabriken i Trädet för hyvlning. 1934 byggdes

huset upp och inreddes efter hand. Byggmästare var Evald och Olle Ros, dagpenning 3.75 plus mat och logi.

1935 grävdes brunnen för hand cirka 2,5 m till berget och borrades och sprängdes cirka en meter. Det var spännande för mig och Håkan att borra och ladda med dynamit och knallhatt samt tända stubin och snabbt klättra upp och dra upp stegen innan det smällde. På hösten 1935 installerades värmeledningen med kökspanna vidare avlopp från köket. 1936 kontaktades Lantmätaren för delning av ägorna och djuren och redskapen delades. I början av december 1936 flyttade vi in i bostaden och med djuren i ladugården.

1936 beslutar sig alltså Karl och Levin att dela upp gården. Först måste dock ett skifte av Hopagården ske, denna ägs fortfarande tillsammans med Pålars. Dessutom delas soldattorpet vid Gunnarsberget upp mellan alla Skattegårdarna, den ägs fortfarande gemensamt. År 1940 är delningarna klara och i förbifarten har även gränsen mot Jäla vid Kristabromossen justerats att följa den nya sträckningen av Jäla-ån som har blivit rensad och rätad. Se ref [GA231], [GA232] och [GA233]. En avskrift av kartan ingående i [GA233] finns även skannad med hög upplösning under ref [GA235].

Två fastigheter bildas och Karls del får benämningen Västorp 5¹. Gården omfattar alltså denna samt de två fastigheterna Östergärdet 1⁸ och Storegården 5⁷. Levins del får benämningen Västorp 4¹.

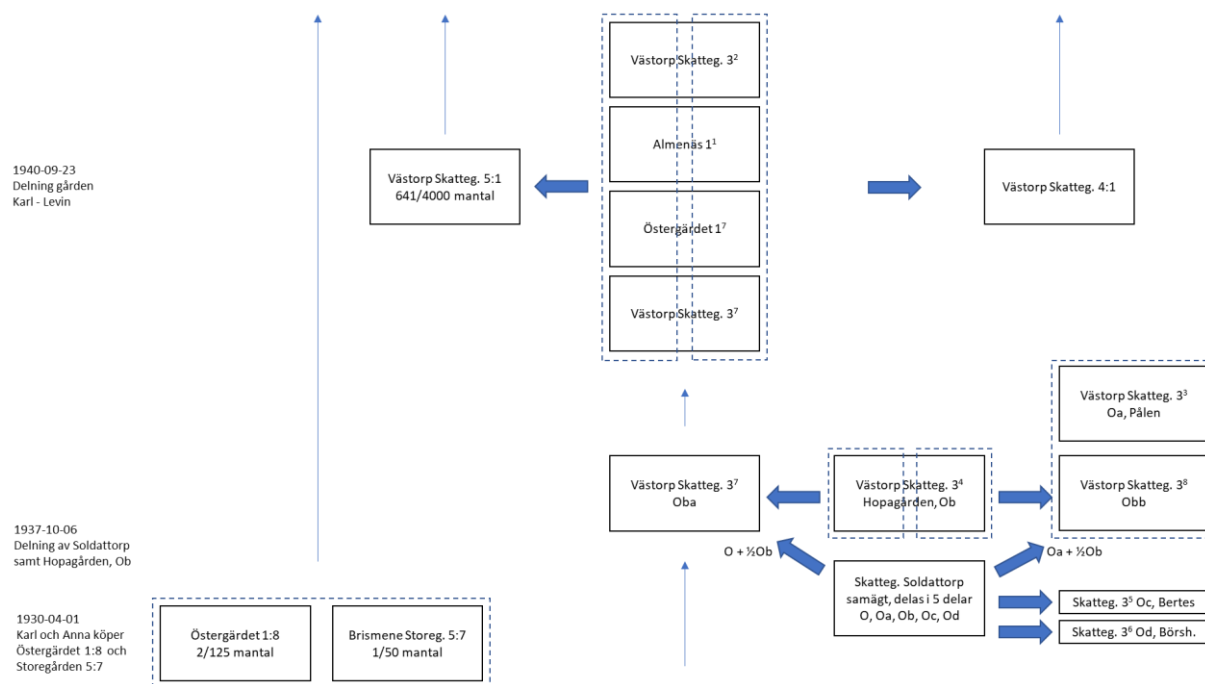

Bild 36: Delning av gården mellan Karl och Levin hade föregåtts av delning av Hopagården littra Ob, samt av soldattorpet, littra Oe. Benämningarna är från Laga skifte.

Bild 37: Från vänster Anna, Astrid, Dagny, Olle, Birgit?, Karl. Bilden är tagen mot norr och de står på Ekaker, åkern närmast gården.

Bild 38: Från vänster Astrid, Anna, Olle och framför honom Raoni, "finnpajken" Karl och Dagny. Kortet måste vara taget under kriget, i början av 40-talet.

Olle och Maj tar över gården

Karl Olof (Olle) Olofsson, f 1914-06-16 (står felaktigt juli i kyrkboken), d 2003-07-08.

Gift 25/10 1947 med

May Edith Tullie Landin, f 1919-05-11, d 2013-07-24

Bild 39: Maj och Olle 1947

År 1950 köper Maj och Olle Västorp 5:1 om 641/4000 mtl. Östergärdet 1⁸ om 2/125 mtl. samt Brismene Storegården 5:7 om 1/50 mtl. av Karl och Anna för 22.000 kronor, ref [GA227], se Bild 32 ovan.

År 1962 köper Olle och Håkan Västorp 3:5 (Spelen och Anna Kajsas del vid Laga skifte) av änkan Berta Johansson (f Jansson). Håkan tar över åkermarken och marken vid Gunnarsberget. Pappa tar över skogsskiftet och marken vid Kristabromossen samt hagen och ängen bredvid vårt hus. De olika fastigheterna slås samman och bildar fastigheten Västorp 6:1, detta blir klart 1964, ref [GA237]. Fastighetsbeteckningen ändras senare till Falköping Västarp 6:1, ref [GA238]. Håkan och Ruts gård får efter dess hopslagning beteckningen Västorp 7:1, ref [239].

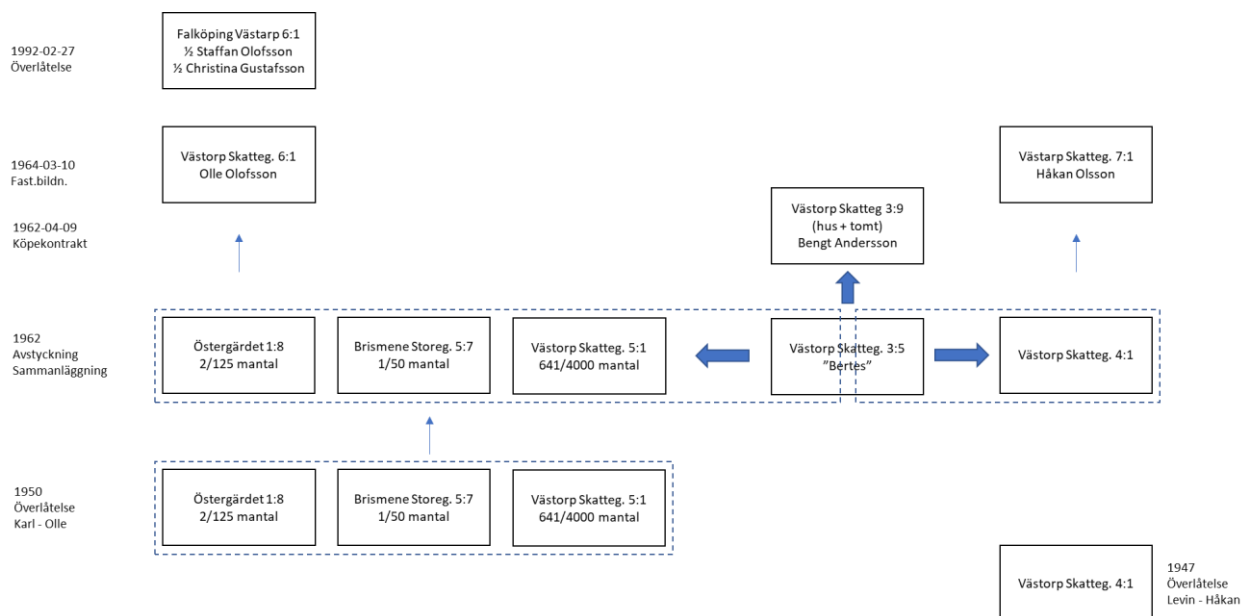

Bild 40: "Bertes", dvs Västorp 3:5 köptes och delades av Olle och Håkan år 1962. Fastigheten Västorp 6:1 (Skattegården 3) bildas 1964 genom sammanläggning av de olika delarna. Håkans del får beteckningen Västorp 7:1 (Skattegården 2).

*Bild 41: Skattegården 3. Gunnar Mård, Dagny, kusin Astrid från Stockholm, Olle.
Bilden är tagen ca 1967 eller 1968, utbytet av de gamla fönstren med innanfönster till moderna panoramarutor har inletts.*

1992 överlåter våra föräldrar gården till min syster Christina och mig. Vi ägde den tillsammans fram till 2023-12-18 då David Claesson på Börsholmen som också är ättling till Håke och Stina Lisa, blev ny ägare.

Marken

Den Geometriska kartan från 1645

Den äldsta storskaliga kartan över Skattegården är den så kallade Geometriska kartan från 1645, ref [1].

Bild 42: Del av kartan från 1645, justerad så att norr pekar uppåt. 14 = Wästartorp skatte (Skattegården), 13 = Hallegården (Hallan/Nygården). 15 hör till Wästartorp, 12 = Västergärdet. Nuvarande vägar markerade i blått.

På bilden ovan är nuvarande vägar markerade i blått.

Marken nedanför den rödstreckade linjen tillhörde Wästartorps Sätessgård. Det är svårt att manuellt korrelera tegarna med hur det ser ut idag, men genom att överlagra kartorna med digital hjälp kan man se att åkern längst upp till vänster är "Stajjarsaker", alltså den söder om vägen vid Murebacken, de fyra åkrarna åt sydväst är åkrarna närmast gården och den som är delad på mitten ligger på nuvarande Wästartorps mark. De tre åkrarna i mitten söderut ligger på ömse sidor om den nuvarande landsvägen men vägen gick ju inte där på den tiden utan längre österut. Man kan också se att gården inte ägde marken runt Simmeshögen, den tillhörde i stället Wästartorp, Hallan och Västergärdet. Ett (medeltida) solskifte omnämns i handlingarna från storskiftet, kanske är detta orsaken.

Nuvarande väg mot Börsholmen/Kristabro stämmer väldigt väl med åkrarna på kartan, det indikerar att sträckningen är ungefär densamma nu som förr. Det finns tyvärr ingen noggrann karta med de gamla vägarna inlagda, det som existerar är den Geografiska kartan från 1710 men denna är väldigt översiktlig och går inte att dra några detaljerade slutsatser från.

Gården markerades på den Geometriska kartan bara med en hussymbol, hur många byggnader som fanns framgår alltså inte.

Textbeskrivningen till kartan rubriceras *Notarum Explicatio* och där anges förutom typ av jord; krono, skatte eller frälse också gårdarnas storlek dels i mantal, dels i hur många tunnor utsäde som gick åt för att beså åkermarken och hur många lass hö man kunde skörda normalt.

För Skattegårdens del anges 1 mantal samt

Vthsäde i giärdit, 11 2/5 tunnor och 20 lass hö.

Vthsäde i wreten, 3/5 tunna.

Den uppodlade marken motsvarade alltså ungefär 12 tunnland. Ett tunnland var 14000 kvardatalnar, en Rydaholms-aln 0,593 m.

Vret är nyodling eller ett avsides beläget stycke odlad mark. En tunna var ca 150 – 160 liter på den tiden (165 liter fr. o. m. 1739). Hur stort ett lass hö var varierade, men ca 200 kg brukar anges, se Fårad mark, ref [116]. På 1500-talet var tunnann större, en västgötatunna var 176 liter och det gick sex skäppor på en tunna.

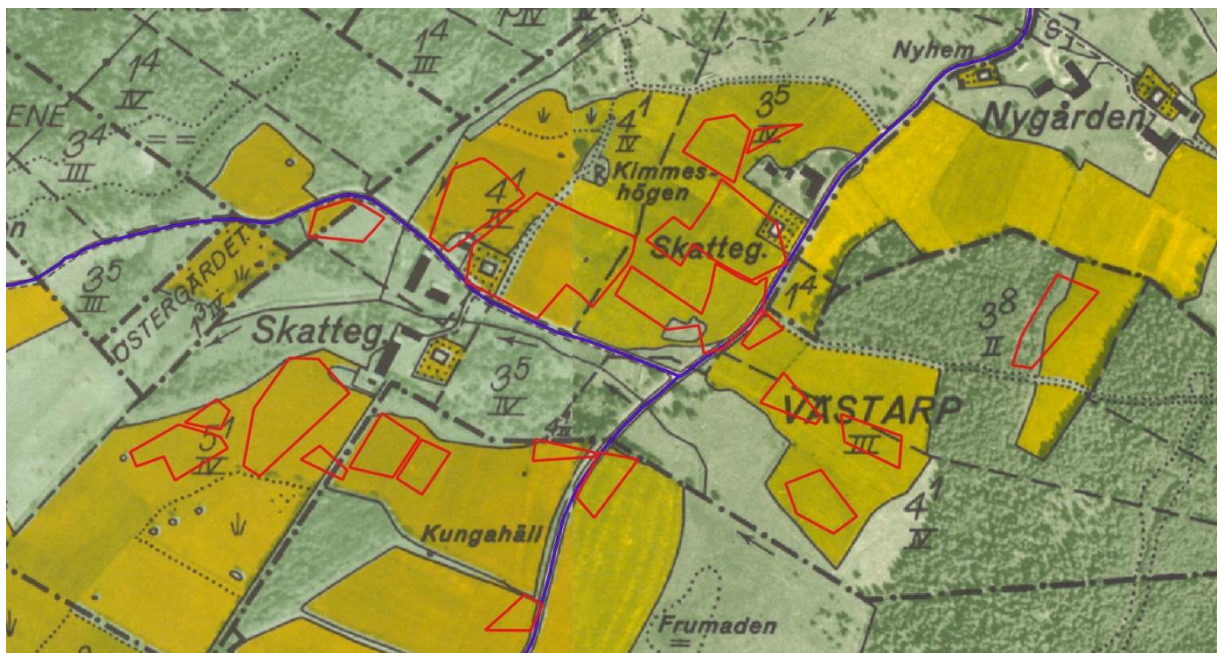

Bild 43: Åkrarna 1645 markerade på Ekonomiska kartan från 60-talet. Om man jämför med Storskifteskartan kan man se att de är ganska rätt inritade men inte helt exakt.

Storskifte 1782 – 84

År 1757 utfärdades en förordning om storskifte. I Brismene genomfördes storskiftet mellan 1782 och 1784, se ref [9]. Vid storskiftet flyttades inte husen men det var väldigt stora förändringar i fördelning av ägor.

Bilden nedan visar Skattegårdens ägor innan skiftet. Gården hade marker här och var, till exempel vid Kråkeled samt ett par tegar på andra sidan Tornarpvägen. Även marken vid Smedjetomten hörde hit. Gränserna är krokiga och det finns även flera tegar insprängda som inte tillhörde gården.

Bild 44: Skattegårdens ägor innan Storskiftet. Svartstreckade områden tillhör Västarp eller Västergårdet. Tillkommer soldatbostället vid Gunnarsberget samt del av Kristabromossen.

Efter skiftet, se nedan, är marken mycket mer sammanhållen.

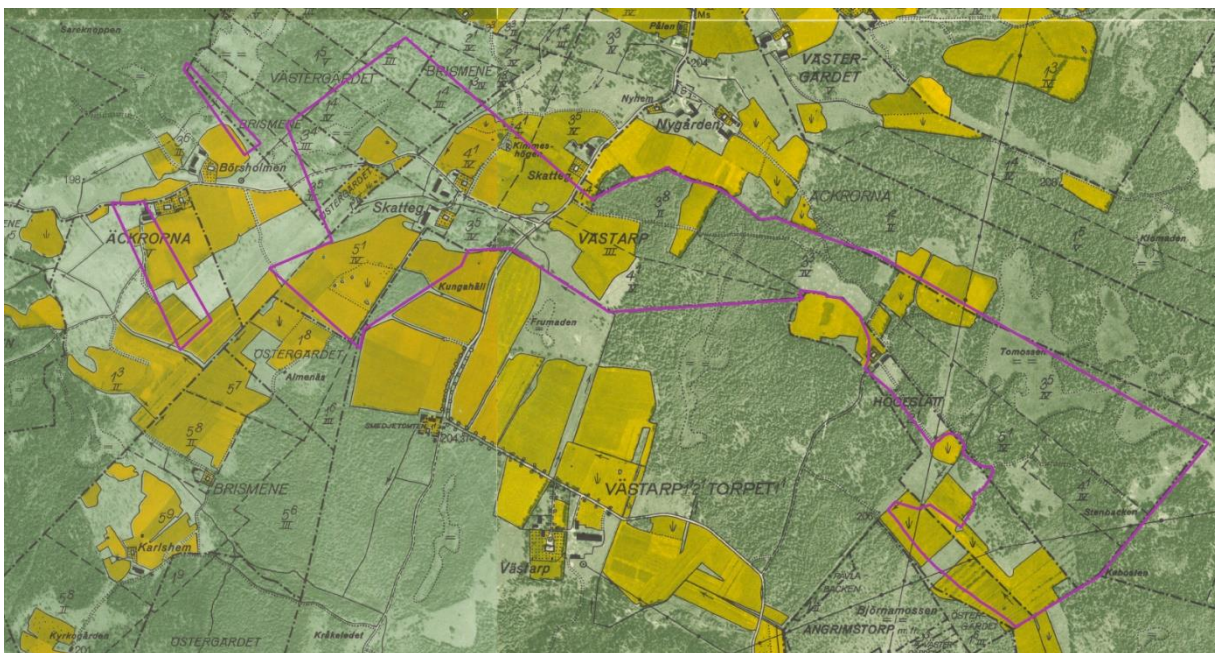

Bild 45: Efter Storskiftet. Förutom ovanstående fanns Kristabromossen, soldatbostället och mossmark vid Gunnarsberget, ett skifte vid "Ekesgårdets löcka", samt mossmark söder om Karbomossen, ungefär där Nygårdens mossmarker finns idag.

Nedan visas ett utdrag från storskifteskartan.

Bild 46: Från Storskifteskartan 1784, norrjusterad. Här kan man se åkrarna och numreringen samt boniteten på jorden. Vit markering = efter skiftet.

Nedanstående bild är ett utdrag från lantmäterihandlingen vid storskiftet. Skattegården har beteckningen, littra, "O".

O. Skattegården i Skatte Rishäll N ^o 100. Majorens kompani hvaraf Eric och Valentin Vallentins söner samt Petter Börjesen äro ägare och hvar till är			
Tomteplats utmed Landsvägen med vägen kälvgård etc.			
125.	Åker dels norr om dels och i flere stycken väster om Gårdens af VI. V. IV. och III kornet	16. 27 ² / ₄	13. 7 ¹ / ₄
	De i Lillagårdet öfter om Gårdens af IV. och III kornet	1. 22.	31 ¹⁷ / ₂₄
126.	ett skifte i södra ändan af Gårdet af III kornet, med en åker bredvid vägen	2. 2 ¹ / ₂	1. 1 ¹ / ₄
	Summa.	20. 19 ¹⁹ / ₂₄	15. 8 ¹⁹ / ₂₄
127.	Äng vid Åkren N ^o 126. till vägen för nordvästra ändan af V. IV. II Låst	5. —	2. 30 ¹ / ₂
128.	De om bring flera skiftet eller hem åkren af VI. V. IV. II Låst. De i Lillagårdet af VI. II.	46. 6.	33. 15 ³ / ₄
		5. 6.	2. 24 ³ / ₄
129.	en Änglag uti det särskilda skiftet på västra sidan.	1. 30.	1. 30.
	Summa.	58. 10.	43. 2 ⁵ / ₆
Berg uti ängen afräknade		2. 18.	
Uppodlingar.			
130.	en Åker och Ängstycke inlagde till Gårdet öfter om Gårdens	2. 2 ¹ / ₂	2. 2 ¹ / ₂
131.	en Beteshage med ett Torpställe och en Åker lockad uti samt en Åker och Vall i Kjälltorps Löcka tillika med Fädrerfven och ett ~~ett~~ deri varandes Torpställe	27. — ¹ / ₂	27. — ¹ / ₂
132.	Ryttare Torp på östra delen af Marken uppdragit åkerhögd högländ backvall och sank Måsvall	8. 10 ³ / ₄	
133.	Äng vid Kristabro af mindre sank måsvall samt en liten Äng inom Löcket i Gårdet i Södvästra hörnet	10. 20.	10. 20.
	Ut af dessa uppodlingar äro 56. Tunnet. 14 kapl. beräknade i Sjelfva Ulmarken; 16 1/2 kapl. i Måsarne	14. 8.	14. 8.
Utmark.			
134.	den andel är utför Fädrerfven och Inlagderne, hvar af västra delen är som B. till 2.	27. 6 ¹¹ / ₈	18. 4 ⁷ / ₈
	den östra såsom med ett Kjarr som 2. till 1.	61. 16 ⁶ / ₈	30. 24 ³ / ₈
135.	ett skifte af Skogsbacken vid Eksgårdets Löcka	1. 7.	1. 7.
136.	en del af Måsen utför Ryttare Torpet med det stycket som Bokulla af Måsen häfdat som B. till 2.	15. 6.	10. 4.
	Del öfriga i des proportion längd i norr afven som B. 2.	26. 2 ⁵ / ₈	19. 6 ⁴ / ₈
	Summa.	186. 17 ¹¹ / ₈	132. 2 ² / ₈
Holmar i Måsen oberäknade		2. 7.	

Bild 47: Från lantmäterihandlingen vid storskiftet 1782 – 1784, se transkribering nedan.

O.		Refnings Innehållet		Uppskattnings Innehållet	
	Skattegården 1. Skatte Rusthåll No 108. Majorens Compagnie hvaraf Eric och Vallentin Vallentinsöner samt Petter Börjesson äro ägare och hvartill är Tomteplats utmed Landsvägen med någon kålgård. k ½.				
125	Åker dels norr om dels och i flere stycken väster om Gården af VI. V. IV. och III kornet Do i Lillagärdet öster om Gården af IV. och III kornet	16 1	27 ^{7/24} 22	13 -	7 ^{3/4} 31 ^{19/24}
126	Ett skifte i södra ändan af Gärdet af III kornet, med en åker bredvid vägen Summa	2 20	2 ½ 19 ^{19/24}	1 15	1 ¼ 8 ^{19/24}
127	Äng vid Åkern No 126 till vägen för nordvästra ändan af V. IV. II Lasset	5	-	2	30 ½
128	Do omkring stora skiftet eller hemåkern af VI. V. IV. II Lass: Do Lillegärdet af VI. II.	46: 5:	6. 6.	35 2:	13 ^{2/3} 24 ^{2/3}
129	En Ängteg uti det särskilta skiftet på västra sidan Summa Berg uti ängen afräknade	1: 58: 2:	30. 10. 18.	1: 43	30. 2 ^{5/6}
Uppodlingar					
130	En Åker och Ängstycke inlagde till Gärdet öster om Gården	-	23 ½	-	23 ½
131	En Beteshage med ett Torpställe och en Åkerlöcka uti samt en Åker och Vall i kjälltorpets Löcka tillika med Fädrefven och ett deri varande Torpställe	27:	- ½	27	- ½
132	Ryttare Torp på östra delen af Marken upptagit åker högländ backvall och sanck Måssvall	2 ¼ 8:10 ¾	10: 20.	10: 20.	20. 20.
133	Äng vid Kristabro af mindre sank måssvall samt en liten äng inand Ledet i Gärdet i sudvästra hörnet Utaf dessa uppodlingar äro 36. Tunnel. 14 kapl: beräknade i sjelfva utmarken; 16 tl: 6 ¼ kapl. I Måssarna.	14:	8.	14.	8.
Utmark					
134	Dess andel är utför Fädrefven och Intägterne, hvaraf västra delen är som 3: till 2. Den östra såsom med ett kjärr som 2: till 1.	27: 61	6 ¹¹⁸ 16 ⁶⁹	18: 30.	4 ⁷⁹ 24 ³²
135	Ett skifte af skogstracten vid Ekesgårdets Löcka	1:	7.	1:	7
136	En del af Måssen utför Ryttare Torpet med det stycket som Bokulla af Måssen häfdadt som 3: till 2 Det öfriga i dess proportion längre i norr äfven som 3:2. Summa Holmar i Måssen oberäknade	15: 28: 186: 2:	6. 25 ⁶⁰ 17 ¹¹³ 7.	10: 19: 132:	4. 6 ⁴⁰ 2 ²²

Man angav markens bonitet. Att åkern var "af IV kornet" innebar att en tunna utsäde gav fyra tunnor spannmål i skörd.

Laga Skifte 1841 – 1847

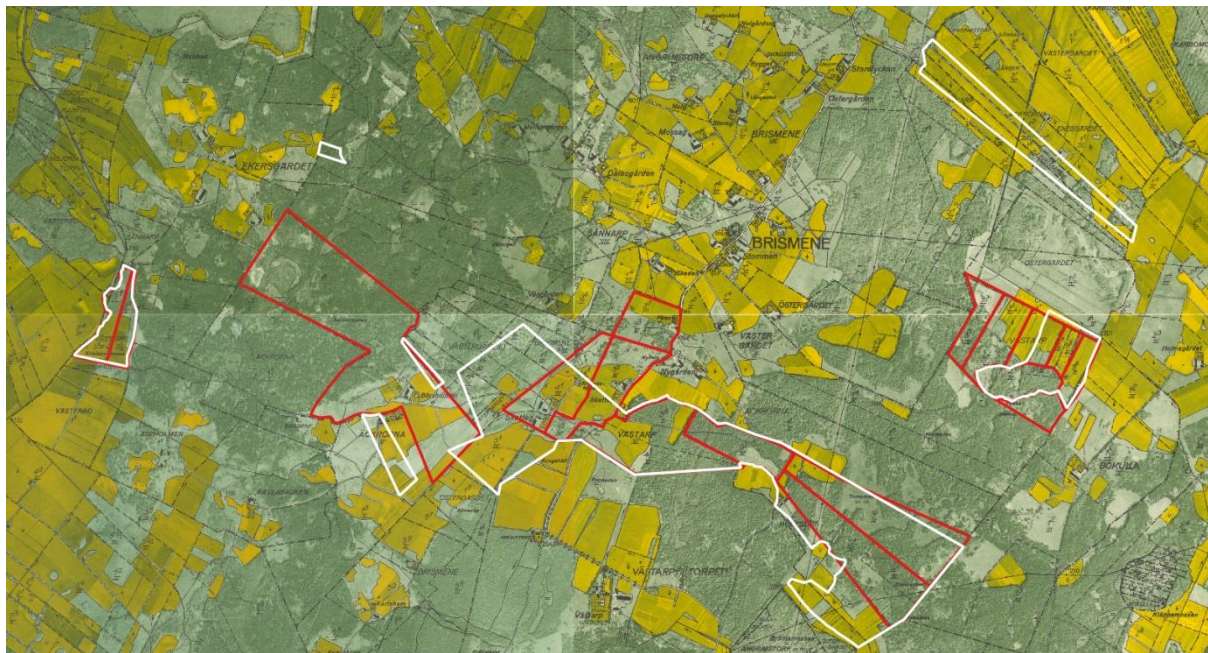

Bild 48: Förändring från Storskifte (vit markering) till Laga Skifte (röd markering).

Se ref [12]. Marken justerades ytterligare ganska mycket och fem enheter bildades plus soldattorpet. På kartan markeras de olika Skattegårdarna med beteckningarna (Littra) O, Oa, Ob, Oc, Od samt soldattorpet Oe i rött.

O:	¼ mtl	Håkan Olofsson, med skyldighet att utflytta, Västorp Skattegården 3 ² .
Oa:	⅙ mtl	Wallentin Andersson med skyldighet att utflytta, Västorp Skattegården 3 ³ , Pålen.
Ob:	⅙ mtl	Johannis Andersson med rättighet att kvarbo, Västorp Skattegården 3 ⁴ , Hopagården.
Oc:	¼ mtl	Anders Johansson med rättighet att kvarbo, Västorp Skattegården 3 ⁵ , "Bertes".
Od:	¼ mtl	Anders Pehrsson med skyldighet att utflytta, Västorp Skattegården 3 ⁶ , Börsholmen.
Oe		Soldattorpet vid Gunnarsberget, ägs gemensamt.

Rusthåll N° 108

Översikt

Skattegården hade Rusthåll, dvs gården bekostade en beriden knekt. Rusthållet skapades efter 1682 då indelningsverket infördes av Karl XI. Indelningsverket såg till att en eller flera gårdar gick samman och bildade rusthåll och rotar som ansvarade för en ryttare, soldat eller båtsman som de avlönade och gav ett soldattorp och lite jord att odla.

Systemet betalades alltså av bönderna och fungerade som deras skatt till staten. Bönderna slapp därmed också bli utskrivna som soldater.

Innan dess på 1600-talet hämtades soldater från befolkningen genom ett så kallat roteringsystem. Prästerna tillhandahöll längder över alla män över 15 år, delade in dem i grupper om tio och en av de tio skrevs in som soldat (knecht). I Brismene och Börstig (Börstig prästgård) verkar det dock som ungefär var 6:e till var 7:nde man tagits ut till knekt. Oftast var det yngre ogifta män som togs ut. Roteringslängder finns från 1621 och fram till att indelningsverket infördes 1682 och är tillgängliga via Riksarkivet, ref [106].

I skattelängderna finns också sporadisk information om soldater, uppgifter förekommer både i Landskapshandlingarna (1564 – 1630), ref [105], Jordeböckerna (1632 – 1750), ref [107] och Mantalslängderna (1644 – 1802), ref [108].

Rusthåll 108 tillhörde 1:e Majorens Compagnie, efter år 1836 byter detta namn till Laske kompani.

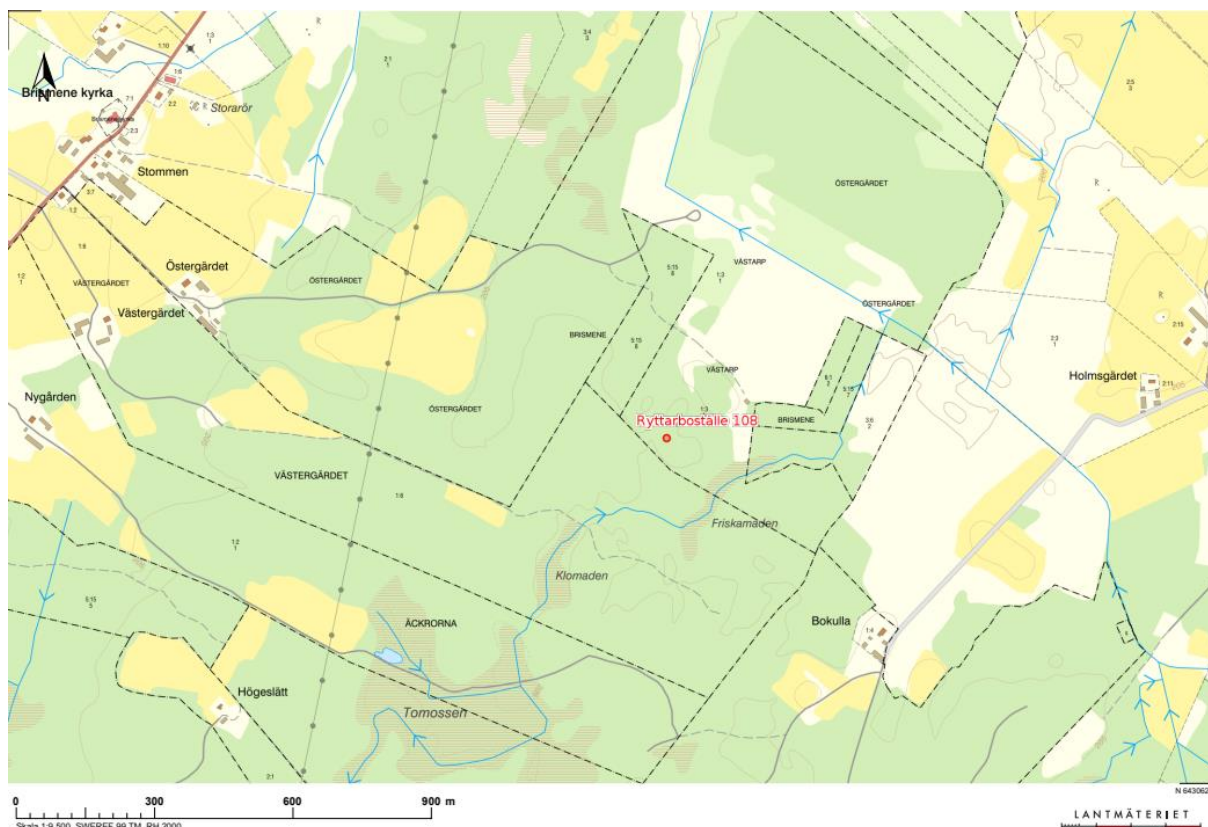

Bild 49: Soldattorpet till Rusthåll 108 låg vid Gunnarsberget, placeringen i kartan ovan är ungefärlig. Tydliga lämningar finns kvar 2023.

Knektbostället "Boställt" låg vid Gunnarsberget och marken tillhörde Skattegården även innan Storskiftet. Marken väster om Bostället hörde innan Laga Skifte till Hallan och där fanns ett torp. Vid skiftet hamnade torpet under Pålen, se bilden nedan, Oa.

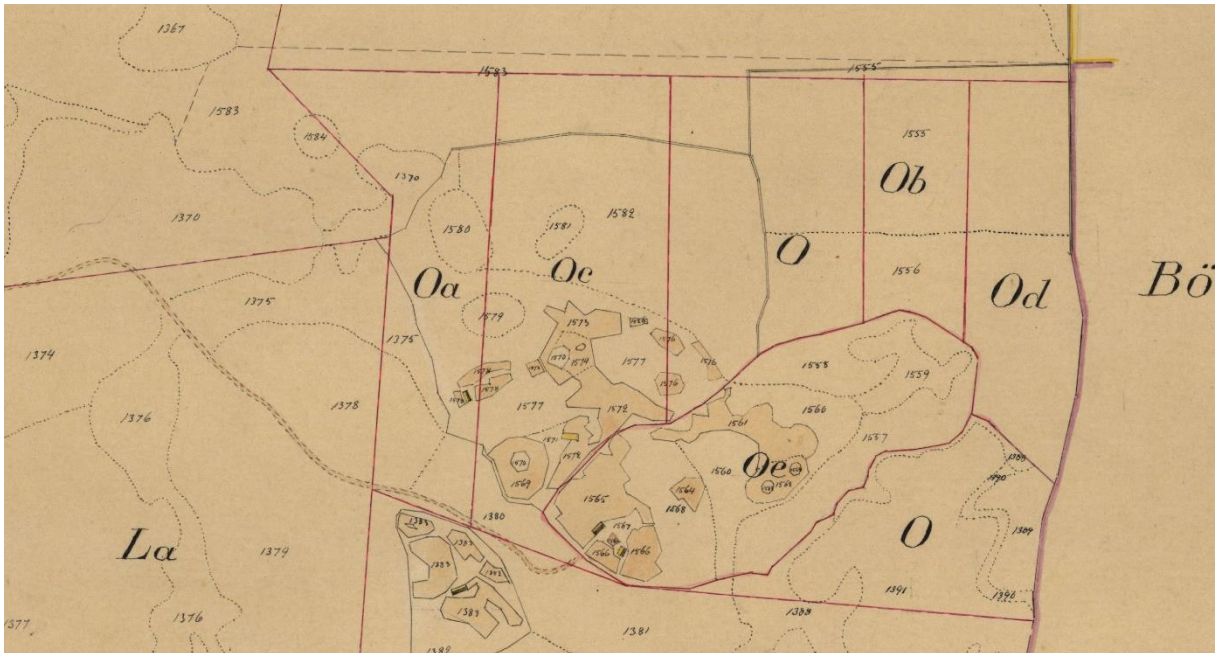

Bild 50: Uppdelningen vid Laga skifte. Oe = Soldattorpet som ägs gemensamt. Marken i sydost markerad med O fick namnet Nordmarken.

Soldattorpets mark delades inte förrän i samband med delningen av Hopagården 1937 – 1939, se avsnittet Gården delas ovan samt ref [\[GA231\]](#) och [\[GA232\]](#). Innan dess ägdes den alltså gemensamt av de fyra Skattegårdarna.

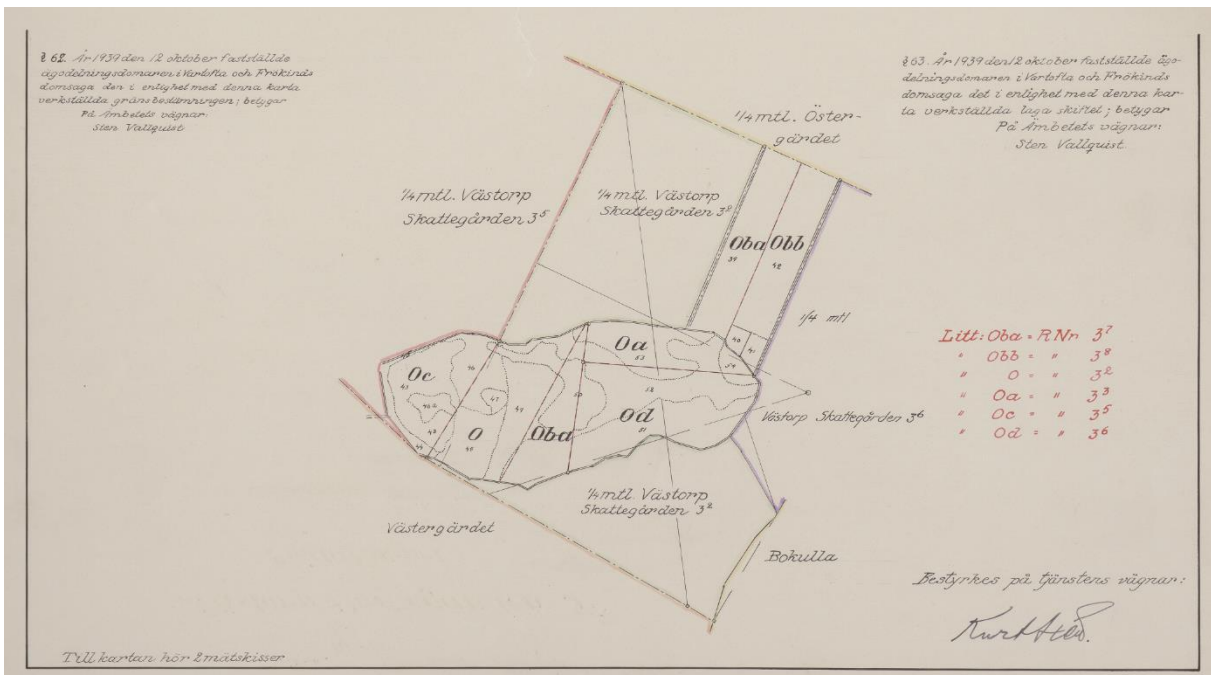

Bild 51: Kartan från delningen av soldattorpet, oval form i bilden, år 1939. Oba är Karls och Levins del av Hopagården, Ob. Efter ovanstående uppdelning kunde sedan delningen av O + Oba ske mellan bröderna.

Den siste knekten som bodde där var Frans August Nyberg, född 1860 som Andersson. Han blev antagen år 1879 och behöll sin befattning ända till 1923 enligt soldatregistret, ref [123]. Indelningsverket avskaffades i slutet av 1800-talet men de knektar som ville ha kvar sin anställning i försvaret fick ha detta så länge de önskade. Nyberg flyttade till Jäla 28/1 1904. Husen vid soldatbostället på Gunnarsberget finns inte med på generalstabskartan från 1944, ref [17], så de måste ha rivits tidigare. Tydliga lämningar finns dock kvar 2023. Nyberg var gift med Augusta Matilda Timell född i Börstig och de fick nio döttrar och en son.

Ryttare, Rusthåll No 108 Majorens Compagnie, från 1836 Laske kompani

I soldatregistret, ref [123] kan man hitta information om knektar för Rusthåll 108. Kompletterad med data från rullorna på Riksarkivet, ref [109], får man fram följande (obs ibland ungefärliga årtal):

Ant. – Avsk.	Knektnamn	Släktnamn		Notering
1683	Måns Larsson	Larsson		
1685	Måns Arfvidsson	Arfvidsson		
1696 - 1714	Lars Håkonsson	Håkonsson	f 1670, d ?	f i Västergdn Börstig sn
1714 - 1719	Jan Andersson	Andersson	f 1693, d ?	Verkar hamnat i fångenskap
1719 - 1723	Anders Västman		f 1683, d ?	Ersättare för Jan Andersson
1723 - 1757	Jon Flodin		f 1704, d ?	
1757 - 1798	Olof Flodin	Larsson	f 1735, d 1798	f i Broddarp
1798 - 1808	Lars Flodin	Olofsson	f 1776, d 1808	Son till Olof Flodin
1809 - 1815	Johannes Flodin	Andersson	f 1791, d 1815	Sjuk på sjukhus i Strömstad 1815
1815 - 1836	Petter Flodin	Jonsson	f 1795, d 1839	Far till Johannes på Äckorna
1836 - 1869	Carl Snygg		f 1816, d 1883	
1869 - 1879	Josef Brissman	Andersson	f 1847, d ?	
1879 - 1923	Frans August Nyberg	Andersson	f 1860, d 1929	

Många hette Flodin men alla var inte släkt.

I äldre tider var Skattegården Västorps rote inte ensam att försörja rusthållet utan "augment" dvs förstärkning kom från andra gårdar. Bland annat en gård i Bollebygd samt Backgården i Vårkumla och Jutagården i Vartofta-Åsaka.

Nedan utdrag från Armérullorna, ref [R1] till [R16].

År	Ryttare	Text	
1683	Måns Larsson	<i>Bressme Änkian medh sin Mågh Måns Larsson för Wästorp Elfsborgs Lähn Bollebygdzens (Sokn) Dito af (?) - Carbin och pistoler Cas(seras?) häst hølster och mundering</i>	1 ¼
1685	Måns Arfvidsson	<i>Bressmed (gamla nr 45, nya 3) Lars Anderssons R: Måns Arfvidsson för Wästorp Augment af (Båda) i Älvsborgs län och Bollebygdz härad? (Wederlaghen?) af (Enkiehållet) af Backagården? i Wårkumbla - ? Backgården i Wårkumbla ????? + mycket mer (svårläst) text...</i>	1 ¼ ¼
1691	Måns Arfvidsson	<i>Bressmeds sochen 5 Lars Andersson S:(R): Måns Arfvidsson för Wästorph Aug: Backgården i Wårekumbla Sn: hem? :1 förmedladt (allt) till ½ dher af (härmed allt) Dito Jutagården i Åhsaka Socn, och Wartofta härad, hem:1</i>	1 ¼

		<i>förmedladt: i (allt) till</i>	$\frac{1}{2}$
1694	Måns Arfvidsson	<i>Bressmed sochn 108 Lars Andersson (R): Måns (Arfuedsson) för Skattegården i Wästorp Aug: Backagården i Wårkumbla ? hem 1 förmedladt net till 1/2 dheraf Dito Jutagården i Åsaka S: och Wårtofta härad hem 1 förmedlat net - ? under ärmarna på ?.. Casseras</i>	1 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$
1708	Lars Håkonsson	<i>108 Lars Andersson (R?). Lars Håkonsson för Wästorp Augment Backgården i Wårkumbla sochn hemman 1 förmedl. net till $\frac{1}{2}$ der af Dito Jutagården i Åsaka och Åsaka sochn sampt Wårtofta härad Reducerat frälsehemman 1 för medlat (net) till</i>	1 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$
1710	Lars Håkonsson	<i>108 Lars Håkonsson Barnfödd uti (Wåstergdn) Frökindz Härad intagen till Ryttare (uti) September Månad 1696, 40 år gammal Hästen guhl med (S?) (Mad) 12 åhr gammall - ? svårläst</i>	
1712	Lars Håkonsson	<i>108 Lars Anderssons (R): Lars Håkonsson för Wästorp Född i Börstigs Sochn (tient) 17 åhr 45 åhr gaml. ett sto Svart utan (tecken) 5 åhr gammal</i>	1
1714	Lars Håkonsson	<i>108 Wåstorph Lars Håkansson med (gamman) Häst (des) (?) af Rusthållaren Mundering justeras (Aug) i (Bruk)</i>	
1715	Jan Andersson	<i>108 Lars Anderssons Rre Jan andersson för Wåstorph Svart blankat stodh 6 åhr gl.</i>	
1717	Jan Andersson	<i>108 Lars Anderssons (?) för Wåstarp Jan a. Svart bleket st 8 åhr gammal</i>	24 (år?) $3\frac{1}{2}$ (?)
1719	Jan Andersson	<i>108 Lars Anderssons (tienar) för Wåstorp, Joen A, transporterat till No 114. I stället den från fången skapen hans (lamne) Anders Wåstman</i>	36 8
1721	Anders Vestman	<i>108 Anders Westman 38 Röd bläsigt vallack</i>	
1744	Jon Flodin	<i>108 Skattegd: i Wåstorp (Mönstrades) af Corp: Falentin Sträng Rre Jon Flodin 40 1/3 20 5/6 Liusgul Klippare Sto</i>	
1757	Jon Flodin	<i>108 Skatteg Wåstorp ?? svårläst ?? Jon Flodin - 53 år tient 34 åhr, gift (?) sto 13 år, tient 10</i>	
1811	Jon Flodin	<i>108 Wåstorp Skattegården Johan Flodin 20 2 3 8</i>	
1815	Jon Flodin	<i>108 Wåstarp Skatteg Johan Flodin 24 6 5 8 sjuk på sjukhus i Strömstad</i>	

Vägar

Landsvägen

Från kartan över Frökinds härad från 1714, ref [4], kan man se att landsvägen gick annorlunda jämfört med vid storskiftet 1782. Kartan är dock väldigt översiktlig och man kan inte dra några långtgående slutsatser exakt var den gick. På kartan går vägen närmare Nygården, vidare mot Västarp som då fortfarande låg vid Frumaden, troligen inne i Pålars skog, vidare väster om Gustafstorp/Torpet mot Döve via Almenäs, Karlshemmet och Gamleroses.

Bild 52: Concept Charta öfver Frökinds Härad, 1714. Den är lite schematisk och stämmer inte exakt. Vägen delar sig söder om Torpet. Den högra grenen är Tornarpsvägen medan den vänstra som endast finns kvar som lämningar t.ex. vid Karlshemmet, är landsvägen mot Borås.

Man kan även se Tornarpsvägen förbi Kiellarebacken samt "Gröne väg". Skattegården låg en bit från landsvägen alltså.

Vidare syns en väg från Västarp till Jäla via Kristabro. Om den verkligen gick tvärs över åkern och vidare över ängen och bäcken mot nuvarande Börsholmen som den är ritad eller om den i själva verket motsvarar nuvarande sträckning går inte att avgöra.

På storskifteskartan är Västarp flyttat från Frumaden till nuvarande plats och landsvägen ändrad. Detta måste alltså ha skett någon gång mellan 1714 och 1782.

Gröne väg

Vägen är utmärkt på storskifteskartan som "*Ödelagd Wäg emellan Kyrkorne*", dvs Brismene och Börstigs kyrkor, ref [9]. Den syns även på häradskartan från 1714, se ovan, samt delvis på kartan från Laga Skifte, ref [12].

Vägen gick från Brismene kyrka förbi framför Östergärdet samt ett torp/stuga på gränsen mellan Östergärdet och Västergärdet, på Västergärdets ägor. Sedan mot nuvarande Högeslätt och följer sedan Högeslättsvägen ut till landsvägen och vidare på denna. Tydliga lämningar finns bland annat i Nygårds skog, till vänster i skogen innan man kommer ut till Sköttlöcka från Nygården.

Från Fritz anteckningar kan man läsa följande:

Det fanns på 1700-talet en väg genom Brismene, som sedermera blev kallad Gröneväg. Därmed torde förhålla sig sålunda:

Landsvägen delade sig vid Brismene kyrka. Den ena grenen fortsatte rakt fram mot Tornarp och vidare mot Borås. Den andra sträckte sig förbi Östergärdet och Högeslätt vid Ekarps mosse mot Börstig. Denna gren var landsväg till i mitten av 1700-talet. Då flyttade dåvarande ägaren till Västartp säteri: kapt. Silversvärd; gården från kullarna vid Frumads-dammen till dess nuvarande plats, och då ville han att landsvägen gå förbi även den nya gården. Då byggdes vägen från Ekarps mosse till tornarpsvägen.

Den gamla vägen blev då överflödig. Den kördes ej och underhölls ej. Den gräsväxte och blev grön. Därav torde namnet Gröne-väg ha uppkommit.

Gamla bron över bäcken

Det fanns en väg som gick parallellt med nuvarande framfartsväg till gården, Skattegården 3. Den syns på kartan från Laga Skifte. Den gick nära hönshuset på Skattegården 2 och det fanns en stenbro över bäcken ca 10 m nedåt i bäckens riktning från nuvarande bro. Hällarna från båda broarna, den nyare är utbytt till rör på senare tid (1970-tal?), ligger i hagen till vänster innanför gapet vid källaren.

Den gamla vägen gick fram en bit efter bron, svängde av åt höger i bakre delen av trädgården och fortsatte utefter åkerkanten (genom där ladugården ligger) och vidare bort mot Lerönaåkern, parallellt med bäcken. Den omnämns i handlingarna från delningen av gården 1937-40 men anses då inte ha något syfte längre.

Bild 53: Vägarna vid Laga Skifte utritad på Ekonomiska kartan från 60-talet. Dels fanns en väg från Murebacken via Simmeshögen till landsvägen, denna finns inte kvar. Det fanns också en stenhällsbro över bäcken, ca 10 m väster om nuvarande bro. Den fanns kvar i "modern tid". Stenhällarna ligger numera innanför stenvuren under lönträden i hagen.

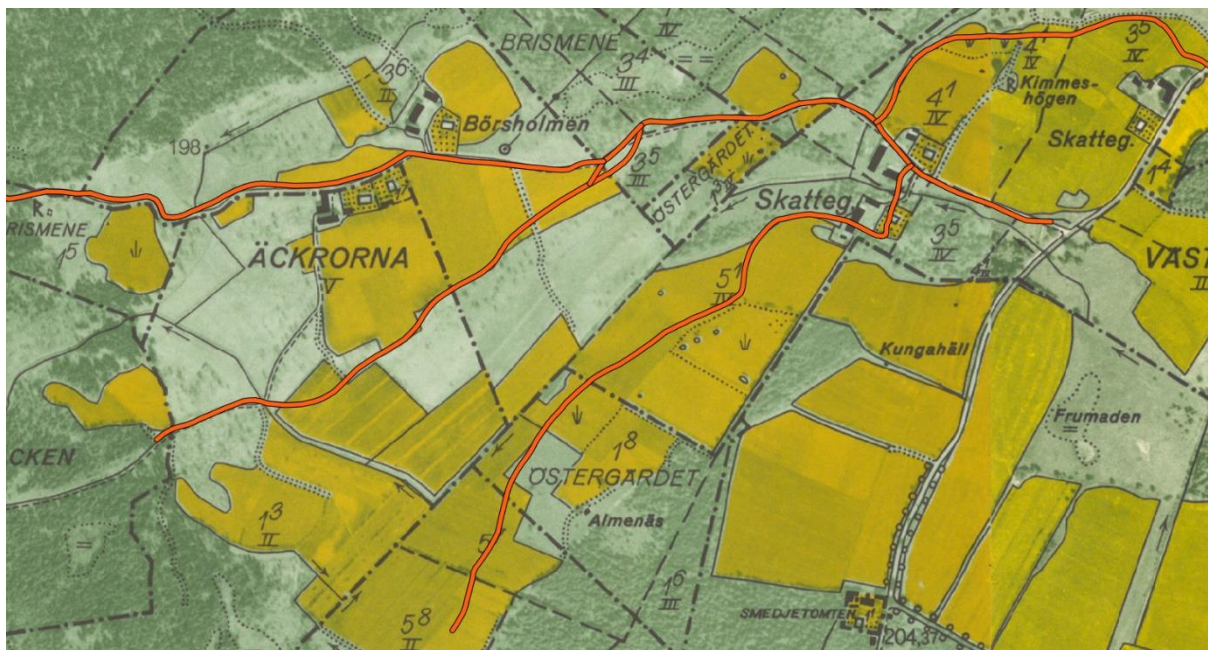

Bild 54: Vägarna från Laga skifte utritade på Ekonomiska kartan.

Vägen till Ravlabacken

Se bilden ovan. På kartan från Laga Skifte kan man se att det fanns en väg mot Ravlabacken som tog av redan när man kom ut från skogen mot Börsholmen och gick nedanför åkrarna och sammanfaller med nuvarande väg där den korsar bäcken nedanför Äckrorna. Inga lämningar syns idag och förmodligen var vägen tämligen enkel.

Den ursprungliga vägen är dock troligen den som kommer ut på Kristabrovägen vid backarna en bit innan vägen mot Ekesgårde och märkt med vägschild "Friarevägen". Idag finns en ny bro över bäcken och nyjord vägstump.

Vägen över Kristabro

På häradskartan från 1714, ref [4], går en väg mellan Västarp och Jäla kyrka (Frumaden – Stommen Jäla).

Bild 55: Vägen mellan Västarp och Jäla via Kristabro, 1714.

Vägen passerar över Jäla-ån vid Kristabro. Kartan är inte så exakt och det är svårt att avgöra precis hur den gick. Den passerade enligt kartan inte förbi själva Skattegården utan gick från Frumaden över åkern nära Kungahäll och sedan mot Äckrorna och Bodabacken. Kartan är dock så översiktlig så vägen kan lika gärna ha gått där den finns idag, detta förefaller mest naturligt om man tittar på terrängen och åkrarna.

Detta var också Ekesgårdesbornas enda väg till kyrkan, nuvarande vägar tillkom på 1800-talet och senare.

Enligt traditionen skall Kristian Tyranns trupper ha passerat över Kristabro under sina härjningar i Västergötland när de tog sig från Norra Åsarp mot Jäla.

Det visar sig svårt att verifiera händelsen men själva berättelsen och fynden tillsammans talar för att trupperna, eller del av, verkligen har gått över här. Om det var 1520 så var det Otto von Krumpens trupper som var här, han gick senare mot Tiveden och vidare mot Stockholm. Kristian själv tog sig med flottan sjövägen och en mindre styrka gick via Jönköping och öster om Vättern.

Vissa berättelser hävdar att bron byggdes då men det verkar mycket osannolikt att man skulle tagit sig tid med något sådant, det borde ta årtal och andra varianter på berättelsen säger att hästarna gick ned sig i mossen osv.

Årtalet 1520 är inte heller självklart, Kristian tog sig från Norge till Västergötland och Finnveden och plundrade och brände redan år 1511, innan han blev kung och danska trupper kom också 1566 och brände bland annat Falköping, se Ödeläggelsen anno 1566 av Lars Bägerfeldt, ref [118].

Bron gick över Jäla-ån och låg strax innanför gränsen till Ekesgårde. Ån har ju rätats ut på 1900-talet, den gamla sträckningen som gick längre in åt Brismene-hållet vid bron, kan anas i landskapet. Det finns tydliga lämningar kvar av stenlagd väg på Brismene sida och platsen är utmärkt på Jäla sida med

en stolpe och skylt. Enligt Bertil Andersson i Ekersgårde, ref [114], hämtade bönderna stenar från den gamla bron och använde vid vägbygge, källare osv. Några hällar finns dock kvar.

I lantmäterihandlingarna från storskiftet i Jäla 1781, ref [7], kan man läsa följande: "Kristabro hvaräst lemningar finnes efter en Bro som i förra tider hvarit öfver Jähla Åen...". Bron försvann då troligen någon gång mellan 1714 och 1781.

Bild 56: Kristabro. Bilden till vänster är tagen på Brismene sida sedd från ån vars sträckning är ändrad ca 10 m jämfört med förr. Bilden till höger är tagen på 50-talet på Jäla sida, bilden är hämtad från Falbygdens Museum (via DigitaltMuseum).

Via Fornsök, ref [102], får man följande information:

- 1) Stenbro, ca 60 m l, 6 m br oklar begränsning. Övertorvad, enstaka hällor 1-3 m br i ytan. Lämningen syns som en vall 2 m, 40cm lämningen i V delen löper en övertorvad stenmur, ca 30 m l, 2m br och 0,3 m h.
- 2) Tradition, Kristian Tyrann gick över ån här under sina plundringståg i Västergötland. Platsen kallas för Krestabro (Götlind: Saga, sägen och folkliv i Västergötland, efter L Jansson 1926).
- 3) Fyndplats, svärd av järn, med parerstång och balanskula, samt nu förstört handtag av trä. Svärdet ägs av Falbygdens museum nr 556

L Jansson 1926. Kristian II gick över bron år 1520. Enl traditionen byggdes bron vid detta tillfälle. Vid bron har hittats flera hästskor av "mycket små mått".

253. Kristian Tyrann har gått över Lidan vid Krestabro.

Brismene i Frökinds härad. Efter uppt. av L. Jansson 1926. VFK.

Gränsen emellan socknarna Brismene och Jäla utgöres till en del av ån Lidan. Där finns en plats, som kallas Krestabro samt en håla i ån, som heter Krestahölj. Där gick en gång Kristian Tyrann under sina plundringståg i Västergötland över ån, när han kom från Norra Asarp och tog vägen genom Brismene och Jäla.

I brons närhet har man hittat ett svärd av järn samt flera stycken hästskor av mycket små mått.

Bild 57: Från Götlind: Saga, sägen och folkliv i Västergötland, 1926, ref [117].

Torp och platser

Almenäs

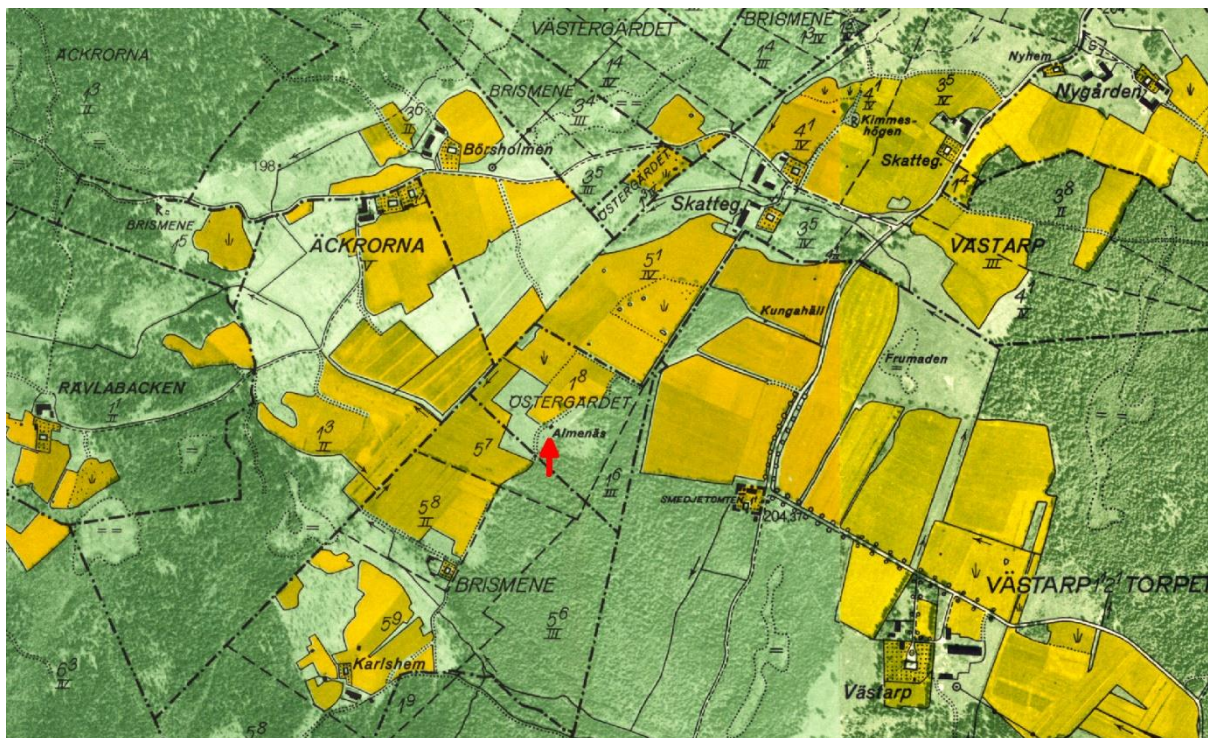

Bild 58: Almenäs

Vid Storskiftet kom marken vid Almenäs att övergå till Storegården efter att tidigare ha hört till Östergården. Vid Laga skifte hamnade så marken under Östergården, tillhörande det ¼ mantal som ägdes av Daniel Boman och som även var ägare av Västarp samt halva Storegården.

Bomans delar av Östergården och Storegården samlades i anslutning till och väster om Västarp marker och för båda gällde "med skyldighet att utflytta".

I handlingarna från Laga skifte kan man läsa följande angående flyttkostnad för Östergården ¼:

Östergården Herr D. Bomans hus:

Manbyggnad innehållande Stuga, kök, förstugeskammare och förstuga huset på 3ne sidor brädfodrat, anses kunna flyttas för	45
Ladugård innehållande 2ne Fåhus, Stall, loge och 2ne lador samt Wagnskjul	66.42
Källare	10.
Summa	121.42

Huruvida Boman verkligen flyttade huset beskrivet ovan från Östergården till Almenäs är inte bevisat men sammantaget med husförhörlängder mm förefaller det ganska troligt. I så fall skulle detta hus vara "fornstugan" ovanför bygdegården, se nedan.

På kartan från Laga skifte upprättad 1847 finns inga byggnader vid Almenäs. På Häradsekonomiska kartan från 1878 är dock huset utsatt och möjligen, dock svårtolkat, även någon typ av andra byggnader (en liten och en något större svart prick).

Bild 59: Från Häradsekonomiska kartan 1878.

Boende på Östergårdet ¼ mtl, senare kallat Almenäs enligt husförhörslängder och församlingsböcker, se dock kommentar nedan:

1841 – 1848	Hans Andersson brukare, alltså vid ursprungliga Östergårdet innan skiftet.
1847	Laga skifte
1848 – 1857	Jonas Jonsson med familj. De flyttar till Grolanda 57.
1858 – 1861	Hans Andersson med familj, igen. Till Ekesgårde 61.
1862 – 1864	?
1864 – 1880	Klas Magnusson med familj. Klas går bort 1880 i lunginflammation.
1880 – 1898*	Inhys Enk. Johanna Jonsdtr (<i>utf.</i>) samt dottern Edla " <i>nästan blind</i> ", (<i>utf.</i>)
1898 – 1901*	Johanna dör 98. Edla Klasdtr bor kvar till 1901, flyttar till Fridhem under Västarp.
1892 – 1911	Enligt husförhörslängden: Peter Sjölin med familj.
1911 – 1935	Karl Sjölin

*Vissa saker är svåra att tolka. Bodde Johanna och Edla verkligen kvar på Almenäs? Enligt husförhörslängden 1880 – 1894, sidan 94, ref [200] flyttade Peter Sjölin med familj till Almenäs 1892. De kan ju knappast ha bott tillsammans allihop. Klas är även han noterad först som torpare sedan som inhyses under Östergårdet, kanske bodde de någon annanstans på slutet? I församlingsboken överförs dock Peter med familj till en ny post 1901-11-06, ref [202], exakt samma datum flyttar Edla till Fridhem, ref [241].

Hans Andersson var född 1810-12-13 i Länghem, gift 1841-01-24 med Johanna Pettersdtr född 1812-12-17 i N Åsarp död 1847-10-29 i Brismene. Omgift 1849-01-07 med Eva Jakobsdtr född 1825 i Kölaby. De flyttade från Almenäs till Ekesgårdet 1861.

Jonas Jonsson född 1807-05-06 i Grolanda, gift 1831-03-20 med Elin Andersdtr född 1809-03-23 i Grolanda. De flyttar tillbaka till Grolanda 1857.

Klas Magnusson född 1830-05-26 i Böne död 1880-05-01 i Brismene, gift 1857-12-29 med Johanna Jonsdtr född 1832-03-31 i Eriksberg död 1898-10-04 i Brismene. De hade flera barn. Dottern Edla noteras som "*nästan blind*" i husförhörslängden, ref [242].

Att man med Östergårdet ¼ tillagt Västarp som det står i husförhörslängden avsåg Almenäs verifieras av följande:

1. När Edla döptes år 1861 stod "*Hans Andersson i Almenäs*", se ovan, som fadder, ref [243].
2. Clas Magnusson, Edlas far, lånade pengar av Olof Håkansson år 1878. Underskriften lyder "*Säkras af Almenäs under Wästarp i Bris. den 21 Janu 1878 Clas Magnusson Låntagare*", ref [GA023].

Clas hade lånat pengar av många andra och vid bouppteckningen översteg skulderna tillgångarna.

Smeden Johan Peter Sjölin, f 1832-07-07 i Leksberg, d 1911-07-16 i Brismene flyttade enligt husförhörslängden dit år 1892, ref [200], [202]. Dessförinnan hade Sjölin bott i Sonnarp, Millomgården (torp) dit han flyttade in från Slöta år 1883, ref [201].

Peters föräldrar var Isak Sjölin född 1798-08-08 i Tofteryd, död 1843-07-16, ref [203] i Brismene och Maria Nilsson född 1809-08-11 i Åsle. Isak var trädgårdsmästare på Västarp och de flyttade dit från W. Klefua år 1840, ref [203]. Familjen hamnade på fattighuset 1842, ref [203] av oklar anledning.

Efter Isaks död 1843 gifte Maria om sig med en Anders Svensson från Dalbogården och de flyttade (enl. kinneved.se) till Gunnarsberget under Hallen. Maria blev änka igen 1863 och hon och fyra söner hamnade åter på Fattigstugan. Peter flyttade därifrån till Slöta och sedan tillbaka till Brismene igen 1883, se ovan.

Sonen Karl Aron född 1884-01-26 i Brismene blev också smed och ser ut att ha bott kvar här till sin död 1935-03-09, ref [204].

Dottern Anna Emilia Sjölin flyttade från Almenäs till Timmele den 3 jan 1914, ref [202].

Från torpinventeringen i Brismene är följande antecknat:

”På mitten av 1930-talet bildades Brismene fornminnesförening, som flyttade Brismene fornstuga_ och återuppförde den. Stugan beboddes av smeden Karl Sjölin Almenäs och hade tillhört Västarp och var troligen från 1700-talet. En teori är att den varit så kallad körgårdsstuga åt Östergärde, en annan att den varit rättarestuga på Västarp före gårdens flyttning till nuvarande plats och före branden vid Frumadammen.”

Bild 60: Fornstugan. Den står uppe på berget ovanför bygdegården men är i väldigt dåligt skick (2023).

Huset blev alltså troligtvis flyttat från Östergärdet och uppfört på Almenäs direkt efter skiftet, ca 1848. Huset blev sedan flyttat igen av fornminnesföreningen upp till höjden ovanför missionshuset någon gång på slutet av 1930-talet. 2023 finns det kvar rester av huset men det är sedan länge bortom all räddning.

Det stod även en ladugård vid Almenäs, ladan och spår efter gödselrännorna finns kvar. Denna skall enligt pappa ha varit en "kvarnastall" och flyttad från Winges i Åsarp till Almenäs av Emil Westerdahl (f 1868-05-02 i Börstig, d 1944-11-12 i Öra). En "kvarnastall" användes att ställa in hästarna i under tiden som man malde säden som bönderna haft med sig till kvarnen.

Westerdahl fick lagfart på Almenäs år 1917, ref [[GA217](#)]. Denna del av Östergärdet tillhörde Västarp och avstyckning av marken, benämnd Östergärdet 1⁸, gjordes 1913 – 1914, ref [73]. Marken intill, Lerönaåkern, fick han formellt lagfart på år 1928, ref [[GA219](#)]. Avstyckningen, Storegården 5⁷, skedde 1915 från marken som även den tillhörde Västarp, ref [75].

Johan Emil Westerdahl var handlare i Brismene (Erikslund) fram till ca 1930. 1930 sålde han Almenäs och Lerönaåkern till farfar och farmor för 5800 kr, ref [[GA221](#)].

Ladugården flyttades sedan en gång till, 1939 av pappa och farfar och blev brygghus/svinhus/hönshus i Skattegården. Edvard Roos hjälpte till att märka upp den och sedan sätta upp den. Garaget är tillbyggt senare. Ladan står dock kvar på Almenäs.

Bild 61: Ladan vid Almenäs 1987.

Taket på den flyttade ladugårdsbyggnaden täcktes med spån, men när gamlastûva revs tog pappa tillvara teglet på denna och lade på det (ovanpå). Detta är idag ersatt med plåt.

Eken

Bild 62: Bilden är från 2015. Brygghuset (något tillbyggt) till höger stod på Almenäs tidigare och innan dess vid Winges i Åsarp.

Eken som står framför brygghuset är förmodligen inte äldre än från 1880 – 90 talet. Det stod en gammal ek där tidigare. Denna sågades ner av Heddas fästman, Alfred på 80-talet, han hade köpt en ny stockasåg som han ville testa. Alfred och Hedda gifte sig 1886.

Murebacken

Detta är namnet på backen vid vägen mot Börsholmen efter att man passerat bäcken vid Skattegården 2. Här ska under en tid ha legat en gårdssmedja, ca 100 m från vägen, norrut vid stenvuren.

Björns

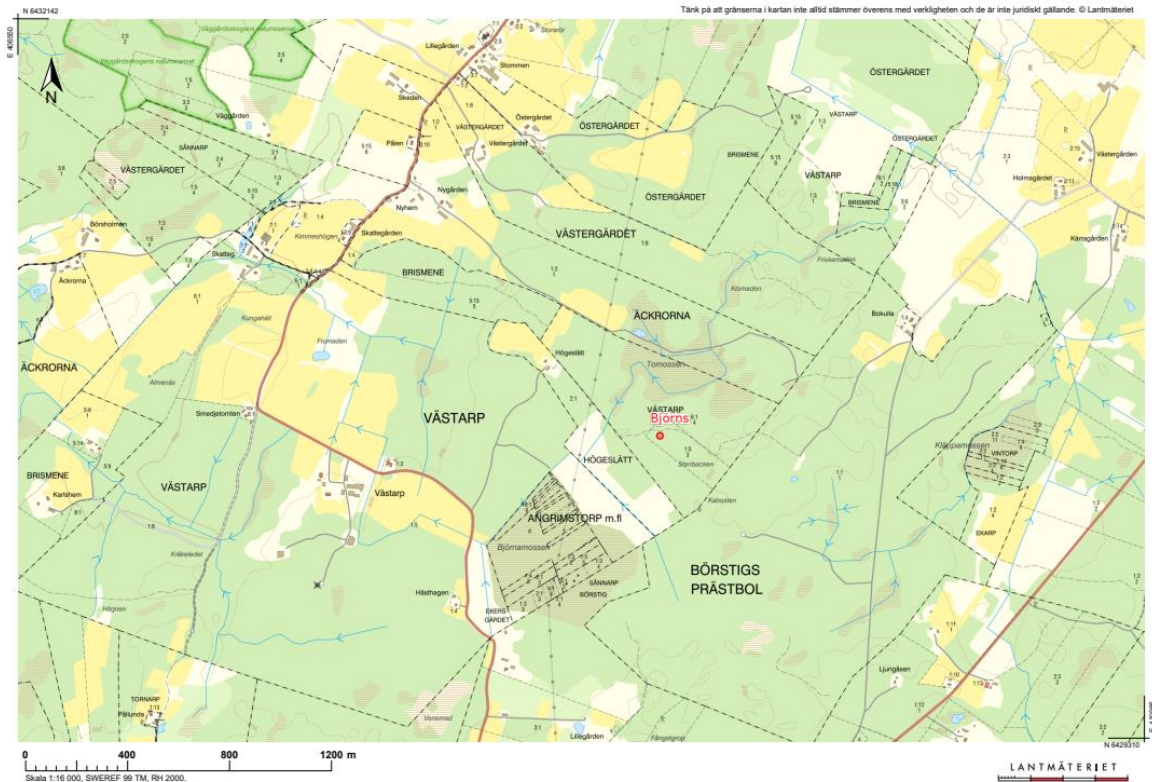

Bild 63: Björns

Torpet där Lars Olofsson Björn med familj bodde låg på Skattegårdens mark nära vägen inne på Levins/Håkans mark, Västorp 4:1, se karta från Laga skifte nedan. Torpet fanns inte vid Storskiftet utan tillkom senare. Åkrarna, "Björnakra", planterades igen ca 1960. Mossen bredvid kom att kallas Björnamosen.

Stället kallades även ibland Brobacken, precis som torpet på Västarps ägor. Själva Brobacken är backen där vägen kröker in lite på Högeslatts mark precis efter bron när man kommer från kraftledningen på Västorp 6:1 skogsväg.

Bild 64: Ladugården vid "Björns" var byggd som skiftesverk.

Bild 65: Björns vid Laga Skifte

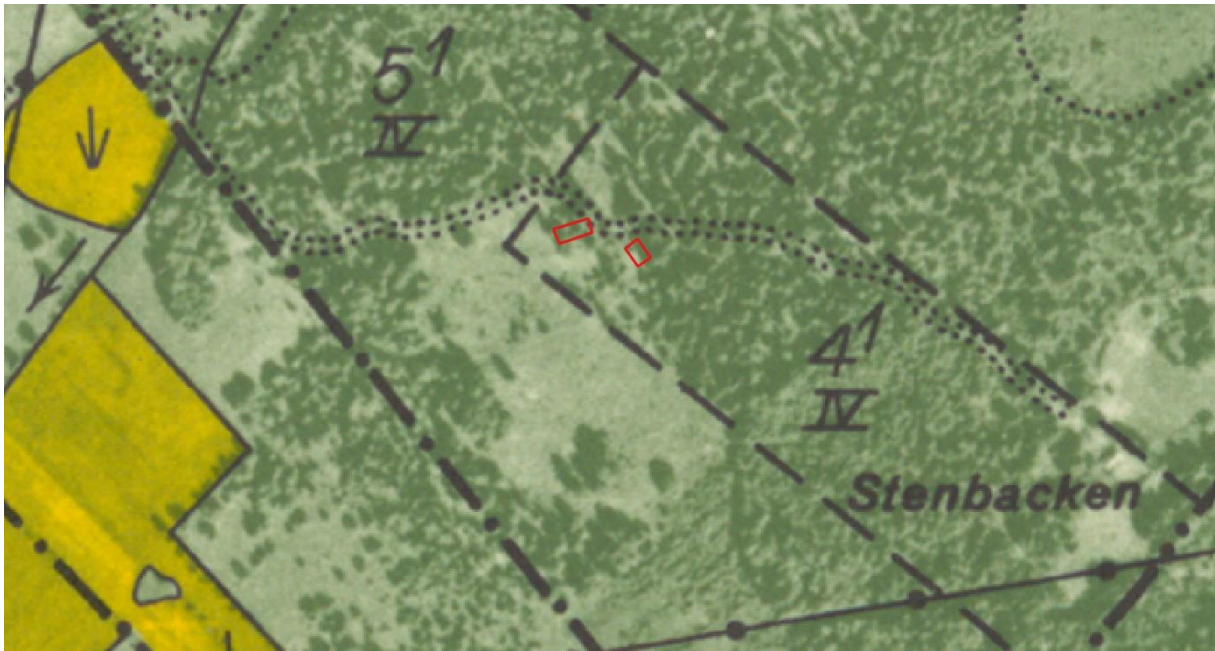

Bild 66: Husen vid Björns markerade på Ekonomiska kartan från 1960-talet. Vägen finns fortfarande kvar 2023.

Lars Olofsson Björn var född i Jäla 1771-11-13 och flyttade till torpet under Skattegården år 1811, ref [210]. Han dog 1851 men hustrun Elin Pettersdotter levde kvar till sin död två år senare, ref [211]. Det är oklart när stället byggdes och av vem, det verkar inte som det bodde någon där innan Lars och Elin flyttade dit. Ladugården stod kvar en bra bit in på 1900-talet.

Friskatorpet, Nohlmarken

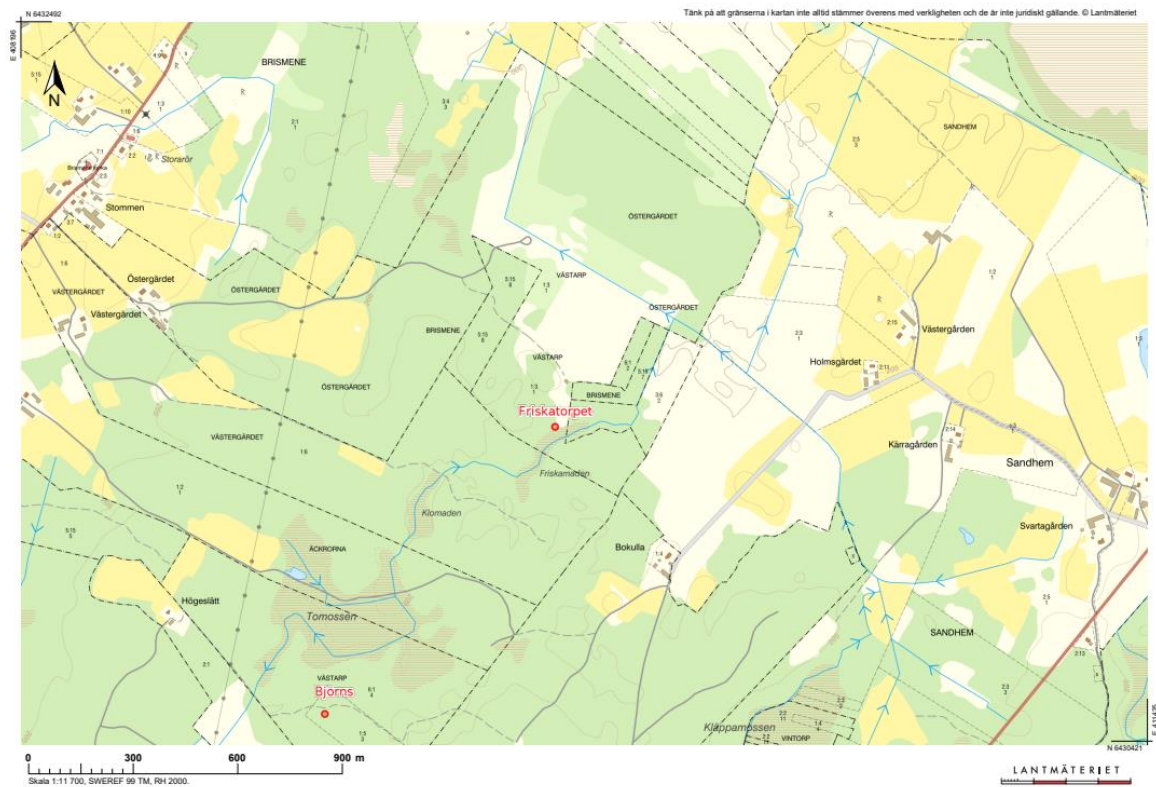

Bild 67: Friskatorpet finns utsatt på Häradsekonomska kartan nedan och om den stämmer så har torpet legat på Ryttnarboställets mark, Littra Oe på kartan från Laga skifte, se nedan.

Bild 68: Häradsekonomska kartan från 1878 – 1879. Friskatorpet torde vara det som är utsatt "T", öster om soldattorpet.

Lars Andreasson Frisk var född 1816 i Kinneved och dog 1905 i Brismene. Han var soldat i Millomgården, Sonnarp, rote nr 941. Antagen 1841 och avsked 1872. Han fick sammanlagt femton barn med två hustrur.

Lars Frisk arrenderade mark vid Gunnarsberget, se kartan nedan. I arrendekontraktet, referens [\[GA101\]](#) kan man läsa följande:

"Till Soldaten Lars Frisk i Sonnarp, bortarrenderar vi undertecknade ägare af ¼ mantal Skatteg Wästarp, den till hemmanet hörande utmarksteg, Nohlmarken kallad, samt omkring hälften i Gunnarsbergsmossen på 28 års tid. Räknadt från den 14 mars 1864. Mot öfverenskommet arrende på 25 Riksdaler Riksmynt."

Undertecknat av Olof Håkansson och Johannes Pettersson jordägare samt Lars Frisk arrendator.

Johannes Pettersson var gift med Olofs syster Johanna, alltså en svåger till Olof, och de bodde på Hallan. Vid tillfället ägde de gården tillsammans, Olof köpte sedan Johannas del 1879, se ref [67].

Lars har ristat in sina initialer i en sten på platsen. Området söder om torpet kallas idag Friskamaden.

Inget hus finns inritade vid Laga skifte men det finns med på Häradsekonomiska kartan från 1878-79, se ovan. Både soldattorpet och Friskatorpet är borta på Generalstabskartan från 1944.

Det måste ha varit Lars Frisk som byggde huset och han bodde förmodligen där, på sluträkningen, ref [\[GA150\]](#). från Albert Eriksson, handlare i Kinneved 1905, betald efter Lars död, står det "Lars Frisk Normarka". Dock, i husförhörslängden fanns han 1880-94 fortfarande noterad under Millomgården i Sonnarp, "bräcklig, utf", samma sak även i församlingsboken. Han noteras här som "Gratialist".

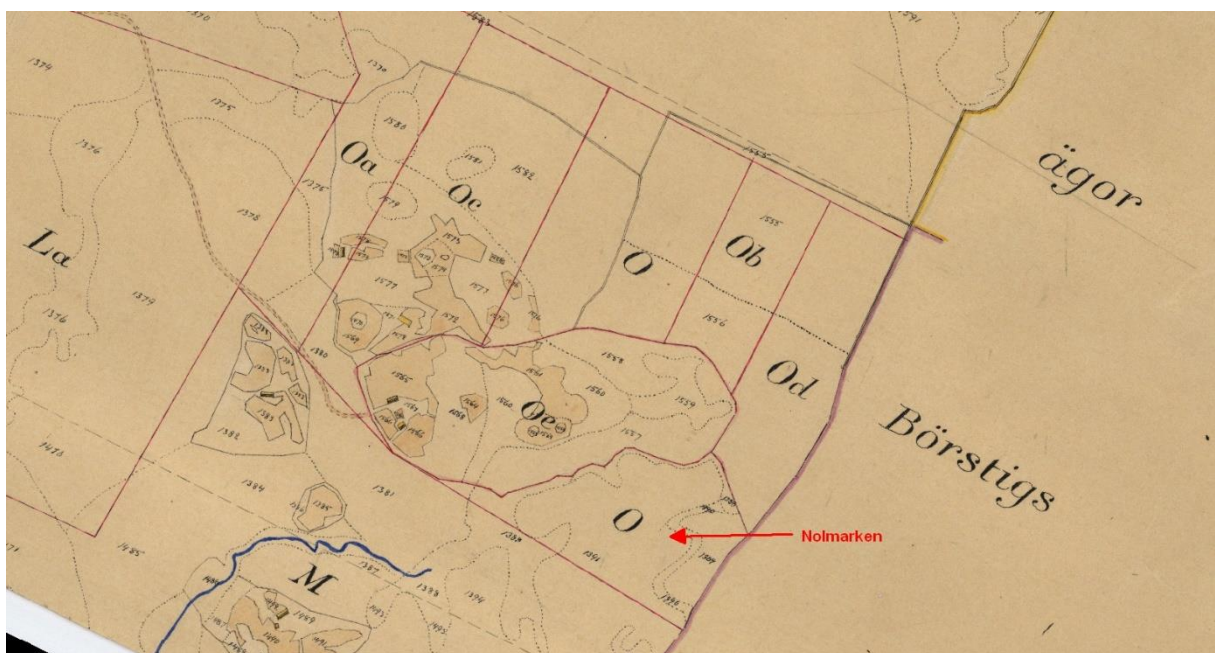

Bild 69: Nohlmarken. Från kartan vid Laga Skifte.

Stenlunds

Detta ställe låg utanför sockengränsen mot Bokulla, mellan Stenbacken och Sandbacken.

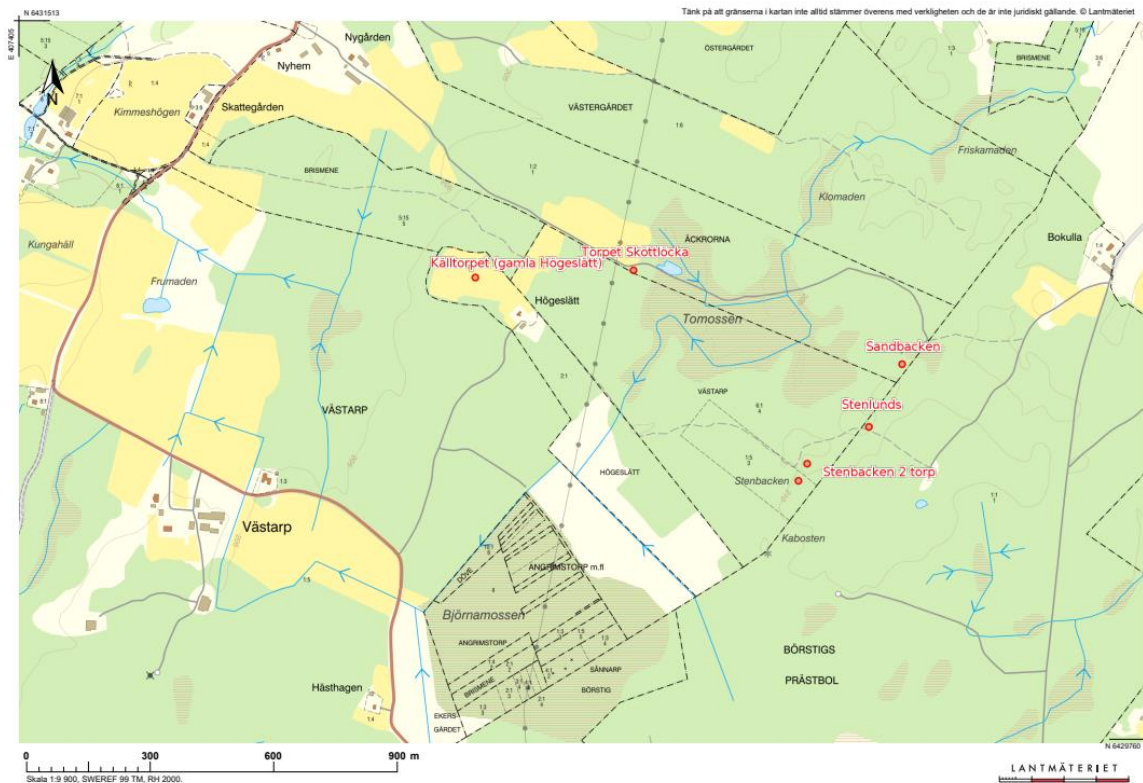

Bild 70: Stället som kallas för Stenlunds låg på Bokulla mark precis vid gränsen mot Brismene.

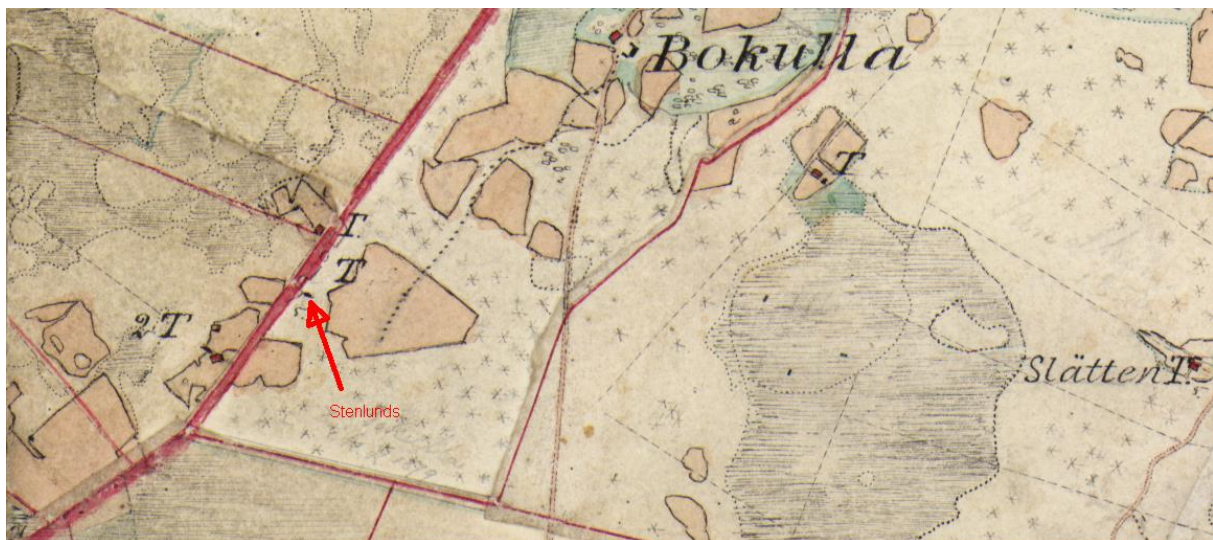

Bild 71: Häradsekonomska kartan från 1878 – 79 visar två torp vid Stenbacken (Algöta), Stenlunds på Börstigs sida samt Sandbacken (Olles kåk) på Nygårdens mark.

Det fanns tydliga rester av huset kvar 2021, se nedan, så det kan inte varit så långesedan det revs. Stenlund var eller blev handikappad och hade en handvevad trehjulig cykel.

Bild 73: Lämningar Stenlunds, innanför stenmuren mot Bokulla.

Bild 72: Resterna av Stenlunds trehjuling, vid Sandbacken.

På kinneved.se finns en Per Emil Efraimsson Stenlund f 18730113 i Brismene d 19610830 i Börstig, förmodligen är det denna person även om han där står som boende på torpet Slätten vilket inte är samma ställe, se kartan ovan. Eller så bodde han på båda ställena. Per Emil Efraimsson Stenlund var gift och hade tre barn.

Stenbacken (Algôta)

Bild 74: Rut och Håkan vid stugan (Algôtastuva) vid Stenbacken (bilden lånad från Britt-Marie).

Karl Algot ("Skall-Algot") föddes den 12 juni 1878 (Brismene) och dog 21 juni 1957 (Brismene). Han var den siste som bodde här. Stugan revs av Gösta Sahlén och hans son Åke (källa Åke Sahlén) på sent 50-tal eller möjligen tidigt 60-tal.

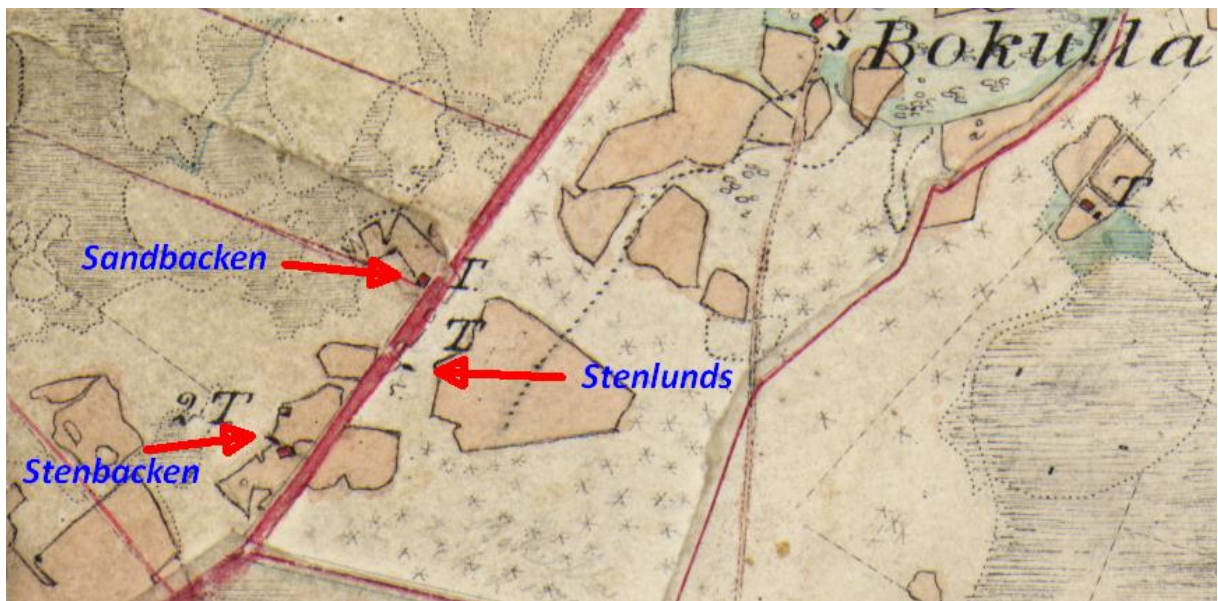

Bild 75: Från Häradsekonomska kartan 1879. Den ena stugan vid Stenbacken låg på Håkes del, den andra på Spelens del. Stenlunds låg i Börstig och Sandbacken på Nygårdens mark.

Här fanns två torp, Algot bodde i det södra. Det finns lämningar kvar av husgrunder och källare.

Inget av husen nedan finns med på kartan från Laga Skifte 1847. Marken här arrenderades ut av Håkan Olofsson, Wallentin Andersson och Anders Johansson som torp från 14 mars 1848 till Johannes Svänsson från Karlshemmet, ref [GA086] så det är med största sannolikhet han som uppförde åtminstone det ena huset. I husförhörslängden anges att familjen flyttar från Carlshem till Stenbacken 1848, ref [209].

Johannes var född 1807-02-22 i Kinneved, gift med Maria Olofsdtr född 1790-10-30 i Brismene.

Krogen, "Kloa"

Bild 76: Ungefärlig placering av "Kloa".

Krogen eller "Kloa" som den kallades låg strax innanför gränsen till Skattegårdens mark (Pålars del av Hopagården, Västorp 3:8, Obb), se kartan nedan. Den finns med från Laga skifte (två hus). Området kallas för Klohagen. Stället skall ha fungerat som lönnkrog.

De sista som ska ha bott här enligt torpinventeringen var Johannes Magnusson och Margareta Ugglä. De bodde där fram till 1846.

Johannes Magnusson	f 1801-01-22 i Brismene	d 1877-01-14 i Brismene
	g 1828-02-15	

Margareta Magdalena Ugglä	f 1805-05-07 i Grolanda	d 1889-04-04 i Brismene
---------------------------	-------------------------	-------------------------

1828 – 1833	Skattegården, ägare och brukare
1833 – 1846	Krogen
1846 – 1860	Sandbacken under Hallen
1860 – 1877 resp. 1889	Fattigstugan

Bild 77: Byggnaderna vid Laga skifte på Ekonomiska kartan.

Margareta Magdalena Ugglå föddes i Grolanda 1805-05-07 men växte upp på Västergårdet. Fader var Fanjunkare Johan Mattias Ugglå, moder Johanna Lovisa Belfrage.

Johannes föräldrar

Johannes far hette Magnus Johansson (ofta "Jonsson"), född 1778-09-27 i Brismene, död 1845-03-21 i Brismene. Hans mor hette Wallborg ("Walborg") Larsdotter. Hon föddes 1760-11-15 i Böne. Död 1845-02-14 i Brismene. De finns bland annat med i husförhörlängden 1777-1810, sid 53, ref [216]. Där är de dräng och piga hos Nils Andersson och Ingeborg Larsdotter, båda från Böhne. Nils var hälftenbrukare av Petter Börjessons fjärdedel i Skattegården åren 1791 till 1797 då han gick bort, hans änka fortsatte sedan fram till 1801.

På sidan 61 i samma längd är de gifta, har fått sonen Johannes och dottern Cajsa och är torpare på Hallen/Nygården.

Johannes Magnusson föddes 1801-01-22, ref [212]. Hans föräldrar, Magnus Jonsson och Valborg Larsdotter, då "brukare på Hallan Nygården", hade flyttat dit från "Falkebo", ett torp under Västarp, 1791. De bor sedan under/vid Skattegården från runt 1802 tills de båda dör år 1845. Exakt var de bodde är oklart, anges "Und. Skatteg." i husförhörlängden 1844-52, s 37. Här finns också en notering "Hustr. Svagsint".

Johannes hade en syster, Cajsa, hon föddes den 29 december 1803 och föräldrarna anges då som "Inh: vid Skatteg", ref [213]. När ytterligare en syster, Maria, föds den 26 april 1812 anges hon som "Torp: Barn vid Skatteg Brismened", ref [215].

Johannes och Greta

Johannes och "Greta" gifte sig 1828, ref [214] och flyttade till Skattegården. Johannes ägde då $\frac{1}{8}$, står i vigselboken som "Äg. och dräng af $\frac{1}{8}$ Skatteg" och hon som "Fröken från Westergjärde". De bodde i Skattegården (Hopagården) fram till 1833. Det talades om en "Klo-Johan", förmodligen var detta Johannes Magnusson.

År 1833 flyttade de till Krogen där de bodde fram till 1846 varefter de flyttade till Sandbacken under Hallen. De fick åtta barn varav två dog i tidig ålder.

I Husförhörlängden 1851 – 1860 är de inhyes under Hallen och på socknen. Johannes antecknas som "krympling". De verkar ha fått svårt att försörja sig. De flyttar 1860 till fattigtugan med sönerna Carl Gustaf f 50 3/3 och Johan Magnus f 43 24/5.

I Husförhörlängden 1860 – 1871 bor de i fattigtugan. Johannes antecknas som "bräcklig" och dör 75 år gammal den 14 januari 1877.

Greta går bort den 4:e april 1889. Hon blev alltså nästan 84 år.

Bild 78: Från Laga skifte. Husen vid krogen.

Torpet Högeslätt

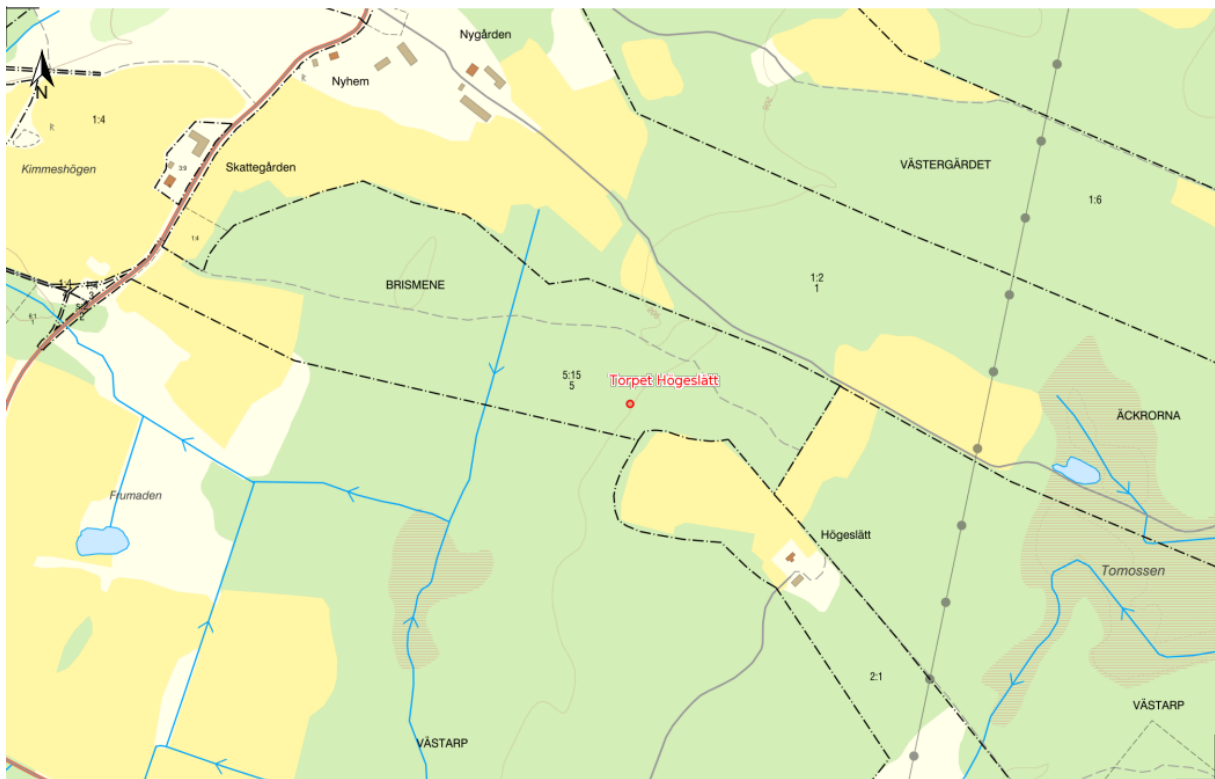

Bild 79: Torpet Högeslätt var ett undantag som låg på Skattegårdens mark, nära Källtorpet (Gamla Högeslätt).

Detta undantag som alltså inte är själva Högeslätt, låg på Skattegårdens (numera Pålens/Brismene 5:15) ägor.

Bild 80: Från Laga Skifteskartan, Torpet Högeslätt. Källtorpet och eventuella andra byggnader är inte utritade eftersom den delen av Västarp's mark inte berördes av skiftet.

Torpet finns inte med på Storskifteskartan så det innebär att husen byggdes någon gång efter 1784 men före 1801, se nedan. Vem som gjorde detta är okänt men antagligen den i Skattegården som ägde marken. Det är svårt att hitta några rester efter några hus, allt verkar bortodlat.

Afskedade soldaten Johannes Bredberg, född 17561225 i Åsarp, ref [218], död 18371205 i Brismene, ref [219], flyttade hit år 1801 från soldattorpet 942 vid Östergården, ref [220]. Han verkar ha varit den första som bodde här. Hans mor hette Anika Larsdotter.

Vid Högeslätt bodde även Johannes Bredbergs far, Lars Bergqvist (f1725 – d1794), inhyses. Han hade gift om sig med Ingeborg Ambjörnsdotter född 1748 i Timmele, död 1791, ref [221], 40 år i lungsot. I död och begravningsboken antecknas hon som inhyses vid Högeslett Skatteg. Lars gifte 1792 om sig ytterligare en gång med änkan Katarina Andersdotter född i Daretorp. Hon flyttar 1796 till Slöta, ref [226].

Ryttaren Pehr Larsson Nordström gifter sig med Brita Larsdotter flyttar hit från Dalbohagen respektive Skattegården 1796. De får en son samma år och flyttar till Dalbohagen 1799, ref [226].

Osv. här bodde fler under årens lopp.

Strax efter skiftet, år 1851, flyttar Valentin Andersson (1792 – 1862, ref [224]), som var barnbarn till Erik Valentinsson, tillsammans med sin hustru Anna Magnidotter (1790 – 1856, ref [223]) hit från Skattegården (Pålen). De antecknas som torpägare, ref [222]. Valentin flyttar efter hustruns död tillbaka (1857?, ref [225]) och bor hos dottern Stina på Pålen. Antecknas i husförhörslängden ”i brödet”. De ser ut att vara de sista som bodde här.

Lador

Lador fanns på Kristabromossen, på Gunnarsbergsmossen och senare även vid Almenäs, se ovan. Höet och kanske ibland även havren som odlats här kördes hem lass för lass på vintern, dels för att det inte fanns plats i ladugården hemma, dels för att spara tid och hinna få in höet medan det var torrt. Det kunde vara svårt att ta sig fram första gången på vintern på grund av mycket snö. Pappa och Håkan brukade spåra först i så fall tillsammans med var sin traktor (Grälle) så att man kunde dra loss varandra när man körde fast.

Kristabromossen

Området tillhörde Skattegången även före Storskiftet så det går långt tillbaka i tiden.

Bild 81: Laga Skifteskartan till vänster med två lador. Ekonomiska kartan till höger med ladan från 1900-talet. Här kan man också se hur ån har rätats ut.

Vid Laga Skifte fanns två lador, dessa är borta sedan länge. Under 1900-talet och en bit in på 2000-talet, innan den blåste ner i en storm, fanns en annan lada, se bilden nedan.

Bild 82: Ladan på Kristabro 1986, dörren fixade jag sedan men så småningom blåste hela ladan ner.

Gunnarsberget

Bild 83: Denna lada står på marken till Skattegården 2 (Håkes del) och är byggd efter Laga Skifte förmodligen av Olof Håkansson eller möjligen av Levin och Karl.

Bild 84: Fotot är taget 1987. Denna lada stod på Västorp 6:1 mosse vid Gunnarsberget, precis vid gränsen mot Västorp 7:1. Skogen kom för nära och ladan ruttade ner. Den byggdes av pappa med samma mått som Almenäs-ladan för eventuell framtida hemflytt.

Fastighetsbeteckningar

FALKÖPING VÄSTARP 6:1	Dagens beteckning
FALKÖPING VÄSTORP 5:1	Gamla beteckningen på gården innan 6:1
FALKÖPING BRISMENE 5:7	Littra Gab, Storegården 5 ⁷ (Leröna-åkern)
FALKÖPING ÖSTERGÄRDET 1:7	Littra Lb, Skogsgärdet, ner till gränsen mot Börsholmen
FALKÖPING ÖSTERGÄRDET 1:8	Littra Lc, det vi idag kallar Almenäs
Västarp Skattegården 3 ²	O, dvs Håkes lott vid Laga Skifte
Västarp Skattegården 3 ³	Oa, Pålen
Västarp Skattegården 3 ⁴	Ob, Johnnes Andersson lott, senare Hopagården
Västarp Skattegården 3 ⁵	Oc, Bertes
Västarp Skattegården 3 ⁶	Od, Börsholmen
Västorp Skattegården 3 ⁷	Oe, Skattegårdens Soldattorp vid Gunnarsberget
Västorp Skattegården 3 ⁸	Oba, Karl och Levins del av Ob/3 ⁴ , dvs av Hopagården
Västorp Skattegården 3 ⁹	Obb, Pålars del av Ob/3 ⁴ Tomten vid Bertes. LM akt nr 73, 1964. Lagfart Bengt Andersson 1965-11-10, §1010, köpehandling 1962-04-09.
Almenäs 1 ¹	Åkermarken närmast gården fram till Skogsgärdet. Styckades av från Västarp av Alfred och Hedda, tillhörde Skattegården innan Laga Skifte.
Västorp 4 ¹	Levina/Håkana, bildades vid delningen 1937 – 1940
Västarp 7 ¹	Håkana, bildades vid delningen av Bertes 1964